

BIBLIOTECA
COMUNALE
DI TRENTO

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI
DI TRENTO
Dipartimento di Lettere e Filosofia

FONDAZIONE
CARITRO
CASSA DI RISPARMIO DI TRENTO E ROVERETO

DU TRIEV PHILIP, *Manuductio ad logicam, sive dialectica studiosae
iuventuti ad logicam praeparandae*, Trento, Santo Zanetti, 1644.

Esemplare digitalizzato:

Trento, Biblioteca comunale, TT I k 158

LINK: <https://bdt.bibcom.trento.it/i60>

[BDT – BIBLIOTECA DIGITALE TRENTINA](#)

progetto STABAT – *Stampe antiche Biblioteca comunale di Trento*

COMUNE DI TRENTO

STABAT – *Stampe antiche della Biblioteca comunale di Trento* è un progetto concluso, cofinanziato dalla Fondazione Caritro (“Bando Archivi 2014”), dalla Biblioteca comunale di Trento e dal Dipartimento di Lettere e Filosofia dell’Università di Trento; gli altri partner del progetto sono la Soprintendenza per i beni storico-artistici, librari e archivistici della Provincia Autonoma di Trento e l’University of St Andrews, School of History, USTC – Universal Short Title Catalogue. All’interno di Stabat sono state digitalizzate e descritte tutte le edizioni stampate in Trentino nei secoli XV-XVII che si conservano presso la Biblioteca e l’Archivio storico del Comune di Trento. Ogni digitalizzazione è accompagnata da una descrizione della stampa; tutto il materiale è liberamente consultabile sulla *Biblioteca Digitale Trentina* (<http://bdt.bibcom.trento.it/>).

In questo file le immagini hanno avuto in trattamento OCR e pertanto si possono fare ricerche testuali; le immagini presenti sul sito, dove si può trovare una descrizione completa dell’edizione, hanno invece una qualità maggiore.

Le immagini presenti nella *Biblioteca Digitale Trentina* sono rilasciate con licenza di Pubblico dominio, il presente PDF è distribuito con licenza Creative Commons Attribuzione – Non commerciale – Non opere derivate 3.0.

STABAT – *Stampe antiche della Biblioteca comunale di Trento* is a project that was successfully concluded thanks to the support of a group of partners, namely the Caritro Foundation (“Bando Archivi 2014”), Trent Civic Library, the Department of Humanities of the University of Trento, as well as the Superintendence for Architectural, Landscape, Historical, Artistic and Ethno-anthropological Heritage for the Province of Trento and the University of St Andrews, School of History, USTC – Universal Short Title Catalogue. All the editions belonging to the Library and the Civic Historical Archive that were printed in Trentino during the XV-XVII centuries have been digitised and described. As a result, each digital copy is accompanied by a record with specific data regarding the printed book, and is freely available to be consulted on *Biblioteca Digitale Trentina* (<http://bdt.bibcom.trento.it/>).

The images belonging to this file are OCR-converted, hence the text of this edition can be electronically searched. The images available on the website, on the contrary, have a higher resolution and are accompanied by a complete description of the edition.

The images available on the *Biblioteca Digitale Trentina* are public domain files; this PDF is available under the Creative Commons Attribution – Non-commercial – No Derivative Works 3.0 License.

T.T. 2. l. 1.

BIBLIOTECA
COMUNALE
TRENTO

~~TT~~

~~k~~

~~215~~

TRENTO

K 264084

D 264075

5tca

TT I k 158

CA
ALE

ONALE

TT

Patologia
De Symptom
De Febre
Johannes Baptista

Dialectica sive
Docens sive Utens etc.

5tc9
TT I

Manuductio ad Logicam,
S I V E
DIALECTICA
STVDIOSÆ
IVVENTVTI AD LOGICAM
PRAEPARANDÆ.

Conscripſit

A. R. P. PHILIPPO, DV
TRIEV, è Societate IESV.

ET

*In Collegio Aquicinſino Duaci Philoſophia
Pröſſore primario.*

M. DC.

XLIV.

TRIDENTI.

Ex Typog. Episc. Zanet. Cum facultate Sup.

AD LECTOREM.

ISVM est ijs, quorum intererat, ipsique adeò Venerandæ Artium Facultati florentissimæ Academicæ Duacensis, commodum fore, si studiosæ Iuuentuti ad Logicam præparandæ noua Dialectica scriberetur. In tanta talium librorum multitudine & inquires. Ita censuerunt, & iam causam finemque dixi. Etsi enim multi, qui Dialectices præcepta hætenus publico dederunt, rectè & laudabiliter scripserint; ad hunc tamen finem non omninò accommodatè. Quidam sermonis cultum & dictionis elegantiam sectati, potiùs hanc artem ad oratoriam referentibus scripserunt, quàm adolefcentibus ad seueriores disciplinas præparandis, quibus omni verborum resectâ luxurie, Dialectica planè & nudè pro-

AD LECTOREM.

poni amat. Alij, cùm omnia omninò ad hanc disciplinam spectantia complecti vellent, multa necessariò prolixè sunt profecuti, quæ Logicam iam ingressis, & omni alia occupatione liberis, vtiliter & opportunè proponantur; ijs verò, qui ante ascensum ad Logicam, inter quotidiana & continua ferè litterarum humaniorum exercitia, vt harum regionum mos habet Dialecticam prælibant, profus in-tempestiuè. Contra nonnulli breuitatis studiosi, definitiones, regulas, præcepta Dialecticæ nimis ieiunè & sine sufficienti explicatione proponunt, cum hic cibus suapte natura austerus inassuetis ingenijs etiam bene præmāsus (experientia satis didicimus) ad accipiendum difficilis videatur. Alij denique ommissis Aristotelis definitionibus ac regulis in earum loci suas, hoc est, suis verbis conceptas suffecerunt, aut ex versione vtrique Belgicæ Vniuersitari peregrina desumpserūt: quas
 si ado-

AD LECTOREM.

si adolescentes ediscant, ubi ad Academiam veniunt, alias ex usitata Aristotelis versione memoriae mandare, duplicato labore, compelluntur. Quibus ac similibus de causis factum est, ut in his prouincijs complures Rhetoricæ Dialecticæque professores, adolescentibus ad Logicam transmittendis, iam plures annos, omnibus relictis authoribus, huius disciplinæ quæ necessaria videbantur præcepta, dictanda sibi potius esse, more Academico, iudicarint. Hæc aliâque id genus scribendæ huius Dialecticæ occasio fuerunt.

Porrò quam in ea methodum sequar, sic paucis accipe. Porrò quod ad definitiones & regulas Aristotelis attinet, eas ex Argyropyli versione accipio, quam Veneranda Artium Facultas Academix Duacensis, commodis studiosæ Iuuentutis consultum desiderâs, in posterum Logicæ Auditoribus Duaci prælegendam decreuit, ut qui hac Dialecticâ vsuri sunt; ad vtramuis Bel-

AD LECTOREM.

gij Vniuersitatem se conferant, nō cogantur mutare. Deinde, quanta possum claritate, definitiones, regulas, præcepta expono, subinde etiam, cum necessarium visum sit, longiusculè; nec facilè dictionis alicuius huic arti propriæ, vel obscurioris declarationē prætermitto, memor me tironibus scribere, quibus nisi singulorum propè verborum vis & energia explicetur, mirū quam confusos & indigestos rerū conceptus effingant animo. Declarationes autem illas quæstiunculis interiectis elicio, tum ad maiorem lucem, tum ad excitāda his velut aculeis adolescētum ingenia; ad quos fines hanc explanationis formam valere plurimum, etiam in ipsis Logicæ Physicæq; Auditoribus, vsu probatum est. Ordinem Aristotelis serè sequor, nisi subinde instituti ratio methodūque incipientibus accommodatior, quam vbiq; potissimum specto, ab illo aliquantulum auocet. Quædam prudens omitto, quæ ab alijs

AD LECTOREM.

alijs copiosè traduntur, non inutilia illa quidem, sed ad præsens institutum non necessaria. Cum enim, vt antea dixi, disponendis ad Logicam adolescentibus omnia tradi non possint, delectus habendus est, eaq; potius tradenda, quæ & minus spinosa sunt, & magis necessaria. Hinc nihil dico de enuntiationibus modalibus, exponibilibus, de inuentione medijs, & nonnullis alijs generis eiusdem. Eandem ob causam interdù regulas aliquas, diuisiones, proprietates obscuriores & minus vtilis prætermitto, multò magis abstineo à grauioribus & subtilioribus quæstionibus, quas nec leuiter quidem attingo probè sciens quàm hoc præposterum, & ab omni probatâ methodo alienum sit. Quis vir doctus & prudens ferat adolescentibus nondù Logicam ingressis, de vniuersalibus, de entibus rationis, de relationibus, & alijs huiusmodi difficillimas proponi quæstiones? Quid est hoc, nisi confundere ingenia, per-

AD LECTOREM.

uertere disciplinarum ordinem, fastigium ante fundamentum moliri? Adolecentes si me audiant, dabunt operam, vt primùm Dialecticæ præcepta probè intelligant, ac firmiter teneant, certi se nihil præclari vnquam in superioribus disciplinis effecturos, nisi hoc instrumento tempestiuè instructi ad eas accedant. Hæc habui,

Lector, quæ de instituti mei

ratione præmitte-

rem.

INDEX

I N D E X

TITVLORVM.

TRACTATVS PRIMVS.

DE TERMINO SIMPLICI.

PARS PRIMA.

Quarundam vocum explicatio, quarum per totam ferè Dialecticam frequens est vsus.

CAP. I.	D E terminorum varietate.	2
ART. I.	Definitio propositionis, sine Exsistentionis.	3
2.	Definitio Termini.	6
3.	De Termino syncategorematico, categorematico, & mixto.	8
4.	De Termino simplici & complexo.	11
5.	De Termino concreto & abstracto.	13
6.	De Termino intrinsecè & extrinsecè denominante.	15
7.	De Termino connotativo & absolute.	17
8.	De Termino denominativo & denominante.	20

INDEX

9. De Termino uniuoco & equiuoco. 22
 10. De Terminis comparatis. 28
 CAP. 2. De varietate prædicationum. 30
 ART. 1. Definitio prædicationis, tum de prædicatione propria & impropria, & hac duplici, causali & concomitantiua. 31
 2. De prædicatione ordinata & inordinata, & hac varia. 34
 3. De prædicatione intrinseca & extrinseca, essentiali & accidentali, in quid & in quale. 37
 4. De prædicat. necessaria, contingenti, impossibili. 41

PARS SECVNDA.

De Vniuersalibus.

- CAP. I. De vniuer. & Indiuiduo generatim. 43
 ART. 1. Definitio vniuersalis. *ibid.*
 2. De Indiuiduo. 52
 CAP. 2. De vniuer. quæ prædicantur in quid. 55
 ART. 1. De linea prædicamentali. *ibid.*
 2. De genere. 50
 3. De specie. 59
 4. De generalissimo, & specialiss. & subalternis. 63
 CAP. 3. De vniuer. quæ prædicantur in quale. 66

ART.

TITVLORVM.

ART. 1. De differentia .	ibid.
2. De proprio .	69.
3. De accidente .	73

PARS TERTIA.

De Categorijs , seu prædicamen-
tis .

CAP. 1. De prædicamentis in generali .	76
ART. 1. Quid sit Categoria , siue prædicamentum , & quotuplex .	77
2. Quot modis aliquid ponatur in prædica- mento .	78
3. Quæ conditiones requirantur , ut termi- nus ponatur directè in prædicamen- to .	79.
CAP. 2. De singulis prædicam. in particulari	81
ART. 1. De Substantia .	82
2. De Quantitate .	86
3. De Qualitate .	91
4. De Ad Aliquid .	96
5. De Actione & passione .	100
6. De reliquis prædicamentis .	102
CAP. 3. De post prædicamentis .	104
ART. 1. De Oppositis .	ibid.
2. De modis prioris & simul .	112
CAP. 4. De proprietatibus prædicamentorum .	116.

INDEX

ART. 1. <i>Proprietates substantia.</i>	119
2. <i>Proprietates Quantitatis.</i>	120
3. <i>Proprietates Qualitatis.</i>	122
4. <i>Proprietates Ad aliquid.</i>	123
5. <i>Proprietates Actionis & passionis.</i>	ibid.

TRACTATUS
SECUNDVS.

DE ENUNTIATIONE.

PARS PRIMA.

De Enuntiationis structura, varietate,
proprietatibus.

CAP. 1. DE partibus Enuntiationis.	126
ART. 1. De nomine.	ibid.
2. De verbo.	129
CAP. 2. De ipsa enuntiatione, eiusque variet.	131
ART. 1. De Oratione, duabus eius speciebus, imper- fecta, & perfecta, & hac multipli- ci.	132
2. De enuntiatione, eiusque diuisione ac subdiuisione.	134

CAP.

TITVLORVM.

- CAP. 3. De quibusdam enuntiationis proprietatibus. 139
- ART. 1. *Quid & quotuplex sint opposita.* *ibid.*
2. *Leges subalternarum & oppositarum.* 142
3. *De Æquipollentiâ.* 145

PARS SECVNDA.

De definiendi, diuidendique ratione.

- CAP. 1. De definitione. 148
- ART. 1. *Quid & quotuplex sit definitio.* *ibid.*
2. *Qua sint leges definitionis.* 153
- CAP. 2. De diuisione. 155
- ART. 1. *Quid & quotuplex diuisio.* *ibid.*
2. *Qua sint leges diuisionis.* 158

PARS TERTIA.

De Suppositione.

- CAP. 1. De generibus suppositionum. 160
- ART. 1. *Quid & quotuplex suppositio.* *ibid.*
2. *De suppositione materiali.* 162
3. *De suppositione simplici.* 164
4. *De suppositione personali.* 165
- CAP. 2. De speciebus suppositionum. 167

ART.

INDEX

ART. 1. De suppositione uniuersali seu distributi- ua.	168
2. De suppositione copulata.	172
3. De suppositione determinata.	173
4. De suppositione confusa.	174

TRACTATUS

TERTIVS.

DE SYLLOGISMO.

PARS PRIMA.

De principijs internis Syllogismi.

CAP. I. DE principijs materialibus Syllo- gismi.	177
ART. 1. Quid sit argumentatio, & qua eius partes.	ibid.
2. Quotuplex sit argumentatio.	179
3. Quid sit Syllogismus.	182
4. Quot termini & enuntiationes in Syllo- gis.	183
CAP. 2. De principijs formalibus Syllogismi.	187.
ART. 1. De fig. & modo, eorumq; var. genera- tion.	188
	2. Modi

TITVLORVM.

2.	Modi prima figura cum exemplis Syllogis.	191
3.	Modi secunda figura cum exemplis Syllogis.	193
4.	Modi tertia figura cum exemplis Syllogis.	194

PARS SECVNDA.

De principijs externis Syllogismi.

CAP. I.	De principijs dirigentibus.	195
ART. I.	Quot & qua sunt princip. dirig. Syllogis.	196
	2. Regula generales Syllogismorum.	198
	3. Regula speciales prima figura.	202
	4. Regula speciales secunda figura.	203
	5. Regula speciales tertia figura.	204
CAP. 2.	De principijs perficientibus Syllog.	205.
ART. I.	De conuersione propositionum.	206
	2. De diuisione Syllogismi in perfectum & imperfectum.	209
	3. De reductione ostensua Syllogismi imperfecti ad perfectum.	211
	4. De Syllogismo expositorio & reductione per expositionem.	215
	5. De reductione per impossibile.	218
CAP. 3.	De speciebus argumentationis non Syllogisticae.	223

ART.

INDEX.

ART. 1. <i>De Entymemate.</i>	<i>ibid.</i>
2. <i>De Inductione.</i>	225
3. <i>De Exemplo.</i>	226
4. <i>De Sorite, siue conseruatione.</i>	227

TRACTATUS

QUARTVS.

DE LOCIS.

PARS PRIOR.

De locis Dialecticis.

CAP. 1.	Q Vardam præambula ad locos Dialecticos.	219
ART. 1.	Divisio Syllogismi in demonstrativum, dialecticum, litigiosum, & pseudographum.	230
	2. Quando argumentatio non Syllogistica & materialis censeatur bona.	233
	3. Quid locus & quotuplex, & quæ modis ab eo argumentemur.	136
CAP. 2.	De locis internis.	237
ART. 1.	Locus à definitione.	238
	2. Locus à genere ad speciem.	239
	3. Locus à specie ad genus.	242
	4. Locus à toto in modo.	243
	5. Locus à toto integrali.	244
	6. Locus à causa materiali.	245

7. Locus

TITVLORVM.

ibid.	7. Locus à causa formali.	247
215	8. Locus ab inesse ad denominare.	248
226	9. Locus ab efficiente.	250
227	10. Locus à potentia ad actum.	252
	11. Locus à causa finali.	253
	12. Locus ab appositione.	254
	13. Locus à generatione, corruptione, & usu.	256
	14. Locus ab antecedente & consequente.	257
	15. Locus à communiter accidentibus.	259
	CAP. 3. De locis externis.	260
	ART. 1. Locus ab authoritate.	ibid.
	2. Locus à simili & pari.	261
	3. Locus à maiori, & minori.	262
	4. Locus à comparatione.	263
	5. Locus à repugnantibus.	264
	6. Locus ab oppositis.	ibid.
	CAP. 4. De locis medijs.	267
	ART. 1. Locus à coniugatis & casibus.	ibid.
	2. Locus à diuisione.	269

PARS POSTERIOR.

De locis Sophisticis.

	CAP. I. De fallacijs in dictione.	271
	ART. 1. Quot sint meta Sophistica.	ibid.
	2. De fallacia in communi eiusq; diuisione.	273
	3. De	

INDEX.

3. De fallacia <i>Æquiuocationis, Amphibolia,</i>
<i>& Accentus.</i>	274
4. De fallacia <i>compositionis & diuisionis.</i>	275
5. De fallacia <i>figura dictionis.</i>	276
CAP. 2. De fallacijs <i>extra dictionem.</i>	277
ART. 1. De fallacia <i>accidentis.</i>	278
2. De fallacia <i>dicti secundum quid & dicti</i>
<i>simpliciter.</i>	279
3. De fallacia <i>ignorationis Elenchi.</i>	280
4. De fallacia <i>petitionis principij.</i>	281
5. De fallacia <i>consequens.</i>	ibid.
6. De fallacia <i>non causa ut causa.</i>	282
7. De fallacia <i>plurium interrogationum vs</i>
<i>vnius.</i>	ibid.

Amphibolia .
274
disiusionis .

276
A. 277
278
uid & dicti
279
si. 280
281
ibid.
282
ntionum vs
ibid.

Manuductio ad Logicam,

Siue

DIALECTICA

STVDIOSÆ IUVEN-

tuti ad Logicam præ-
parandæ.

LIBRI DIVISIO .

Hoc Dialecticæ opusculum quadruplici tractatu complectemur. Primus erit de termino simplici. Secundus de enuntiatione. Tertius de Syllogismo. Quartus de locis Dialecticis & Sophisticis .

ARTICVLVS PRIMVS .

De termino simplici.

P R I M V S hic tractatus diuidetur in tres partes. Prima pars continebit quarundam vocū explicationem , quarum per totam Dialecticam frequentior

tior est vsus. Secunda aget de vniuersalibus, eritque compendium introductionis Porphyrianae. Tertia Categorias explicabit, & in summam rediget ea, quae Aristoteles in Prædicamentis tradit.

TRACTATUS PRIMVS.

PARS PRIMA.

Quarundam vocum explicatio, quarum per totum ferè Dialecticum frequens est vsus.

Diuides hanc partem in duo capita. In priori agetur de terminorum, qui apud Dialecticos maximè in vsu sunt, varietate. In posteriori de varietate prædicationum.

CAPVT PRIMVM.

De terminorum varietate.

Quatuor in hoc capite traduntur. Primum definitio propositionis & declaratio partium eius. Secundum definitio termini. Tertium varia termini diuisio & subdivisio. Quartum
fin-

singulorum membrorum explicatio. Finis est, ut tironibus ad sequentia via sternatur, qui defectu cognitionis eorum, quæ hic proponuntur hæere solent ad singula.

ARTICVLVS PRIMVS.

Definitio Propositionis siue Enuntiationis.

Arist. lib. 1. Prior. c. 1. **P**ropositio siue Enuntiatio est alicuius de aliquo affirmatiua negatiuaue oratio. ut, *homo est animal, Aristoteles est Philosophus.*

QVAEST. I. *Quot & quæ in propositione reperiuntur?* R. tria, nempe subiectum, prædicatum, & copula. ut in ista propositione, *homo est animal*, subiectum est, *homo*, prædicatum, *animal*, copula verbum substantiuum est.

Subiectum est id, quod ordine constructionis præcedit verbum. ut in di-
sta

Et in propositione, *homo est animal*, subiectum est, *homo*, quia præcedit verbum substantivum, *est*, non solum pronuntiatione, sed etiam constructione. Hic verò, *ardua est ad virtutem via*, subiectum est, *via ad virtutem*, quia licet pronuntiatione & situ sequatur copulam, præcedit tamen constructionis sensu.

Prædicatum est id, quod ordine constructionis sequitur verbum, ut in istâ eadem propositione, *homo est animal*, prædicatum est, *animal*; quia sequitur verbum, *est*, non tantum pronuntiatione, sed etiam constructione. Ibi autem, *ardua est ad virtutem via*, prædicatum est, *ardua*, quia licet situ præcedat verbum, sequitur tamen sensu.

Copula est verbum coniungens prædicatum cum subiecto. ut in prædictis propositionibus, verbum substantivum, *est*.

Q. 2. An illa tria semper ponantur in propositione? R. semper ponuntur explici-

plici-
tur,
tionis
nitur
tè po
struct
no po
Petru
si poss
casu
ne pr
ibi, P
semp
subie
verbu
dicatur
parear
partici
hoc me
studens
Pro
quand

plicitè, vel implicitè. Explicitè ponuntur, quando aliquid ordine constructionis post verbum in nominatiuo ponitur. vt in allatis exemplis. Implicitè ponitur, quando nihil ordine constructionis post verbum in nominatiuo ponitur. vt hîc, *Deus est, Ioannes studet, Petrus orat Deum. Dixi in nominatiuo*; quia si post verbum aliquid ponatur in alio casu, non propterea in tali propositione prædicatum explicitè ponitur. vt ibi, *Petrus orat Deum*; prædicatum enim semper debet in casu conuenire cum subiecto. In talibus propositionibus verbum continet in se copulam & prædicatum: vnde, vt illa duo distinctè appareant, resoluendum est verbum in participium & verbum substantiuum hoc modo, *Deus est existens, Ioannes est studens, Petrus est orans Deum.*

ANNOTATIO.

Propositio apud Ciceronem non significat quamlibet enuntiationem, sed tantum eam quæ

quæ in syllogismo primas tenet. Vfus tamen iã obtinuit, vt pro qualibet enuntiatione etiam posita extra syllogismũ vsurpetur; fortè quia qualibet enuntiation apta est primas tenere in aliquo syllogismo. Definiuimus autem hic propositionem ante terminorum simplicium explanationem, licet ordine naturæ deberet illis postponi, quia ad intelligendam termini definitionem, & quæ in hoc tractatu dicentur, aliqua propositionis cognitio est necessaria.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Definitio termini.

Arist. lib. 1. Prior. c. 1. **T**ermin⁹ est, in quem resoluitur propositio vt prædicatum, & de quo id prædicatur.

Id est, prædicatum vel subiectum propositionis, in quod ipsa propositio resoluitur. Itaque in omni propositione sunt duo termini, scilicet prædicatum & subiectũ. vt in hac, *homo est animal*, termini sunt *homo*, & *animal*.

Q. 1. Qua.

Q. 1. Quare subiectum & prædicatum vocantur termini? R. quia sunt extrema propositionis, quibus tota propositio concluditur: extrema enim cuiusque rei vocari solent eius termini, vt in linea primum & vltimum punctum vocantur termini lineæ. Hinc copula non est terminus, quia non est extremum propositionis, sed inter extrema ponitur.

Q. 2. Vtrum ergo voces extra enūtiationem posite non sint termini? R. propriè non esse, quia quando sunt extra propositionem, non sunt extrema propositionis, quæ ipsam terminant. Vocari tamen solent passim termini, etiã quando extra enuntiationem ponuntur, maximè si sint voces simplices, quia saltem aptæ sunt obtinere in propositione locum extremorum.

Quidam hunc loquendi modum reprehendunt, sed frustra contra communè vsum pugnatur, quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi;

B

maximè.

maximè cum ille vsus ratione non careat. Sicut enim apud Grammaticos coniunctiones vocantur coniunctiones, etiam quando non ponuntur in oratione, & nullas eius partes coniungunt, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt coniungere partes orationis: sic etiam apud Dialecticos voces dici possunt termini, quando extra enuntiationem constitutæ nihil terminant, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt propositionem terminare.

ANNOTATIO.

Agitur hic tantùm de propositione, & termino vocali more Dialectico. Itaque non est quod de propositione & termino metali tirones laborent. De scripto res est facilis, cum nihil aliud sit, quàm scriptura propositionem aliquam, vel terminum vocalem exprimens.

ARTICVLVS TERTIVS.

De termino syncategorematico, categorematico, & mixto.

Dividitur primò terminus in syncategore-

atione non ca-
Grammaticos
r coniectio-
n ponuntur in
partes coniu-
significationis
re partes ora-
dialecticos vo-
quando extra
ta nihil ter-
i significatio-
sitionem ter-

tegorematicum, categorematicum, &
mixtum.

TERMINVS SYNCATEGOREMATI-
CVS est vox, quæ per se nihil significat,
alijs tamen innæta illis certum signifi-
candi modum tribuit, vt *omnis*, *nullus*,
utinam, *apud*, &c.

TERMINVS CATEGOREMATICVS est vox
quæ per se aliquid significat, nec vl-
lum includit syncategorema: vt *homo*,
animal, *album*.

TERMINVS MIXTVS est, qui catego-
rema & syncategorema includit: vt,
nemo; continet enim significationem
harum duarum vocum, *nullus homo*. Item
nusquam, id est, *nullo loco*; *semper*, id est,
omni tempore;

Inter syncategoremata quedam
sunt, quæ vulgò dicuntur signa; quia si-
gnificant & ostendunt an vox, cui ad-
iungitur, sumatur vniuersaliter, an par-
ticulariter, vt, *omnis*, *nullus*, *aliquis*, &c.
Illorum signorum aliqua sunt vniuersa-
lia, vt, *omnis*, *quilibet*, *nullus*. Alia particu-

RTIVS.

, categorema-

in syncate-
gore-

laria, vt, *aliquis, quidam, &c.* Rursum quædam affirmatiua, vt, *omnis, aliquis, &c.* alia negatiua, vt, *nullus, non &c.*

Aduerte syncategoremata propriè non posse vocari terminos: quia per se non possunt esse subiectum, aut prædicatum alicuius propositionis; sed tantum subiecto, vel prædicato iunguntur, cum non sint significatiua, sed con-
significatiua. Itaque deinceps de termino tantum categorematico agetur.

ANNOTATIO.

Categorema propriè est vox, quæ de aliquo, vel aliquibus dici potest. vt, *homo, animal, homines, &c.* Syncategorema vox, quæ de aliquo, vel aliquibus dici non potest. vt, *doctè, sapienter, omnis, &c.* Tales sunt omnes casus obliqui, aduerbia, præpositiones, coniunctiones. Præcipuè tamen ea vocantur syncategoremata, quæ à nullo categoremate deriuantur, vt, *omnis, nullus, ad, apud, &c.* Illa verò, quæ deriuantur ab aliquo categoremate, ad categoremata reduci non raro solent, vt *hominis, doctè, sapienter, &c.* Quam loquendi rationem in articulo secuti sumus. Hoc visum est paucis annotare; quia de hac re Dialectici admodum variè loquuntur.

ARTICVLVS.

QVARTVS.

De termino simplici & complexo.

Dividitur secundò terminus in simplicem & complexum.

Terminus aliquis dicitur simplex tripliciter. 1. voce tantum. 2. significatione tantum. 3. voce & significatione simul.

TERMINVS SIMPLEX VOCE TANTVM, est vnica dictio pluribus æquiualens. vt, *nemo*; æquiualeat his duabus, *nullus homo*.

TERMINVS SIMPLEX SIGNIFICATIONE TANTVM est, qui componitur quidem ex pluribus dictionibus, sed quæ significatione vni æquiualent. vt, *corpus animatum, quantitas continua, disciplina capax*: nam Dialectici interdum vtuntur duabus vocibus loco vnius, propter penuriam vocum simplicium, quæ proinde apud ipsos tam simplices habentur, quàm si essent vnica dictio.

B 3

TER-

AR-

TERMINVS SIMPLEX VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMVL est, vna dictio simplicis significationis. vt, *homo*.

Totidem modis terminus aliquis dicitur complexus, siue compositus.

Complexus voce tantum idem est, quod simplex significatione tantum. vt, *corpus animatum*.

Complexus significatione tantum idem est, quod simplex voce tantum, vt, *nemo*.

COMPLEXVS VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMVL est, qui componitur ex pluribus dictionibus habentibus etiam compositam significationem. vt, *homo albus*.

Q. Quis terminus à Dialecticis absolutè vocatur simplex? R. qui est simplex significatione, siue sit etiam simplex voce, siue non. Dialectici enim præcipuè spectant significationem. Itaque terminus simplex absolutè hîc dicendus est, vox aliqua habens simplicem significationem. vt, *homo, corpus animatum*. De illo

illo tantum in hoc tractatu agitur; nam complexus, qui est oratio, ad secundum pertinet.

ARTICVLVS QVINTVS.

De termino concreto & abstracto.

Dividitur tertio terminus generatim sumptus in concretum & abstractum.

TERMINVS CONCRETVS est, qui formam & subiectum significat. vt, *album*: nam hæc dictio significat albedinem, quæ est forma, & rem præditam albedine, quæ dicitur subiectum albedinis. Si enim significationem huius vocis, *album*, reddere integrè volueris, dices, *res habens albedinem*.

Q. I. *Quid hic vocatur forma?* R. Forma hic est omne illud, quod alteri aliquam denominationem, seu appellationem tribuit. vt, *albedo* respectu latius est forma, quia tribuit ipsi denominationem *albi*: *visio*, seu actus viden-

di, qui est in oculo, est forma tum respectu oculi, quia tribuit illi denominationem *videntis*, tum respectu parietis, vel alterius obiecti, quia tribuit illi denominationem *visi*, vel *rei vise*. Δ

Q. 2. Quid verò hic vocatur subiectum? R: Subiectum hinc est omne illud, quod ab altero aliquam denominationem, seu appellationem suscipit. vt *lac* respectu albedinis, quia ab illa suscipit denominationem *albi*. *Oculus* respectu visionis, quia ab illa suscipit denominationem *videntis*. *Parietis* item respectu eiusdem visionis, quia ab illa denominatur *visus*, seu *res vise*.

Notandum verò subiectum hinc descriptum vocari subiectum denominationis, siue etiam sit subiectum inhætionis, siue non. Quid autem sit subiectum inhætionis, patebit p. 3. huius tractatus c. 2. a. 1. vbi dicetur, quid sit esse in subiecto inhætionis.

TERMINVS ABSTRACTVS est, qui significat solam formam, non autem sub-

subiectum. vt ista vox, *albedo*; tantum enim significat albedinem, quæ est forma, non autem rem affectam albedine, quæ est subiectum.

ANNOTATIO.

De concretis substantiuis non sint tirones solliciti, quia eorum cognitio neque hoc loco tradi commodè potest, neque ad præsens institutum est necessaria: Satis superque est, si generatim intelligant, omnia nomina substantiarum vsitata, esse concreta: *Ioannes, homo, equus, animal, arbor, &c.* Abstracta verò illis respondentia fingenda esse; vt à Ioanne fingitur *Ioanneitas*, sicut Cicero à Lentulo finxit, *lentuleitas*, ab homine *humanitas*, & ab equo *equinitas*, ab animali *animalitas*, &c.

ARTICVLVS
SEXTVS.

*De termino intrinsecè & extrinsecè
denominante.*

Subdiuiditur terminus concretus in terminum denominantem intrinsecè, & denominantem extrinsecè.

TERMINVS CONCRETVS DENOMINANS INTRINSECE est, qui tribuitur

B 5

ei

ei in quo est forma per ipsum significata. vt *album*, nam iste terminus tribuitur lacti, niui, papyro, cygno, &c. in quibus est forma per ipsum significata, nempe albedo.

TERMINVS CONCRETVS EXTRINSECE DENOMINANS est, qui tribuitur ei in quo non est forma per ipsum significata. vt *videri*, vel *visum esse*. nam iste terminus tribuitur parieti, in quo non est forma per ipsum significata, scilicet visio: hæc enim est in oculo, non pariete, vel quavis alia re visa. Talia sunt omnia verba & participia passiva significantia actiones animæ. vt, *audiri*, *intelligi*, *amari*, *desiderari*, *auditum*, *intellectum*, *amatum*, *desideratum*. nam, vt ex uno colligas cætera, dicitur amari pecunia, cum tamen amor non sit in pecunia, sed in animo illam amantis. Item pleraque verba & participia actiua significantia alias actiones. ut, *illuminans*, *calesciens*, &c. dicitur v. g. Sol illuminans, cum tamen illuminatio non sit

De terminis
a solo, sed in alicuius
concreto
posse.

ARTICVLVS

De terminis

Distinguitur quod
inter acceptum
& absolutum.

Terminus con-
cretus significat
formam
album, calidum.

Q. 1. Quod
absolutum est.

Itaque sola ad
re: vt exemplum
significat per
terminum, seruum.

Q. 2. Quod
terminus concretus

est, & formale
subiectum
tuo expressio
forma nomine

in Sole, sed in aëre. Verùm ista hoc loco enucleatiùs tradi nec debent nec possunt.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De termino connotatiuo & absoluto.

Dividitur quartò terminus generaliter acceptus in connotatiuum & absolutum.

TERMINVS CONNOTATIVVS est, qui significat formam quasi adiacentem: vt, *album, coloratum, dulce, &c.*

Q.1. Quid est significare formam quasi adiacentem? R. Est significare adiectiue. Itaque sola adiectiua sunt connotatiua; vt exempla iam adducta, vel quæ significant per modum adiectiuorum, vt, *dominus, seruus, pater, filius, &c.*

Q.2. Quotuplex significatum habet terminus connotatiuus? R. duplex, materiale, & formale. *Significatum materiale* est subiectum formæ nomine connotatiuo expressæ. *Significatum formale* est forma nomine connotatiuo expressa.

vt hic terminus, *album*, vt antea dictum est, significat duo, scilicet subiectum, quod est res habens albedinem, nempe lac, vel paries; & formam, quæ est albedo. Res habens albedinem, nimirum lac, vel paries, est significatum materiale; albedo verò significatum formale.

Q. 3. *An terminus connotatiuus eodem modo significet suum significatum materiale & formale?* R. Non eodem modo: nã materiale significatum significatur in recto, formale autem in obliquo. Illud verò dicitur significari in recto, quod in explicatione termini significantis ponitur in nominatiuo casu. Illud dicitur significari in obliquo, quod in explicatione termini significantis ponitur in casu obliquo, vt, si velis explicare significationem huius termini connotatiui, *albū*, dices, *album est res habens albedinem, vel, affecta albedine, nimirum lac, vel paries, vel nix, &c.* Vbi res, quæ est subiectum albedinis, ponitur in nominatiuo; *albedo* autem, quæ est forma, poni-

ponitur in obliquo, videlicet in accu-
satiuo, vel ablatiuo. In idem redibit, si
ad explicandam illam differentiam di-
cas, in explicatione termini connota-
tium significatum materiale, vel potius
nomen, quo illud exprimitur, cum no-
mine connotatiuo facere concordan-
tiam, & ideo semper in casu cum illo
conuenire; formam verò, vel potius
nomen quo illa exprimitur, minimè,
vt patet ex declaratione superiori.

Q.4. *Quid igitur est connotare, & quid
connotatum?* R. colligitur vtrumque ex
iam dictis. Connotare enim est, præter
id, quod in recto significatur, simul ali-
quid in obliquo importare. Connota-
tum verò est id, quod significatur in
obliquo, supra id, quod importatur in
recto. v. g. ille terminus, *pater*, dicitur
connotare filium, & filius dicitur esse
illius connotatum. Si enim quærat, quid sit
pater, dicitur, *estis, qui genuit fi-
lium*. vbi vides aliquid significari in re-
cto, nempe eum qui genuit, & præ-
ter

ter illum significari filium, sed in obliquo.

TERMINVS ABSOLVTVS est, qui non significat formam quasi adiacentem, id est, non adiectiuè. vt, *albedo, homo, lapis, animal, &c.*

ARTICVLVS OCTAVVS.

De termino denominatiuo & denominante.

Dividitur quintò terminus in denominatiuum & denominantem.

Terminus denominatiuus idem est, quod connotatiuus. Huius itaque definitio ex superiori articulo repetatur.

TERMINVS DENOMINANS est abstractum respondens termino denominatiuo, seu connotatiuo. vt, *album*, est denominatiuum, *albedo*, denominans.

Denominatiuum est triplex, voce tantum, significatione tantum, voce & significatione simul.

DENO-

DENOMINATIVVM VOCE TANTVM est, quod cum aliquo abstracto convenit initio dictionis, sed ab eo differt formali significatione. vt *somnolentus*, respectu huius abstracti, *somnus*: nam *somnus* significat quietem naturalem, *somnolentus* autem significat vitium.

DENOMINATIVVM SIGNIFICATIONE TANTVM est, quod cum aliquo abstracto convenit tantum significatione, non voce. vt *probus*, respectu huius nominis, *virtus*.

DENOMINATIVVM VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMVL est, quod cum aliquo abstracto convenit significatione & initio dictionis, sed finali terminatione distinguitur. vt, *album*, respectu huius abstracti, *albedo*.

Hoc solum definitur ab Aristotele in Antepredicamentis, his verbis.

Arist. in Categ. c. 1. DENOMINATIVA sunt, quæ ab aliquo nominis appell-

appellationem habent solo differentia casu.

Ab aliquo, scilicet, abstracto. Solo differentia casu, id est, finali terminatione discrepantia. Nominis appellationem habent, id est, deriuantur.

Denominatiuo & denominanti respondet denominatum. Est autem denominatum subiectum formæ, de quo vox denominatiua accidentaliter dicitur, vt *cornus* est denominatum *nigri*, *cygnus albi*, &c.

ARTICVLVS NONVS.

De termino vniuoco & æquinuoco. Analogo

Dividitur sextò terminus generaliter acceptus in vniuocum & æquinuocum.

TERMINVS VNIVOCVS est, qui pluribus tribuitur in eadem significatione, vt ille terminus, *homo*, comparatione Ioannis & Petri: illis enim in eadem significatione tribuitur.

Q. 1. Vnde cognosci potest aliquem terminum pluribus tribui in eadem significatione? R. si ei semper in mente respondeat idem conceptus, id est, si ei^r significatum eodem semper modo concipiamus. v. g. dum homo tribuitur Ioanni & Petro, idem conceptus in mente formatur, & eodem modo significatum illius vocis concipitur.

Q. 2. Vnde verò cognoscetur eundē semper conceptum termino respondere: seu eius significatum eodem semper modo concipi? R. Si eadem explicatio semper illi possit accommodari. v. g. homo; dum tribuitur Ioanni, Petro, Paulo. &c. semper explicatur per animal rationale, cum Ioannes sit homo, quia est animal rationale; & Petrus etiam sit homo, quia est animal rationale, &c. Hoc autem semper accidit, quando nomen imponitur pluribus propter eandem rationem in illis inuentam, & expressam ipso nomine; vt patet per exemplum adductum.

Terminus yniuocus dicitur à Dialecticis

dicis vniuocum vniuocans : hoc enim idem est ac nomen commune quod pluribus in eadem significatione tribuitur.

Huic respondent vniuoca vniuocata, quæ sunt ipsæ res plures, quibus ali- quod nomen in eadem significatione tribuitur. vt, *Ioannes & Petrus* respectu nominis, *homo*.

Hæc solùm in antepredicamentis ab Aristotele definiuntur his verbis.

Vniuoca dicuntur, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata eadem est.

Id est, sunt entia plura, quibus tribuitur idem nomen, ita vt definitio, seu explicatio nominis semper etiam maneat eadem.

Terminus æquiuocus est, qui pluribus tribuitur in diuersa significatione, vt nomen, *canis*, comparatione canis domestici, & constellationis, quæ illo

illo etiam nomine appellatur; *gallus*, respectu galli gallinacei, & hominis galli: *homo*, respectu hominis veri, & picti.

Q. 3. *Vnde potest cognosci aliquē terminū tribui plurib⁹ in diuersa significatione?*
 R. ex signis contrarijs, videlicet, si eī respondeat in mēte varius conceptus, id est, si eius significata vario modo concipiantur. Quod fit, quando diuersæ explicationes vni termino debent adhiberi, vt si tribuas illud nomen, *canis*, animali domestico & constellationi, non formabis vtrobique eundem conceptum, sed variè significatum illius vocis concipies, & diuersas eius explicationes adferes. Nam si explices illum terminum, dum tribuitur animali domestico, dices, canem esse animal latrans; si verò eundem explices, dum tribuitur constellationi, dices, canem esse seriem aliquot stellarum. Similiter, *homo*, dum tribuitur hominī vero, explicatur esse animal rationale;
 dum

dum verò tribuitur homini picto, explicatur esse figura & imago hominis, &c. Et ratio est, quia illud nomen imponitur illis pluribus propter diuersas rationes.

Terminus æquiuocus diuiditur in æquiuocum purè & analogum.

TERMINVS AEQVIVOCVS PVRE est, qui plura æquè primò significat, vt, *canis*, respectu canis domestici, & cælestis; *gallus*, respectu galli gallinacei, & hominis Galli.

TERMINVS ANALOGVS est, qui plura non æquè primò significat, sed vnum primariò, alterum secundariò, vt *homo*, respectu hominis veri, & picti; ista enim vox, *homo*, primariò & propriè significat hominem verum, secundariò autem & impropiè hominem pictum.

Terminus æquiuocus à Dialecticis dicitur æquiuocum æquiuocans: hoc enim idem est ac nomen commune, quod pluribus in diuersa significatione tribuitur.

Huic

Huic respondent æquiuoca æquiuocata; quæ sunt ipsæ res plures, quibus aliquod nomen diuersa significatione tribuitur, vt *canis domesticus, & celestis*, respectu nominis, *canis*; *gallus gallinaceus, & gallus homo*, respectu nominis, *gallus*. Hæc definiuntur ab Aristotele in Antepredicamentis his verbis.

Arist. in Categ. c. 1. **ÆQUIVOCA** sunt, quorum nomen solum commune est, ratio verò substantiæ nomini accommodata diuersa.

Id est, sunt entia plura, quibus tribuitur idem nomen, sed ita, vt definitio & explicatio nominis sit diuersa. Quod si illæ res plures æquè primò significantur, dicuntur simpliciter æquiuocata; qualia sunt duo exempla iam proposita; si verò vna significetur primariò, altera secundariò, dicuntur analogata. vt *homo verus, & pictus*, respectu nominis, *homo*.

ANNOTATIO.

Varia sunt æquiuocorum iam explicatorum subdiuisiones apud Philosophos, sed illæ Dialecticæ tironi, & ad institutum nostrum nullo modo sunt necessaria: Ideo illas prætermittendas iudicamus. Scimus etiam vniuoca & æquiuoca in Antepredicamentis ab Aristotele strictius sumi, quam nos hic ea sumptimus, scilicet, pro ijs quibus idem nomen in eadem, vel diuersa significatione essentialiter tribuitur; sed cum illa restrictio ad finem nostrum non conducatur, ipsius Aristotelis definitiones generalius, ut optime possunt, interpretati sumus.

ARTICVLVS DECIMVS.

De terminis comparatis.

Septima termini generatim sumpti diuisio desumi potest ex comparatione vnius termini cum altero. Quatuor enim modis ad se inuicem termini comparari possunt. 1. ut repugnantes. 2. ut conuertibiles. 3. ut magis & minus communes. 4. ut excedentes & excessi.

TERMINI REPUGNANTES sunt, qui de se in-

se inuicem vniuersaliter negari possunt. vt, *homo & brutum*; nullus enim homo est brutum, & nullum brutum est homo.

TERMINI CONVERTIBILES sunt qui vniuersaliter de se inuicem affirmari possunt. vt, *homo & risibilis*, quia omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo.

TERMINI ILLI HABENT SE VT MAGIS ET MINVS COMMVNES, quorum vnus potest de altero vniuersaliter affirmari, sed non contrà, vt, *animal*, est terminus magis communis quàm, *homo*, quia omnis homo est animal, sed non omne animal est homo.

TERMINI ILLI HABENT SE VT EXCEDENTES ET EXCESSI, quorum neuter de altero potest vniuersaliter affirmari, vel negari, sed tantùm particulariter: vt *homo & albus*. Dicuntur verò tales termini excedentes & excessi, quia se mutuò excedunt: vnus enim de aliquo affirmari potest, de quo alter

explicatorum
sed illæ Diale-
rum nullo mo-
æterminandis
ca & æquivoca
stotele strictis
nus, scilicet, pro
n, vel diuersa fi-
ar; sed cùm illa
conducat, ipse
alius, vt optime

CIMVS.

is.

tim sumpti
c compara-
ero. Qua-
cem termi-
t repugnan-
vt magis &
xcedentes &
iunt, qui de
se in-

ter non potest affirmari: & vice versa hic posterior non potest de aliquo affirmari, de quo prior non potest: denique de vno & eodem verè affirmantur, v. g. termini iam propositi excedunt se mutuò, quia datur homo, qui non sit albus, vt Æthiops; datur album quod non sit homo, vt cygnus; datur quod sit vtrumque, vt homo Belga.

ANNOTATIO.

Hæ sunt porissimæ terminorum apud Dialecticos vsitatæ diuersitates: Sunt & aliæ complures; verùm nobis non necessariæ, & studio breuitatis omittendæ.

CAPVT SECVNDVM.

De varietate prædicationum.

IN hoc capite, vt in præcedenti, tria proponentur. Primum prædicationis in genere definitio. Secundum varia ipsius diuisio & subdiuisio. Tertium singulorum membrorum explicatio. Finis est, vt tirones statim initio rudem saltem notitiam habeant variarum prædi-

prædicationum, sine qua definitiones
vniuersalium, quæ secunda huius tra-
ctatus parte traduntur, nequeunt in-
telligi.

ARTICVLVS PRIMVS.

*Definitio prædicationis; tum de prædicatione
propria & impropria. & hac duplici, cau-
sali & concomitativa.*

PRÆDICATIO est affirmatio vnius de
altero. vt, *homo est animal*. Dico, *af-
firmatio*, quia etsi negatio possit aliquo
modo dici prædicatio, ordinariè tamè
nomine prædicationis solet à Dialecti-
cis intelligi affirmatio.

Quibus partibus constet prædica-
tio, vide supra cap. I. art. I. vbi tradun-
tur partes propositionis; prædicatio
enim idem est, quod propositio affir-
mativa.

Prædicationum alia est propria, alia
impropria.

PRÆDICATIO PROPRIA EST, CUIUS

C

omnes

catione causali sumi improprie? R. quia
 verbū substantiuum, est, proprie signifi-
 cat identitatem rei per subiectum &
 prædicatum in recto significatæ. Vt cū
 dico: *paries est albus*, significo parietem
 & rem affectam albedine esse eandem
 rem: at verò in propositione causali
 verbum substantiuum non significat
 illam identitatem, sed processum vnius
 ab altero, vt cū dico, *præsentia solis est*
dies, non denoto præsentiam solis es-
 se proprie ipsum diem, sed efficere
 diem.

PRAEDICATIO CONCOMITATIVA est, in
 qua vnum de altero affirmatur in re-
 cto, ideo tantum, quòd necessariò cum
 illo existat. vt, *generatio vnius est corru-
 ptio alterius*; generatio enim non est
 idem quod corruptio, sed tantum eam
 necessariò comitatur.

*Q.2. Quare in vtraque definitione addi-
 tur illa particula, in recto?* R. quia si præ-
 dicatio causæ de effectu, vel contra; itē
 si prædicatio vnius concomitantium de

altero fiat in obliquo tantum, non erit prædicatio impropria: vt si dicam, *præsentia solis efficit diem, generatio comitatur corruptionem*; copula enim hîc non fumitur improprie.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De prædicatione ordinata & inordinata & hæc varia.

Dividitur prædicatio propria in duas species, ordinatã & inordinatã.

PRÆDICATIO ORDINATA est, in qua id prædicatur, quod aptius est prædicari. vt, *homo est animal, homo est risibilis.*

Q. 1. *Quenã aptiora sunt prædicari quàm subijci?* R. duo potissimum, scilicet superius comparatione sui inferioris. vt, *animal*, comparatione hominis; & connotatiuum comparatione sui absoluti. vt, *risibile*, comparatione hominis.

PRÆDICATIO INORDINATA est, in qua non prædicatur id quod est aptius prædicari, vt hæc, *animal est homo: risibile est flebile.*

Præ-

Prædicatio inordinata est duplex, contra ordinem, & præter ordinem.

PRÆDICATIO INORDINATA CONTRA ORDINEM est, in qua id prædicatur, quod aptius est subijci. vt, *animal est homo: risibile est homo.*

Q.2. Quot modis fit prædicatio inordinata contra ordinem? R. duobus præcipuè modis: vno, si inferi⁹ prædicetur de suo superiori. vt, *animal est homo*: altero, si absolutum prædicetur de connotatiuo. vt, *risibile est homo*. Ex quo patet has prædicationes fieri ordinatas sola transpositione terminorum.

PRÆDICATIO INORDINATA PRÆTER ORDINEM est, in qua neutrum aptius est subijci, vel prædicari, quàm alterum. vt, *album est dulce, ensis est gladius.*

Prædicatio inordinata præter ordinem est duplex; prædicatio identica, & prædicatio per accidens.

PRÆDICATIO IDENTICA est cuius subiectum & prædicatum sunt eiusdem

prorsus significationis. vt, *homo est homo, ensis est gladius.*

PRÆDICATIO PER ACCIDENS est, in qua vnus terminus Connotatiuus de altero etiam connotatiuo prædicatur, ratione tantum materialis significati, in quo eorum formalia significata, simul reperiuntur. vt, *album est dulce*; nam album dicitur dulce, ratione tantum lactis, vel alterius subiecti, in quo albedo & dulcedo, quæ sunt formalia significata, simul reperiuntur.

Q. 3. *Quare additur in definitione particula exclusiua tantum?* R. quia si formalia significata habent connexionem aliquam per se, siue ratione sui, & non tantum ratione materialis significati, prædicatio vnus connotatiui de altero, non erit prædicatio per accidens. Contingere id potest duobus casibus. Vnus est, si abstractum vnus connotatiui possit prædicari de abstracto alterius in recto; vnde hæc non est prædicatio per accidens, *album est coloratum, quia*

De vnus
 quæ licet dicere
 alior. Alter casus
 connotatiuum
 ma per alteru
 aliquam con
 beat; vnde h
 tio per accide
 quia iustitia e
 ergo demum
 tius prædicat
 dens, quoniam
 te tales sunt
 dicari possunt
 casus alterius
 contingit vt in

ARTICULUS

De prædicatio
 formalis etPrædicatio
 intrinseca
 PRÆDICATIO

quia licet dicere in abstracto, *albedo est solor*. Alter casus est, si forma per vnum connotatiuum significata sit causa formæ per alterum significatæ, aut similitudinem aliquam connexionem cum illa habeat; vnde hæc etiam non est prædicatio per accidens, *iustus est honorandus*, quia iustitia est causa honoris. Tunc ergo demum vnus terminus connotatiuus prædicatur de altero per accidens, quando formæ per illos significatæ tales sunt, vt nec de se inuicem prædicari possint in abstracto, nec vna sit causa alterius, sed per accidens solum contingit vt in eodem reperiuntur.

ARTICVLVS TERTIVS.

De prædicatione intrinseca & extrinseca, essentiali & accidentali, in quid, & in quale.

Prædicatio ordinata duplex est, vna intrinseca, altera extrinseca.

PRÆDICATIO INTRINSECA est cuius

ius formale prædicatum est in subiecto. vt, *homo est albus*; nam albedo, quæ est formale prædicatum, id est, formale significatum prædicati, est in subiecto, nempe homine.

PRÆDICATIO EXTRINSECA, est cuius formale prædicatum non est in subiecto. vt, *paries videtur*; nam visio, quæ est formale prædicatum, non est in subiecto, scilicet pariete. Tales sunt omnes prædicationes constantes prædicato, quod sit concretum extrinsecè denominans, de quo dictum est c. 1. a. 6.

Prædicatio intrinseca subdiuiditur in essentialem & accidentalem.

PRÆDICATIO ESSENTIALIS est, cuius totum prædicatum est de essentia subiecti, vt, *homo est animal, homo est animatus*.

Q. I. Quid dicitur esse de essentia alteri?

R. illud sine quo alterius natura nec esse, nec concipi potest. vt, *anima est de essentia hominis, quia homo nec esse, nec concipi potest sine anima*. Item
animal

... dicitur homo
... potest aliquis
... homo, quin sit
... mal.

Q. 2. Quare dicitur
prædicatum de
... quia si aliqua
... tincat ad essentiam
prædicatio essen
... sit de essentia
... tio: Iohannes est
... tialis, quia
... annis, licet ho

PRÆDICATIO
... prædicatum
... non totum est
... Iohannes est albus
... albus.

Prædicatio
... vocari detur
... minatum p
... ut patet ex
Prædicatio
... in quid, d

animal dicitur homini *essentiale*; quia non potest aliquid esse aut concipi esse homo, quin sit & concipiatur esse animal.

Q. 2. *Quare dicitur in definitione, totum prædicatū debere esse de essentia subiecti?*
 R. quia si aliqua pars prædicati nō pertineat ad essentiam subiecti, non erit prædicatio *essentialis*, etiam si alia pars sit de essentia subiecti. vt hæc prædicatio, *Ioannes est homo albus*, non est *essentialis*, quia *album* non est de essentia Ioannis, licet *homo* sit de essentia illius.

PRÆDICATIO ACCIDENTALIS est, cuius prædicatum vel nulla ex parte, vel non totum est de essentia subiecti. vt, *Ioannes est albus*, vel, *Ioannes est homo albus*.

Prædicatio *accidentalis* aliter solet vocari *denominatiua*, quia in ea *denominatiuum* prædicatur de *denominato*; vt patet ex allatis exemplis.

Prædicatio *intrinseca* rursus est *duplicis*, in quid, & in quale.

PRAEDICATIO IN QUID, SIVE QUIDDI-
 TATIVA est, quâ aptè respondetur
 quærenti, quid sit res. vt, *homo est ani-
 mal*.

PRAEDICATIO IN QVALE est, quâ ap-
 tè respondetur quærenti, qualis sit res.
 vt, *homo est rationalis*; quærenti enim
 qualis sit homo, aptè respondetur; *ho-
 mo est rationalis*. Item istæ, *Ioannes est
 albus, est probus, est doctus, &c.* nam quæ-
 renti qualis sit Ioannes, conueniënter
 respondetur, *quod sit albus, probus, do-
 ctus, &c.*

Prædicatio in quale est duplex, vna
 in quale essentielle, altera in quale ac-
 cidentale.

PRAEDICATIO IN QVALE ESSENTIALE
 (quam vocant prædicationem in qua-
 le quid) est, quâ aptè respondetur
 quærenti, qualis sit res secundum es-
 sentiam, vt, *homo est rationalis, brutum
 est irrationale*; nam si quæretur, qualis
 sit homo secundum essentiam suâ, aptè
 respondebitur, quod sit rationalis; &

quale sit brutum
 rationale; qua
 tia hominis, &
 bruti.

PRAEDICATIO
 (quam vocant
 in quale) est
 tur quærenti, quæ
 accidentia, vel
 mo est rationalis,
 &c.

Hanc dicitur
 accidentalis
 in quibus quæritur
 ad essentialis.

ARTICULUS

De prædicatione

Dicitur
 rationem in
 tem & impossi-
 PRAEDICATIO

si quale sit brutum, rectè dicetur esse irrationale; quia *rationale* est de essentia hominis, & *irrationale* de essentia bruti.

PRÆDICATIO IN QUALE ACCIDENTALE (quam vocant simpliciter prædicationem in quale) est, quâ aptè respondetur quærenti, qualis sit res secundum accidentia, vel proprietates. vt, *homo est risibilis, flebilis, albus, doctus, &c.*

Hanc distinctionem essentialis & accidentalis non admittit prædicatio in quid, quia omnis prædicatio in quid est essentialis.

ARTICVLVS QVARTVS.

De prædicatione necessaria, contingenti, impossibili.

Dividitur rursùm prædicatio generatim in necessariam, contingentem, & impossibilem.

PRÆDICATIO NECESSARIA est,

C 6

quæ

quæ sic est vera, vt non possit esse falsa. vt, *homo est animal, rationalis, risibilis*. Illud ergo dicitur prædicari necessariò de aliquo, quod nunquam potest negari de aliquo. vt, *animal, rationale, risibile, de homine*.

PRÆDICATIO CONTINGENS, est quæ potest esse vera & falsa. vt, *Ioannes est probus*: vnde illud dicitur de altero contingenter prædicari, quod aliquando potest negari de illo. vt, *esse probum, de Ioanne*.

PRÆDICATIO IMPOSSIBILIS est, quæ sic est falsa, vt non possit esse vera. vt, *homo est brutum, album est nigrum*.

TRACTATUS PRIMI
PARS SECUNDA.

DE VNIVERSALIBVS.

Dividitur hæc pars in tria capita. In primo agetur de vniuersali & indiuiduo generatim. In secundo speciatim

Drumf. & v
citum de is vni
cantur in quid
dicantur in qua

CAP

De vniuers

IN hoc cap
Initio vniue
dici: prius em
quam singul
nitiones,
plicentur.

A R T

De
VNa ex
mini est
lem, siue con
gularum, siue
Hæc est diui
aliz supra tra
quentibus.

ciatim de ijs vniuersalibus quæ prædicantur in quid. In tertio de ijs, quæ prædicantur in quale.

CAPVT PRIMVM.

De vniuersali & indiuiduo generatim.

IN hoc capite duo explicantur, definitio vniuersalis, & definitio indiuidui: prius enim hæ intelligendæ sunt, quàm singulorum vniuersalium definitiones, quas tradit Porphyrius, explicentur.

A R T I C V L V S

PRIMVS.

Definitio vniuersalis.

VNa ex præcipuis diuisionibus termini est, quâ diuiditur in vniuersalem, siue communem; vt, *homo*; & singularem, siue indiuiduum; vt, *Ioannes*. Hæc est diuisio, cuius gratia pleræque alia supra tradita sunt, vt patebit ex sequentibus.

Aristo.

Arist. lib. 1. de interp. cap. 5. VNIVERSALE est, quod de multis aptum est prædicari.

Id est, Vniuersale est, terminus simplex, qui, quantum est ex vi significationis quam habet, aptus est verè affirmari de pluribus, vniuocè, ac diuissim; & (si mentem Porphyrij spectes) intrinsecè; idque ratione rei veræ & vnius naturæ. vt, *homo*, respectu Ioannis & Petri: potest enim dici, *Ioannes est homo, Petrus est homo*.

Terminus simplex dicitur, qui habet simplicem significationem. Vide dicta parte 1. c. 1. a. 4. Hinc excluduntur orationes. vt, *animal rationale*, & vocabula simplicia voce tantum. vt, *nemo*, de quibus ibidem dictum est.

Q. 1. *Quare additur illa pars, quantum est ex vi significationis?* R. quia sol, luna, & similes termini sunt vniuersales, licet iam non possint prædicari de pluribus, cum desint illa plura, de quibus prædicentur:

De vniuersali
estur. satis
leant signifi
possent præd
plures lune
gnat diuin
nus, homo,
rerum natura
Q. 2. *Quare
nis quam hab
test? R. addi
individua
trus, licet
nunc ab h
tantum poss
cipere signi
benderet or
animalia, &
tura, quia n
est arbitraria
pendens.
Q. 3. *Quare
vniuersali non
non est nece
vniuersali, se**

centur: satis enim est, quod talem habeant significationem, ratione cuius possent prædicari de pluribus, si essent plures lunæ, aut soles, quod non repugnat diuinæ potentæ. Sic iste terminus, *homo*, esset vniuersalis, etiamsi in rerum natura esset vnicus homo.

Q.2. *Quare additur, ex vi significationis quam habet, nõ verò, quam habere potest?* R. additur illa pars ad excludendũ indiuiduum; nam indiuiduum, v. g. *Petrus*, licet spectatã significatione, quam nunc ab hominibus accepit, prædicari tantũ possit de vno; posset tamen accipere significationem, quã comprehenderet omnes homines, imò omnia animalia, & quidquid est in rerum natura, quia nimirum significatio vocum est arbitraria, & à voluntate hominum pendens.

Q.3. *Quare dicitur, aptus est verè prædicari, & nõ potius, verè prædicatur?* R. quia non est necesse, vt vniuersale prædicetur actu, sed satis est, quod aptum sit præ-

prædicari; vt dum ponitur extra enun-
tiationem, aut in ea tenet locum sub-
iecti.

Q. 4. *Quare dicitur verè affirmari?* R.
dicitur *verè*, quia indiuiduum potest
etiam falsò de multis affirmari. Dicitur
quoque, *affirmari*, non verò negari, quia
certum etiam est indiuiduum de multis
verè negari posse.

Eadem de causa additur, *de pluribus*,
vt nempe excludatur indiuiduum, quod
de vno tantùm affirmari potest.

Q. 5. *Qualia dicuntur hic plura?* R. plu-
ra hîc dicuntur, quæ in ratione per ter-
minum significata multitudinē habent:
id est, de quibus simul sumptis affirma-
ri potest terminus in plurali numero.
Hinc excluditur, *Deus*, respectu trium
diuinarum personarum; quia etiamsi
vnaquæque illarum sit Deus, ipsæ ta-
men simul sumptæ non sunt tres Dij,
sicut Ioannes, Petrus, Paulus sunt tres
homines, sed sunt vnus Deus.

Q. 6. *Quid est affirmari vniuocè?* R. Est
affir-

De vniuoc
affirmari in
excluditur
nam hic ter
mari de p
bus, qu
est, sed no
infra pluri
item per h
munes æq
cata; vt, c
stem. De
est parte
Q. 7.
affirmari
propositio
tu de hor
homo est a
hanc parte
tione re
vt, hic pos
enim, hic
hominibu
sunt, n
potest dici;

affirmari in eadem significatione : hinc
excluditur indiuiduum. v. g. *Ioannes* ;
nam hic terminus potest quidem affir-
mari de pluribus ijs , nimirum omni-
bus , quibus illud nomen impositum
est, sed non in eadem significatione, vt
infra planius ostendetur . Excluduntur
item per hanc partem termini com-
munes æquiuoci relati ad sua æquiuo-
cata; vt, *canis*, ad domesticum, & cæle-
stem. De æquiuocis & vniuocis dictum
est parte 1. c. 1. art. 9.

Q. 7. *Quid est affirmari diuissim?* R. est
affirmari de singulis , id est , in diuersis
propositionibus . Sic , *animal* affirma-
tur de homine & bruto , dum dicitur ,
homo est animal, & brutum est animal. Per
hanc partem reiiciuntur penitus à defi-
nitione nomina singularia collectiua .
vt, *hic populus* , puta *Leodiensis* ; licet
enim, *hic populus*, prædicetur de multis
hominibus , qui vnum populum con-
stituunt , non tamen diuissim , quia non
potest dici; *hic homo est hic popul^o, & iste*
homo

homo est hic populus, &c. sed tantum collectim hoc modo: hic homo, & iste, & ille, & reliqui simul sumpti sunt hic populus. Reijciuntur etiam nomina collectiua communia respectu eorum, quorum collectionem significant. vt, *populus*, respectu hominum qui conflant populum, ob eandem rationem. Dixi, *respectu eorum, quorum collectionem significant*; quia respectu plurium collectionum, non debent excludi per hanc partem, sed per vltimam, cum de pluribus collectionibus diuisim affirmantur. vt, *populus*, de hoc, & illo populo

Q. 8. *Quid est affirmari intrinsecè?* R. est affirmari ratione rei in subiecto existentis. vt, *album*, prædicatur intrinsecè de pariete; quia illi tribuitur ratione albedinis, quæ est in ipso. Hinc excluduntur termini extrinsecè denominantes. vt, *videri*, respectu parietis. Vide quæ dicta sunt de concretis intrinsecè & extrinsecè denominantibus parte 1. cap. 1. art. 6. Item de prædicatione

catione intrinseca & extrinseca. cap. 2.
art. 3.

Q. 9. Quid sibi vult illa particula, ratione rei veræ? R. ostendit necessarium esse, vt vniuersale significet rem veram, siue ens reale.

Dicitur autē, *res vera*, seu, *ens reale*, quod re ipsa existit, vel existere saltem potest. vt, *homo, equus, rosa*, etiā in hyeme, quando non est actu, sed tantum potentiā. Excluduntur per hanc partem termini significantes entia fictitia, quæ Philosophi vocare solent entia rationis, id est, aliqua impossibilia mente concepta & conficta. vt, *chimæra, hippocentaurus*, &c.

Q. 10. Quid indicat vltima illa clausula, & vnius naturæ? R. declarat necessarium esse vt vniuersale significet rem vnius naturæ; siue vt Philosophi loquuntur, ens vnum per se.

Dicitur autē *res vnius naturæ* (vt vulgari explicatione vtamur, quamuis non omnino sufficienti) quæ non componitur

nitur ex rebus ad diuersa prædicamenta pertinentibus. vt, *angelus*, qui cum ex nullis rebus componatur, vtpote partibus carens, non potest componi ex rebus diuersorum prædicamentorum. Item *homo* qui componitur quidem ex pluribus rebus, sed eiusdem tantum prædicamenti, nempe ex corpore & animâ, quorum vtrumque pertinet ad prædicamentum substantiæ, de quo infra. Enti vnus naturæ opponitur, *aggregatū per accidēs*: diciturque illud, quod componitur ex rebus ad diuersa prædicamenta pertinentibus, v.g. ex substantia & accidente. Talia sunt omnia arte facta, quæ componuntur ex substantia, & figura, quæ est accidens; vt, *sedes*: componitur enim ex ligno, quod est substantia, & figura artificiali, quæ est accidens: nõ enim potest esse, vel concipi sedes sine figura. Hæc igitur omnia excluduntur à definitione vniuersalis.

Q. I I. Cur ãte tres postremas particulas ï sensu additū est, si mētē Porphyrij spectes?

R.

R. quia si tantum attendatur propria significatio huius vocis, *vniuersale*, & non spectetur mens Porphyrij, illæ particulæ non sunt necessariae; omnis enim vox, quæ potest affirmari de multis vniuocè & diuisim, propriè est vniuersalis, siue communis, cum non sit singularis. Vnde nomina communia, quæ denominant extrinsecè, aut significant entia rationis, vel aggregata per accidens, vt arte facta, propriè loquendo, & si non spectetur mens Porphyrij, sunt vniuersalia. vt, *videri, chimæra, sedes*. At verò si spectetur intentio Porphyrij, addendæ sunt tres illæ particulæ, quia ipse non agit de quolibet vniuersali, sed tantum de illo, cuius aliquis vsus est in categorijs, ad quas hic auctor tractatum de vniuersalibus refert. In categorijs autem nec locum, nec vsu vllum habent termini extrinsecè denominantes, significantes entia fictitia, & aggregata per accidens, vt postea videbitur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De indiuiduo.

Porph. in. **I**NDIVIDVVM est, quod
Isag. c. 3. prædicatur de vno
 solo particulari.

Id est, Indiuiduum est terminus simplex, qui ex vi significationis quam habet, non est aptus verè affirmari de multis vniuocè & diuisim, sed tantùm de vno. vt, *Ioannes, Petrus, Bucephalus, hæc arbor, hic color, &c.* Quamuis enim *Ioannes*, dicatur de pluribus, vt *IOANNE BAPTISTA, & IOANNE EVANGELISTA, & cæteris eiusdem nominis*; non tamen dicitur de illis vniuocè, id est, in eadem significatione.

Q. I. Quomodo demonstrari potest illū terminū, Ioannes, nō dici in eadē significatione de omnibus, qui hoc nomine appellātur?

R. Ex dictis p. I. cap. I. a. 9. quia illud nomen non imponitur illis pluribus ob eandem rationem, sed ob diuersam; vt, *IOANNI Baptistæ* impositum est nomen

nomen Ioannis, quia DEO ita placuit; alijs fortè ad memoriam parentum; alijs alia de causa. Quod si fortè pluribus impositum sit idem nomen ob eandem rationem, v. g. duobus filijs ad memoriam parentis, illa ratio ipso nomine non exprimitur, vnde audito illo nomine non formatur idem conceptus.

Indiuiduum generatim sumptum apud Dialecticos est quadruplex, determinatum ex nomine, determinatum ex demonstratione, indiuiduum vagum, & indiuiduum ex hypothesi, siue suppositione.

INDIVIDVVM DETERMINATVM EX NOMINE est nomen proprium alicuius rei. vt. *Ioannes, Petrus, Eridanus, &c.*

INDIVIDVVM DETERMINATVM EX DEMONSTRATIONE est, quod constat nomine communi, & pronomine demonstratiuo. vt, *hic homo, ille canis, ista planta.*

INDI-

INDIVIDVVM VAGVM est, quod constat nomine communi & signo particulari. vt, *aliquis homo*.

INDIVIDVVM EX HYPOTHESI est, quod absolutè quidem ex vi significationis suæ dici potest de multis, factâ tamen certâ suppositione, de vno tantùm potest affirmari. vt, *Filius Sophronisci*, pro Socrate, supposito quod Sophroniscus vnicum filium habeat, scilicet Socratem. Item, *Filius Deiparæ*, pro Christo Domino, quia præter Christum nullum habuit filium.

Q. 2. *An omnia ista quatuor sint indiuidua propriè dicta?* R. non esse, sed sola duo prima; nam indiuiduū vagū absolutè dicitur de multis vniuocè. vt, *aliquis homo*, de Ioanne & Petro. Vocatur tamen indiuiduum, quia ordinariè per illum terminum volumus vnicum aliquid designare. Indiuiduum etiam ex hypothese, absolutè loquendo, est vniuersale, cum habeat communem significationem, & tantùm dicitur indiuiduum

st, quod con
& signo parti

thesi est, quod
i significationis
is, factâ tamen
vno tantum po
Sophronisci, pro
d Sophroniscus
scilicet Socra
tæ, pro Chri
ter Christum.

uor sint indivi
esse, sed soli
nū vagū abso
ocè. vt, ali
etro. Vocatur
ordinariè per
s vnicum ali
uum etiam ex
uendo, est vni
munem signi
dicitur indivi
duum

De vniuersis qua prædic. in quid. 55

duum secundum quid, quia posito cer
to casu vni soli conuenit.

CAPVT SECVNDVM.

*De vniuersalibus qua prædicantur in
quid.*

VNiuerfale definitum est quintu
plex, genus, species, differentia,
propriū, & accidens. Ex his duo præ
dicantur in quid, scilicet genus, & spe
cies: Tria in quale, nimirum differen
tia, propriū, & accidens. De duobus
primis agetur in hoc capite, de tribus
reliquis sequenti. Tradentur verò hoc
capite quatuor. Primum linea prædi
camentalis. Secundum definitio spe
ciei. Tertium definitio generis. Quar
tum definitio generalissimi, specialif
simi, & subalternorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

De linea prædicamentali.

QVia commodè intelligi non pos
sunt plures definitiones, quas ex

D

Por-

Porphyrio deinceps proponemus, nisi rudis aliqua cognitio seriei prædicamentalis, quam ille explicare intendit, habeatur; propterea hoc loco subiectam tabulam proponendam duximus, ad quam tirones mentem oculosque referant, dum aliquid infra dicitur quod illius cognitionem postulet. Neque verò integrum prædicamentum proponimus, sed tantum aliquod eius fragmentum, in quo à summo genere recta descenditur usque ad certum individuum per terminos intermedios, sub quibus illud individuum collocatur, omissa aliorum terminorum, sub quibus non continetur, diuisione, & idcirco seriem hanc non prædicamentum, sed lineam prædicamentalem appellamus.

Substantia

Immaterialis
Spiritus

Materialis.
Corpus

Corpus

Inanimatum

Animatum

Corpus.

Corpus inanimatum Corpus animatum.

Corpus animatum.

*Insensituum**Sensituum*

Animal.

*Irrationale**Rationale*

Brutum

Homo

*Hic**Iste*

Petrus

Ioannes

Ioannes.

In hac linea vides terminos ita esse dispositos, vt ascendendo, id est, incipiendo ab indiuiduo, quod est, *Ioannes*, semper crescat amplitudo significationis illorum, eoque sint vniuersaliores, quò ab indiuiduo sunt remotiores, quia superior semper est magis communis, quàm inferior; vt, *homo*, quàm *Ioannes*, *animal*, quàm *homo*, &c. E contra descendendo, id est, incipiendo à generalissimo, quod est, *substantia*, semper decrescit amplitudo significationis terminorum, eoque sunt minùs vniuersales, quò magis accedunt ad indiuiduum, & recedunt à generalissimo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De genere.

Porph. in
Isag. c. 2.

GENVS est quod de plu-
rib⁹ specie differenti-
bus hoc ipso quid est prædicatur.

Vt, *animal*, respectu hominis & bru-
ti: *corpus animatum*, respectu animalis &
plantæ; & sic de cæteris vsque ad sub-
stantiam, vt vides supra in linea præ-
dicamentali.

In hac definitione immediatè post
copulam subintelligendus est hic ter-
minus, *uniuersale*, vt sic construatur o-
ratio; *genus est uniuersale, quod*, &c. Idè
intelligendum erit in definitionibus
aliorum uniuersalium. Itaque genus
definiti in hac definitione, est, *uniuersa-
le*; nam ille terminus, qui in definitio-
ne immediatè sequitur copulam, à
Dialecticis vocatur genus definiti, vt
postea dicetur. Per hanc ergo partem
excluduntur omnes termini non uni-
uersales.

Per

Per, specie differētia, intelligūtur species differentes, id est, quæ sunt dissimilis naturæ, seu essentiæ; qualia sunt, *homo & brutum, animal & planta, &c.* Per hanc partem excluditur species, vt, *homo*, quia *homo*, tātūm prædicatur de Ioanne, Petro, Paulo, & cæteris hominibus, qui non sunt species differentes.

Quid sit prædicari hoc ipso, quid est, diximus p. 1. cap. 2. a. 3. Per hanc autem particulam reiiciuntur cætera vniuersalia; scilicet differentia, proprium, & accidens.

ARTICVLVS TERTIVS.

De specie.

Adfert Porphyrius duas acceptiones Dialecticas huius vocabuli, *species*. Aliquando enim significat speciem subijcibilem, aliquando prædicabilem. Priorem ita definit.

Porph. in 1^a sag. c. 3. SPECIES est id, quod subijcitur generi.

Id est, ponitur sub genere in recta linea prædicamentali. vt, *homo*, respectu animalis; *homo* enim ponitur sub animali, sicut, *animal*, sub corpore animato, *corpus animatum*, sub corpore, denique, *corpus*, sub substantia, vt patet in linea prædicamentali supra positâ. Omnes itaque termini in ista linea inter indiuiduum & genus summum interpositi, sunt species subijcibiles, respectu eorum terminorum, sub quibus ponuntur.

Posteriorem, id est, speciem prædicabilem his verbis definit.

Porph. ibidem. SPECIES est id, quod de pluribus differentibus numero hoc ipso quid est prædicatur.

Id est, quæ dicitur tantum de differentibus numero tantum. vt, *homo*, respectu Ioannis & Petri, reliquorumque hominum; *equus*, respectu huius & illius equi, &c.

Q.1. *Quæ dicuntur differentia numero?*

R. Differentia numero dicuntur, quæcunq; inter se sic distinguuntur, vt faciant numerũ. Sic *Ioannes & Petrus* differunt numero, quia cum sint duo, faciunt aliquem numerum, binarium scilicet: item, *homo & brutum, &c.*

Q.2. *Quæ dicuntur differentia numero tantum?* R. quæ differunt quidem numero, sed nõ specie. vt, *Ioannes & Petrus*. Talia non sunt *homo & brutum*, quia etiam specie differunt.

Q.3. *Quare dicitur in sensu, de differentiis numero tantum?* R. additur particula illa exclusiua (tantum) ad excludendum genus comparatum bruti; quia cum genus prædicetur de differentiis specie, prædicatur etiam de differentiis numero, sed non de differentiis numero tantum: ea enim quæ specie differunt, differunt etiam numero, sed non tantum.

Q.4. *Quare additur alia particula exclusiua ad uerbũ, dicitur, dũ sic redditur sensus,*

D 4 Species

Species est quæ dicitur tantum, &c. R. vt excludatur genus comparatū ad indiuidua eiusdem speciei. vt, *animal*, respectu Ioannis & Petri: verum enim est quod genus, v. g. *animal*, prædicetur in quid de differentibus tantum numero, scilicet Ioanne & Petro: sed non tantum prædicatur de illis, cū etiam prædicetur de differentibus specie, scilicet homine & bruto: Itaque vt excludatur genus, addenda est duplex illa particula exclusiua. Solus ergo ille terminus in linea prædicamentali est species prædicabilis, qui ponitur immediatè & proximè supra indiuiduum vt in superiori lineâ solus ille terminus, *homo*.

Species subijcibilis & prædicabilis generaliter sumptæ & iam definitæ nõ repugnant inter se, sed habent se vt excedentia & excessa: vnde fit triplex species. Vna est subijcibilis tantum, id est, quæ respectu superiorum est species, sed respectu inferiorum est genus. vt, *animal*, quod respectu corporis animati

&

& reliquorum superiorum est species, sed respectu inferiorum, scilicet hominis & bruti, est genus. Secunda est prædicabilis tantum, id est, quæ respectu inferiorum est species, sed non respectu superiorum. vt, *rationale*: nam respectu huius & illius rationalis, quæ sunt eius inferiora, est species, non est autem species respectu superiorum, quia nulla habet superiora. Et ratio est, quia, vt Dialecticis placet, differentiæ non ponuntur directè sub aliquo genere.

Tertia est subijcibilis & prædicabilis simul, id est, quæ tam respectu superiorum, quàm inferiorum est species. vt, *homo*: nam respectu animalis est species subijcibilis, respectu verò Ioannis & Petri est prædicabilis.

ARTICVLVS QVARTVS.

De generalissimo, specialissimo, & subalternis.

Porph. in **G**ENVS generalissimum
Isa. c. 3. est, supra quod nul-
D 5 lum

lum aliud omninò genus tran-
scendit.

Idest, quo in linea prædicamentali
nullum est generalius & superius. vt,
substantia: nam in linea prædicamentali
suprà positâ nihil est generalius, siue
superius substantiâ.

Genera generalissima numerantur
decem, quia sunt decem prædicamen-
ta, videlicet, *substantia, quantitas, quali-
tas, ad aliquid, actio, passio, ubi, quando,*
fitus, habitus.

Porph. SPECIES specialissima est
ibidem. quæ alias in species vllas
diuidi nequit.

Id est, quæ in linea prædicamentali
nullas species habet inferiores, in quas
diuidi possit. vt, *homo*: nam in linea præ-
dicamentali suprà positâ nulla species
est inferior homine, cùm sub illo po-
nantur sola indiuidua, *Ioannes, Petrus,*
&c. Itaque species specialissima idem
est,

est, quod species prædicabilis & subijcibilis simul.

Porpb. SUBALTERNA genera speci-
ibidem. esq̄ue sunt, quorum vnum-
quodque species genusq̄ue est,
non respectu tamen eiusdem, sed
diuersorum.

Id est, genera subalterna, siue species
subalternæ dicuntur, quæ simul habent
rationem generis & speciei; generis
quidem respectu inferiorum, speciei
verò respectu superiorum. Itaque sub-
alternum genus, vel subalterna species,
idem est, quod species subijcibilis tan-
tùm. vt, *animal*, Talia sunt omnia, quæ
in linea prædicamentali, inter genus
summum & speciem infimam collo-
cantur.

Ex his perspectum euadit, quibus ter-
minis constet series prædicamentalis,
scilicet indiuiduo, genere generalissi-
mo, speciebus specialissimis & subal-
ternis.

CAPVT TERTIVM.

*De vniuersalibus que prædicantur in
quale.*

EXplicantur in hoc capite reliqua
tria vniuersalia, scilicet differentia,
proprium, & accidens.

ARTICVLVS PRIMVS.

De differentia.

*Porph. in
Isag. c. 4.* **D**IFFERENTIA est id,
quod de pluribus
specie, vel numero differentibus
hoc ipso quale quid est, prædicat̃.

Vt, *rationale*: prædicatur enim in qua-
le quid de Ioanne, Petro, cæterisque
hominibus. Reijciuntur proprium &
accidens, quia non prædicantur in
quale quid, id est, essentialiter, sed tan-
tùm in quale, id est, accidentaliter. Vi-
de dicta p. 1. c. 2. art. 3.

Diuiditur differentia in constituti-
uam & diuisiuam.

DIE-

DIFFERENTIA CONSTITVTIVA dicitur, quæ constituit speciem. vt, *rationale*, respectu hominis, *sensitiuum*, respectu animalis; & reliquæ differentiæ, quæ supra in linea prædicamentali minoribus literis expressæ sunt, si conferantur cum illis speciebus, quibus superponuntur.

DIFFERENTIA DIVISIVA dicitur, quæ diuidit genus. vt, *rationale*, & *irrationale*, respectu animalis; *sensitiuum*, & *insensitiuum*, respectu corporis animati, & cæteræ in linea prædicamentali propositæ, si comparentur cum illis generibus ad quorum latera infernè collocantur.

Q. I. An igitur una & eadem differentia possit esse constitutiua & diuisiua? R. omnino, non quidē respectu eiusdem, sed diuersorum. Imò verò omnis differentia diuisiua est constitutiua, & contra, diuisiua quidem generis, & constitutiua speciei, quæ sub illo genere ponitur, vt patet ex linea prædicamentali.

Dif-

Differentia constitutiua subdiuiditur in differentiam genericam, & specificam.

DIFFERENTIA GENERICÆ est, quæ constituit genus. vt, *sensituum, animatum, materiale*: constituunt enim *animal, corpus animatum, corpus*.

DIFFERENTIA SPECIFICÆ est, quæ proximè constituit speciem specialissimam. vt, *rationale*.

Q. 2. *Quare additur in definitione illa particula proximè?* R. vt excludatur differentia generica, quæ constituit quidè speciem specialissimã, sed remotè. Est enim regula generalis, quod omnis differentia constitutiua superioris, sit etiam constitutiua inferioris; sicut è contrario omnis differentia diuisiua inferioris est etiam diuisiua superioris, sed remotè. v.g. *materiale*, quod constituit corpus, constituit etiam corpus animatum, animal, hominem; & *rationale*, quod diuidit animal, diuidit etiam corpus, animatum corpus, substantiam.

Q. 3.

Q. 3. Quare dicitur, quæ constituit speciẽ specialissimã, non verò simpliciter, quæ cõstituit speciem? R. quia differentia generica etiam proximè cõstituit speciem, nempe subalternam; vt ergo excluderetur, addenda fuit dicta particula *specialissimam*.

Nota tamen differentiam specificam aliquando latè sumi, vt etiam comprehendat genericam, quia saltem constituit speciem subalternam vt dictum est.

ANNOTATIO.

Differentia hic explicata est differentia Logica, quæ propriissima vocari solet. De differentia communi, quæ est accidens separabile; & propria, quæ est accidens inseparabile, nihil dictum est, tum quia non sunt ad institutum necessaria, tum quia de accidente ante tempus agendum fuisset.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De proprio.

Licet in explicandis prioribus vniuersalibus consultò varias nomi-

num.

num acceptiones à Dialectico alienas omiserimus, quarum mentionem facit Porphyrius; hîc tamen aliquot proprii acceptiones, quas idem proponit, propter frequentem vsum non possumus præterire. Sunt igitur quatuor acceptiones huius nominis, *proprium*.

Porph. PROPRIUM PRIMO MODO est, *ibidem.* quod soli cuiusdam accidit speciei, etsi non omni.

Id est, non omnibus eius indiuiduis vt, *grammaticus*, respectu hominis; solus enim homo est grammaticus, sed non omnis.

Porph. PROPRIUM SECUNDO MODO est, *ibidem.* quod omni accidit speciei etsi non soli.

Vt, *bipes*, id est, aptus ad habendos duos pedes, respectu hominis.

Porph. PROPRIUM TERTIO MODO est, *ibidem.* quod soli accidit, & omni atque quandoque.

Vt,

Vt, *canescere*, respectu hominis: solus enim & omnis homo canescit, non semper, sed tantum in senectute, si ad illam homo perueniat.

Perph. ibidem. PROPRIUM QUARTO MODO est id, in quod omnia conueniunt, vt Soli, & omni, semperque accidat.

Vt, *risibile*, respectu hominis, *hinnibile*, respectu equi.

Q. 1. *Quid in illis definitionibus est, accidere?* R. Est conuenire non essentialiter. Et sic à definitione proprii quarto modo reijcitur quælibet differentia, respectu speciei, quam proximè constituit. vt, *rationale*, respectu hominis. Itè à definitione proprii secundo modo excluditur differentia generica, respectu speciei quam remotè constituit, vt *sensituum*, respectu hominis.

Q. 2. *Quæ ex allatis proprii acceptionibus est potissima?* R. quarta: illud enim maximè proprium vocamus, quod conuertit-

uertitur cum eo cui dicitur proprium, quale solum est propriū quarto modo.

Q. 3. *An definitio proprii quarto modo sit adequata definitio proprii, prout est quartū vniuersale?* R. non esse; quædam enim eā non continentur, quæ tamen sub quarto vniuersali contineri constat, vt statim patebit. Sic ergo potius definiendum est proprium, prout est quartum vniuersale.

PROPRIVM VT EST QVARTVM VNIVERSALE est, quod de multis specie, vel numero differentibus accidentaliter & necessariò prædicatur. vt, *risibile*; dicitur enim accidentaliter, id est, non essentialiter, sed tamen necessariò, de Ioanne, Petro, cæterisque hominibus. Item, *bipes*, id est, aptum ad habendos duos pedes, respectu eorumdem.

Q. 4. *Quanam in hac definitione continentur?* R. contineri non solum propria quarto modo, sed etiam quædam propria secundo modo. vt, *bipes*, respectu hominis; & similia per aptitudinem
expo-

exposita. Huiuscemodi enim aptitudi-
nes, etsi rebus, cum quibus comparan-
tur, non solis conueniant, tamen con-
ueniunt necessariò.

ARTICVLVS TERTIVS.

De accidente.

Porph. in ACCIDENS est, quod adest
Isag. c. 6. atque abest sine subiecti
corruptione.

Id est, quod potest conuenire & non
conuenire alicui subiecto, sine illius
subiecti destructione. vt, *album*, res-
pectu parietis.

Q. 1. *Quare uerba illa, adest atque abest,*
exponuntur per potentiam, non per actum?
R. quia falsum est quod accidens actu
adsit & absit; hæc enim repugnantia
sunt, sed aptum est vt adsit & absit.

Q. 2. *Quare additur, sine subiecti corru-*
ptione? R. ad excludenda cætera vniuer-
salia, quæ possunt quidem abesse à sub-
iectis

iectis suis, sed cum illorum interitu, vt, si animal absit ab homine, non remanebit homo.

Accidentium aliud separabile, aliud inseparabile.

ACCIDENS SEPARABILE est, quod re ipsa, & faciliè à subiecto abesse potest, sine ipsius corruptione. vt, *album*, respectu parietis; *dormire*, respectu hominis.

ACCIDENS INSEPARABILE est, quod re ipsa nullo modo, vel ægrè admodum abesse potest à subiecto sine ipsius corruptione. vt, *calidum*, respectu ignis, *nigrum* corui, *album* cygni, &c.

Q. 3. Quomodo datur accidens inseparabile, cum omne accidens, iuxta definitionē, possit abesse sine subiecti corruptione? R. omne accidens potest abesse, re ipsa, vel mēte; sed datur aliquod accidēs, quod non potest abesse re ipsa, & illud dicitur inseparabile.

Q. 4. Quid est posse abesse mēte, siue cogitatione? R. Est posse negari de subiecto, nō

de-

destructa in mente subiecti essentia. v. g. Etiam si neges apud te coruum esse nigrum, non tamen in tua mente destrues corui essentiam.

Q. 5. Quare propriū non potest negari de subiecto saluā in mente subiecti essentia, cum non sit de essentia subiecti? R. quia proprium profluit ex essentia, eamque necessariò cōsequitur. Vnde illo sublato, cōsequēter destruitur essentia, iuxta illud: *Qui tollit proprietates, tollit essentiā.*

TRACTATUS PRIMI
PARS TERTIA.
DE CATEGORIIS SEV
prædicamentis.

LIBER Categoriarum Aristotelis in tres partes diuidi solet, Antepredicamenta, Prædicamenta, Postpredicamenta. Verum quia de ijs quæ ex Antepredicamentis ad institutum nostrum necessaria sunt, partim si prædictum est

est, partim infra ex occasione dicendum erit, aliquantò aliter hanc partem, quatuor scilicet capita, diuidemus. In primo agetur de prædicamentis in generali. In secundo de singulis prædicamentis in speciali. In tertio de postprædicamentis. In quarto de proprietatibus prædicamentorum, quas in postremum locum reijcimus, quia earum intelligentia à postprædicamentorum explicatione dependet.

CAPVT PRIMVM.

De prædicamentis in generali.

IN hoc capite tria explicabuntur. Primum, quid & quotuplex sit categoria, siue prædicamentum. Secundum, quot modis aliquis terminus ponatur in prædicamento. Tertium, quæ conditiones requirantur, vt aliquis terminus directè ponatur in prædicamento.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit categoria, siue prædicamentum, & quatuorplex?

CATEGORIA siue prædicamentum est series, siue ordo terminorum magis & minùs communium, in quo sub vno summo genere multa, species, & indiuidua continentur. Vide supra lineam prædicamentalem, quæ est prædicamenti substantiæ, & infra integrum prædicamentum substantiæ.

Q.1. Quare talis series vocatur categoria, siue prædicamentum? R. quia termini, qui in tali serie collocantur, sunt materiæ prædicationis, siue enuntiationis: nam superiores apti sunt prædicari, seu affirmari de inferioribus prædicatione ordinatâ essentiali, quidditatiuâ. Ita fit, vt prædicamentum nihil aliud sit, quàm prædicatorum & subiectorum series.

Q.2. Quo sine traduntur hæc prædicamenta? R. vt in promptu sint termini ad faciendas

ciendas prædicationes, siue enuntiationes, & ex ijs syllogismos, qui est vltimus scopus Dialecticæ.

Decem sunt prædicamenta, quæ iisdem verbis exprimuntur, quibus superius genera generalissima expressimus, videlicet, *Substantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio, Passio, Vbi, Quando, Situs, Habitus.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quot modis aliquid ponatur in prædicamento?

TRIBUS modis terminus ponitur in prædicamento, directè, indirectè, reductiuè.

DIRECTE ponitur summum genus cum ijs de quibus prædicatur in quid, nimirum subalternis, speciebus specialissimis, & indiuiduis: his enim solis conueniunt conditiones requisitæ, vt terminus directè in prædicamento ponatur, vt patebit articulo sequenti.

IN-

INDIRECTE ponuntur differentiæ: nam hæ ad latus generum tantummodo constituuntur ad diuisionem faciendam.

REDUCTIVE ponuntur quæ aliquem respectum habent ad ea quæ directè collocantur. v. g. partes substantiæ reductiuè ponuntur in prædicamento substantiæ. vt, caput, manus, pes, &c.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quæ conditiones requirantur, vt terminus ponatur directè in prædicamento.

Q Vinque conditiones requiri solent, vt aliquis terminus directè ponatur in prædicamento, scilicet, vt sit simplex, vt significet ens reale, vnum, completum, finitum.

Quid sit terminus simplex, dictum est p. 1. c. 1. a. 4. Hinc reijciuntur à prædicamentis orationes, & voces complexæ quoad significationem.

Quid sit ens reale, explicatum est circa definitionem vniuersalis.

E

Reij-

Reijciuntur per hanc partem termini significantes entia rationis.

Ens vnum, dicitur, quod est vnius naturæ. Quid autem sit ens vnius naturæ, etiam dictum est circa definitionem vniuersalis.

Hinc excluduntur omnes termini significantes composita per accidens. vt artefacta, *sedes, vestis, &c.*

Ens completum, dicitur, quod non cōcurrit tanquam pars ad compositionē rei vnius naturæ. vt, *homo, brutum, &c.*

E contrario, *ens incompletum*, dicitur, quod concurrit tanquam pars ad compositionem rei vnius naturæ. vt, *anima, corpus, caput, pes, &c.* concurrit enim ad compositionem hominis, qui est res vnius naturæ. Itaque per hanc conditionem excluduntur à prædicamentis termini, qui significant partes essentielles physicas, id est, materiam & formam; quales sunt in homine anima & corp⁹. Item qui significant partes integrātes. vt, *caput, manus, pes, &c.* Excludi etiam solet

solet per hanc partem differentia, quia est pars essentialis Logica: consuevit enim assignari duplex pars essentialis Logica, scilicet genus & differentia, quia simul iuncta faciunt speciem. vt, *animal & rationale*, faciunt hominem.

Q. Cur ergo genus nõ reijcitur etiã à prædicamentis? R. quia licet genus propter dictam rationem videatur esse tam incompletum quàm differentia; tamen significat per modum completi, quia est quid absolutum & prædicatur in quid; differentia verò est quid connotatiuum, & prædicatur in quale quid.

Ens finitũ dicitur, quod est finitæ perfectionis. vt omnes creaturæ. *Ens infinitum*, quod est infinitæ perfectionis, vt, solus Deus Opt. Max. qui idcirco prædicamento non concluditur.

CAPVT SECVNDVM.

De singulis predicamentis in particulari.

IN singulis prædicamentis tria traden-

dentur. Primum definitio generis generalissimi, quod in vnoquoque vnum est. Secundū diuisio in potissima membra. Tertiū series, vel saltem linea prædicamētalis. Visum est autem pro prædicamento substantiæ integrā seriem proponere fol. 283. vt in ea forma prædicamentalis obseruetur: in reliquis verò lineā tantūm prædicamētalem oculis subijcere, quia hoc sufficit, vt tirones sibi congruentem terminorum varietatem habeant, & in singulis prædicamentis genera & species assignare possint: aliunde verò tanta multitudo diuisionum ac subdiuisionum, quæ in prædicamentis integris proponuntur, rudes potiùs confundit quàm iuuat.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Substantia.

SUBSTANTIA est ens per se existens.
vt, homo, lapis, &c.

Illud dicitur per se existere, quod ad
sui

sui naturalem existentiam non requirit subiectum inhæſionis .

Substantiæ opponitur accidens, quod sic definitur.

ACCIDENS est ens in alio existens, id est, quod ad sui naturalem existentiam requirit subiectum inhæſionis. vt, *albedo, nigredo, lumen, &c.* albedo enim non potest existere, nisi vel in niue, vel in lacte, vel in charta, vel in aliquo alio subiecto. Idem est iudicium de cæteris accidentibus. At substantia non requirit vllum subiectum in quo sit, imò accidentia omnia sunt in substantia tanquam in subiecto; & idcirco vocatur substantia, quia scilicet ipsa omnibus cæteris rebus, nempe accidentibus, substat, velut eorum basis ac fundamentum.

Q. I. *Quare additur in sensu vtriusq; definitionis, ad sui naturalem existentiã?* R. quia supernaturaliter accidens potest existere sine subiecto inhæſionis; vt re ipsa existit in venerabili Sacramento Eucharistiæ, vbi accidentia panis re-

manent sine pane, vel alio subiecto: sed, vt dixi, hoc fit supernaturaliter, non naturaliter.

Quid verò sit esse in subiecto inhæ-
sionis, definit Aristoteles his verbis.

Arist. Id in subiecto esse dico, quod
in aliquo quidem est, & non vt
pars, vt sit autem seorsum ab eo,
in quo inest, fieri nequit.

Vt, *albedo*, est in corpore tanquam in
subiecto, quia, cum non sit pars cor-
poris, non potest esse naturaliter sine
corpore. Non ita substantia existit in
aliquo. v. g. vinum in vase, quia vinum
potest esse sine vase.

Diuiditur substantia in primam &
secundam.

PRIMA SUBSTANTIA est substantia sin-
gularis. vt, *Ioannes, Petrus, &c.*

SUBSTANTIA SECUNDA est substantia
vniuersalis. vt, *homo, animal, &c.*

Q. 2. Cur substantia singularis uocatur pri-
ma, & vniuersalis secunda? R. substantia

singu-

singularis vocatur prima substantia, quia substat omnibus alijs tanquam primum & imum fundamentum; non solum enim omnia accidentia recipiuntur in illa vt in subiecto inhæſionis, sed etiam omnes substantiæ illi insunt essentialiter, & de ea prædicantur tanquam de primo subiecto essentiali. Itaque subest & substat omnibus alijs tam accidentibus, quam substantijs vniuersalibus, tanquam primum omnium subiectum, quamuis diuersa ratione. Cùm ergo substantia dicatur à substando, meritò substantia singularis dicitur prima substantia. Substantia autem vniuersalis, cùm non substet omnibus alijs substantijs, (non enim substat substantijs singularibus) sed tantum accidentibus, non est primum reliquorum fundamentum & subiectum, sed velut secundarium; & ideo rectè dicitur substantia secunda.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Quantitate.

QVANTITAS est, secundum quam aliquid dicitur quantum, vel aliqua dicuntur aliquot. vt, *linea bipedalis, ternarius.*

Dici quantum est denominari cōcreto, quo aptè respondetur quæstioni factæ per quantum, vt, aliquid dicitur bipedale à linea bipedali: si enim quærat^r quantum illud sit, aptè respondetur esse bipedale.

Dici aliquot, est denominari concreto, quo aptè respondetur quæstioni factæ per quot. vt, à ternario aliqua dicuntur tria: si enim quærat^r quot sint, aptè respondetur esse tria. Itaque priori membro continetur quantitas continua, posteriori discreta; de quibus jam dicetur.

Diuiditur quantitas in continuam & discretam.

QVANTITAS CONTINVA est, cuius partes

partes aliquo termino communi copulantur. vt, *linea*: eius enim partes copulantur termino communi, scilicet puncto.

Q. 1. Quid & quotuplex est terminus in quantitate continua? R. Terminus est aliquid indiuisibile in quantitate existens. vt, *punctum*, in *linea*, *momentum*, in tempore, &c.

Terminus ille est triplex, inchoans, finiens, communis.

Terminus inchoans est, à quo quantitas ducit initium. vt, *primū momentum hora*.

Terminus finiens est, in quod quantitas desinit. vt, *ultimum momentum hora*.

Terminus communis est, quo partes quantitatis coniunguntur. vt, *medium momentum hora*, vel *punctum linea*. Vocatur communis, quia est duarum partium terminus, finis quidem vnius, & initium alterius.

Quantitas continua diuiditur in permanentem, siue magnitudinem, & successiuam, siue tempus.

QUANTITAS PERMANENS SIVE MAGNITUDO est, cui non repugnat habere omnes partes simul existentes. vt, *linea*: eius enim omnes partes possunt simul, id est, eodem tempore, existere.

Quantitas permanens, siue magnitudo est triplex, *linea*, *superficies*, & *corpus*.

LINEA est magnitudo longa, non lata, cuius partes puncto copulantur.

SUPERFICIES est magnitudo longa & lata, non profunda, cuius partes lineâ copulantur.

CORPUS est magnitudo longa, lata, & profunda, cuius partes superficie copulantur.

Q. 2. *Quomodo in definitione superficiei ponitur linea tanquam terminus eius, & in definitione corporis superficies, cum antea dictum sit terminum esse quid indiuisibile, linea verò & superficies sint diuisibiles, illud quidē secundum longitudinē, hæc etiā secundum latitudinē? R.* terminum debere esse quid indiuisibile, vel absolutè, vt, punctum

in

in linea, momentum, seu instans in tempore; vel saltem propria diuisione illius quantitatis cuius est terminus; & sic linea, quæ est terminus superficiei, est indiuisibilis secundum latitudinem; & superficies, quæ est terminus corporis, est indiuisibilis secundum profunditatem.

Q. 3. Quomodo corpus numeratur inter species quantitatis, cū ante a positū sit in prædicamēto substantiæ, & alibi dictū sit illud nō poni directè in prædicamēto? R. corpus habere triplicem significationem. 1. significat alteram partem compositi naturalis, scilicet, materiam; quomodo dicimus hominem esse compositum ex corpore & anima. Et in hac significatione non ponitur directè in vllō prædicamento. 2. significat integrum compositum naturale; quomodo dicimus hominem esse corpus, id est, substantiam corpoream. In hoc sensu ponitur in prædicamento substantiæ. 3. significat quantitatem habentem tres

dimensiones, quam possumus vocare corpulentiam, vel crassitiam. Et ita accipitur hoc loco.

QUANTITAS SUCCESSIVA SIVE TEMPUS est, cui repugnat habere omnes partes simul existentes. vt, *bora, dies, annus.*

QUANTITAS DISCRETA est, cuius partes nullo termino communi copulantur. vt, *binarius, ternarius, & cæteri numeri.*

Quantitas discreta diuiditur in numerum, & orationem.

NUMERVS est quantitas discreta permanens. vt, *ternarius.*

ORATIO est quantitas discreta successiua. vt, hæ voces prolatae, *Ioannes ambulat.*

ANNOTATIO.

Tribus speciebus magnitudinis addidit Aristoteles quartam, nempe, locum, sed ex vulgi potius quam sua sententia: nam in physicis declarat locum non esse aliud quam superficiem. Idem censent communiter interpretes de oratione, quæ potius qualitas est quam quantitas.

Linea

Linea predicamenti quantitatis.

	Quantitas.	
Continua,		Discreta.
	Continua.	
Permanens,		Successiva.
	Permanens.	
Linea,		Superficies, corpus.
	Linea.	
Hæc linea,		Ista linea, &c.
	Hæc linea.	

ARTICVLVS TERTIVS.

De Qualitate.

Arist. in Categ. c. 9. QUALITAS est, qua quales quidam dicuntur.

Vt, *albedo*: ab eâ enim homo dicitur *albus*, *Iustitia*, quâ dicitur *iustus*, &c.

Genus definiti est forma accidentalis. Hinc excluduntur formæ substantiales; vt, *anima*, & differentiarum substantiarum. vt, *rationale*.

Dici quale, est denominari concreto, per quod aptè respondetur quæstioni factæ per quale tantum. vt *paries* dicitur *qualis*, ab *albedine*, quia si quæra-

tur qualis sit paries, rectè respondebitur esse albus.

Q. 1. Quare additur in allatâ explicatone particula exclusiua, tâtùm? R. vt excludantur ceteræ formæ accidentales, quæ cum prædicentur in quale, denominant etiam sua subiecta concreto, per quod aptè respondetur quæstioni factæ per quale, sed non tantùm; vt à linea trium cubitorum dicitur lignum tricubitum, per quod concretum non tantùm responderi potest ad quæstionem factam per quale, sed etiam, & quidem magis propriè, ad quæstionem factam per quantum: si enim quæretur quantum sit lignum, optimè respondebitur esse tricubitum.

Diuiditur qualitas in quatuor species; quæ omnes duplici voce sub disjunctione exprimuntur. Prima dicitur **Habitus**, vel dispositio. Secunda **Vis naturalis**, vel imbecillitas. Tertia **Patiibilis qualitas**, vel passio. Quarta **Figura**, vel forma.

HABITVS, VEL DISPOSITIO est qualitas acquisita, vel infusa, quâ subiectum redditur promptum ad operandum, difficulter vel facilè mobilis. vt, *habitus citharizandi, scientia, virtus.*

Q. 1. *Quare dicitur sub distinctione, qualitas acquisita, vel infusa?* R. quia habitus aliqui acquiruntur exercitio, id est, frequenti repetitione actuum similium, vt, omnes habitus naturales, qui propterea vocantur habitus acquisiti. Alij verò non acquiruntur exercitio, sed diuinitus infunduntur. vt, *fides, spes, charitas*, & omnes habitus supernaturales, qui idcirco vocantur habitus infusi.

Q. 2. *Quare dicitur iterum sub distinctione, difficulter, vel facilè mobilis?* R. vt indicetur discrimen inter habitum & dispositionem: si enim qualitas sit difficulter à subiecto mobilis, vocatur habitus. vt, temperantia longo vsu confirmata. Si autem illa qualitas sit facilè mobilis à subiecto, dicitur dispositio.

vt, intemperantia paucis actibus comparata.

Ad hanc speciem qualitatis pertinent omnes scientiæ, artes, virtutes, vitia.

VIS NATURALIS, VEL IMBECILLITAS est qualitas à natura insita, qua subiectum redditur potens, vel impotens ad aliquid faciendum; aut resistendum, aut suscipiendum suam perfectionem.

Est ergo triplex vis naturalis, vel imbecillitas. Prima, quâ subiectum redditur potens, vel impotens ad operandum. vt, *vis audiendi in iuvene, imbecillitas in sene.* Secunda, quâ subiectum redditur potens, vel impotens ad resistendum corrumpenti. vt, *durities in ferro, mollities in cera.* Tertia, quâ subiectum redditur potens, vel impotens ad suscipiendam suam perfectionem. vt, *vis naturalis, per quâ aliquis dicitur facile sanabilis; & imbecillitas, per quâ aliquis dicitur insanabilis, nempe propter bonam*
 vel

vel malam humorum complexionem?

Ad hanc speciem pertinent omnes facultates animalium, plantarum, lapidum, metallorum, &c.

PATIBILIS QUALITAS, VEL PASSIO est qualitas vnico sensu exteriori perceptibilis, vel appetitus affectio, difficulter, aut facile mobilis. vt, *albedo, nigredo, ira, odium, &c.*

Q. 3. *Quid hic vocatur appetitus affectio?* R. est commotio appetitus orta ex vehemētiori apprehensione. vt, *indignatio, ira, odium, amor, letitia, tristitia, &c.*

Q. 4. *Quare iterū hic dicitur disiunctiue difficulter, aut facile mobilis?* R. ad indicandum discrimen inter patibilem qualitatem & passionem: si enim qualitas illa vnico sensu exteriori perceptibilis, vel affectio appetitus sit difficulter mobilis, vocabitur patibilis qualitas; vt, *color firmus & constans, inueteratum odiū*; si autem sit facile mobilis, dicetur passio. vt, *rubor ortus ex uerecundia, leuis indignatio.*

FIGURA VEL FORMA est qualitas quā-
tatem terminatam consequens. vt,
triangulus, quadratum, &c.

Linon predicamenti qualitatis.

Habitus,	Qualitas,	Vis naturalis, &c.
Acquisitus,	Habitus;	Infusus,
Moralis,	Acquisitus,	Intellectualis.
Virtus,	Moralis,	Vitium.
Temperantia,	Virtus,	Fortitudo; &c.
Hæc,	Temperantia,	Ista, &c.
	Hæc.	

ARTICVLVS QVARTVS.

De ad aliquid.

Arist. in AD ALIQVID sunt ea, quo-
categ. c. 8. rum esse idem ei, quod
est ad aliquid aliquo modo se
habere.

Id

Id est, quæ nihil aliud denotant, quàm relationem ad aliud. vt, *pater, filius, etc.* *pater* enim nihil aliud designat, quàm respectum eius, qui genuit, ad eum, qui genitus est. Item, *filius*, respectum eius, qui genitus est, ad eum, qui genuit.

Definitum sunt, *Ad aliquid*, quæ alijs nominibus dicuntur, *relatiua, relata, respectiua*, Quibus concretis respondent hæc abstracta, *relatio, respectus*, & his æquiualentia.

Pro maiori huius definitionis intelligentia, aduerte terminum generaliter sumptum diuidi in relatiuum, siue respectiuum, & absolutum. Hanc diuisionem initio omisimus, vt commodius hoc loco explicaretur.

TERMINVS RELATIVVS est, qui significat respectum, seu relationem ad aliud. vt, *pater, filius, dominus, seruus*. Non enim potest intelligi *pater*, nisi alicuius, scilicet filij, nec *filius* intelligi potest, nisi alicuius, scilicet, patris. Et

hæc

hac definiuntur ab Aristotele iam explicata definitione.

TERMINVS ABSOLVTVS est, qui non significat respectum ad aliud. vt, *homo*, *linea*, *albedo*, & omnia nomina significantia substantiam, quantitatem, aut qualitatem. Vnde hic non accipitur terminus absolutus prout opponitur connotatiuo, sicut acceptus est. 1. par. cap. 1. art. 7. sed prout opponitur relatiuo.

Q. 1. Quot & quæ concurrunt ad relationem, & per nomen respectiuū significatur?
R. duo, fundamentum, & terminus.

Fundamentum relationis est id, à quo incipit relatio, id est, id, quod refertur & comparatur cum alio.

Terminus relationis est id, in quod tendit relatio, id est, id, cum quo aliud cōparatur. vt si dicas, *Anchises est Aeneæ pater*, fundamentum est *Anchises*, terminus *Aeneas*. Vel sic, *Pater est filij pater*, fundamentum est *is, qui est pater*, terminus *is, qui est filius*.

Q. 2.

Q. 2. An terminus respectiuus eodem modo significet fundamentum & terminū? R. non eodem modo: significat enim fundamentum in recto, terminum in obliquo, vt patet exemplo superiori; vnde dicitur connotare terminum, vt alibi etiam dictum est.

Q. 3. Quomodo differunt relatiua, & correlatiua? R. Relatiua dicuntur, quæcumque referuntur ad aliud. vt, *pater, dominus, &c.* Correlatiua autem vocantur, quæ referuntur ad se inuicem. vt, *pater & filius, dominus & seruus, præceptor & discipulus, &c.*

Diuiduntur relatiua, in Relatiua Æquiparantiæ & Disquiparantiæ.

RELATIUA ÆQUIPARANTIÆ sunt, quæ referuntur ad correlatiuum eiusdem nominis. vt, *simile, æquale, cognatus, affinis, &c.* Nam simile est simili simile, æquale est æquali æquale, &c.

RELATIUA DISQUIPARANTIÆ sunt, quæ referuntur ad correlatiua diuersi nominis. vt, *domin^o, seru^o, pater, fili^o, &c.*

Nam

Nam dominus est serui dominus, non
domini, & Pater est filij pater, non
patris.

Linea predicamenti ad aliquid.

	Relatiuum.
Disquiparantiæ,	Equiparantiæ,
	Disquiparantiæ,
Dignius correlatiuo.	Indignius correlatiuo.
	Dignius correlatiuo.
Causa,	Pater, dux, &c.
	Causa,
Materia,	Forma, efficiens, finis,
	Materia,
Hæc,	Ista,

ARTICVLVS QVINTVS.

De actione & passione.

ACTIO est forma, à qua quippiam
dicitur agere. vt, *calesfactio*, per
quam ignis dicitur calefacere lignum.

PASSIO est forma, à qua quippiam
dicitur pati. vt, *calesfactio*, per quam li-
gnum dicitur calefieri ab igne.

Facile est distinguere cōcreta actio-
nis,

nis, & passionis calefacere, calefieri, frige-
facere, frigefieri; percutere, percuti. Sed ab-
tracta difficilior dignoscuntur, quia
quoad vocem coincidunt. Vnde distin-
ctionis gratiâ; ad denotandam actio-
nem, addi solet illis hæc vox, *actiua*, ad
significandam verò passionem, ista
vox, *passiua*. vt, *calefactio actiua*, *frigesac-
tio actiua*, *calefactio passiua*, *frigesactio
passiua*. Idcirco etiam vnica linea actio-
nis proponetur, quæ totidem verbis ac-
commodari poterit passioni.

Linea predicamenti actionis.

	Actio,
Animæ,	Corporis,
	Animæ,
Sensum habentis,	Sensu carentis,
	Sensum habentis,
Externa,	Interna,
	Externa,
Visio,	Auditio, Gustatio,
	Visio,
Hæc,	Ista,

ARTICVLVS SEXTVS.

De reliquis quatuor prædicamentis.

Vbi est præſentia rei in loco. vt,
eſſe in ſchola, foro, templo, &c.

Linea Prædicamenti Vbi.

In aëre,	Vbi.	Extra aërem.
In vrbe,	In aëre,	Extra urbem.
Sub teſto,	In vrbe,	Sub dio,
Publico,	Sub teſto,	Priuato.
Sacro,	Publico,	Profano.
In templo,	Sacro,	In ſacello.
D. Petri,	In templo.	D. Pauli.

Quando eſt exiſtentia rei in tem-
 pore. vt, *ſuiſſe heri, eſſe hodie, cras fore.*

Linea prædicamenti Quando.

In tempore circumſtanti,	Quando.	In præſenti.
		In

	In circumstanti,	
In præterito,	In præterito,	In futuro.
Olim,	Olim,	Nuper,
A sæculo,	A sæculo,	A lustro,
Hoc,		Illo,

SITVS est dispositio partium in toto in ordine ad locū. vt, *stare, sedere, cubare*: nam homo suscipit has denominationes ex eo, quod habeat partes corporis certâ ratione in loco dispositas.

Linea Pradicamenti Situs.

	Situs.	
Fortuitus,	Fortuitus,	Naturalis,
Sessio,	Sessio,	Statio, &c.
Hæc,		Ista,

HABITVS est indumenti, vel ornamenti ad corpus applicatio. vt, *esse calceatum, coronatum, &c.*

Linea Pradicamenti Habitus.

	Habitus.	
Indumenti,	Indumenti,	Ornamenti,
Domestici,	Domestici,	Militaris,
Tunicatio,	Tunicatio,	Calceatio,
Hæc,		Ista,

CAPVT TERTIVM.

De Postpradicamentis.

EX ijs, quæ Aristoteles in Postprædicamentis tradit, duo hîc tantum præcipua explicabuntur, opposita & modi prioris & simul.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Oppositis.

REPVGNANTIA sunt; quæ de eodem singulari simul verè affirmari non possunt. vt, *album, & nigrum.*

Repugnantium alia sunt disparata, alia opposita.

DISPARATA sunt, quæ non præcisè repu-

repugnant. Id est, sunt repugnantia, quorum vnum alicui tertio æquè, vel magis repugnat eodem repugnandi modo. vt, *homo & equus, album & rubrū*: homo enim æquè leoni repugnat, atq; equo; album verò, magis repugnat nigro, quàm rubro. Cur addatur, *eodem repugnandi modo*, statim patebit.

OPPOSITA sunt, quæ præcisè repugnant. Id est, sunt repugnantia, quorum neutrum alicui tertio æquè, vel magis repugnat eodem repugnandi modo. vt, *album & nigrum, calidum & frigidum*: album enim nulli tam repugnat quàm nigro; nec vice versâ; & sic de calido & frigido.

Opposita sunt quadruplicia, Relatiuè opposita, Contraria, Priuantia, Cōtradictoria.

Q. 1. Vnde sumitur & colligitur ista diuisio? R. ex modis generalibus repugnandi, qui sunt quatuor. Primus, quo relatiuum repugnat relatiuo. vt, *pater filio*. Secundus, quo positiuum absolutum re-

pugnat positiuo absoluto. vt, *album nigro*. Tertius, quo positiuum repugnat priuatiuo. vt, *uisus cecitati*. Quartus, quo positiuum repugnat negatiuo. vt, *homo non homini*.

Vbi per *positiuum* intelligitur terminus affirmans, id est, nullam negationem significans. vt, *homo, album, &c.*

Primus modus constituit relatiuè opposita, secundus contraria, tertius priuantia, quartus contradictoria.

Arist. in Categ. c. 1. RELATIVE opposita sunt, quæ id quod sunt oppositorum, aut alio aliquo modo ad alia dicuntur.

Vt, *Pater & filius, maius & minus, & omnia correlatiua.*

Dici oppositorum, est referri ad opposita in genitiuo casu expressa; sic pater refertur ad filium, cum dicitur, *Pater est filij pater*.

Dici alio aliquo modo ad illa, est referri ad opposita expressa in alio casu, quàm

ingenituo . Sic maius refertur ad minus, cum dicitur, *maius est minore maius*. Contrariorum ex Aristotele colligitur hæc definitio .

Arist. in CONTRARIA sunt, quæ posita sub eodẽ genere maximè à se inuicem distant, ejdem subiecto susceptiuo vicissim insunt, à quo se mutuò expellunt, nisi alterum insit à natura . vt, *album & nigrum* .

In hac definitione continentur quatuor conditiones, siue leges contrariorum .

Prima, vt sint sub eodem genere, siue illud sit proximum, sicut albedo & nigredo ponuntur sub colore; siue remotum, sicut iniustitia & iustitia ponuntur sub diuersis generibus proximis, scilicet virtute & vitio, sed illis mediantibus ponuntur sub eodem genere remoto, nempe habitu, & vterius

sub qualitate. Itaque contraria saltem debent esse eiusdem prædicamenti. Per hanc partem excluduntur priuantia & contradictoria.

Secunda conditio contrariorum est, vt sub illo eodem genere maximè distent, id est, præcisè repugnent: quod eodem modo explicandum est quo supra. Hinc excluduntur disparata.

Tertia, vt eidem subiecto inhæsionis vicissim insint. vt, calor & frigus vicissim insunt eidem aquæ.

Quarta, vt ab illo subiecto se mutuò expellant. vt, calor expellit frigus ab aqua; & contrà.

Q. 2. *Quare in definitione additur hæc exceptio, nisi alterũ insit à natura?* R. quia si alterum insit à naturâ, non erit necesse, vt vicissim insint eidem subiecto, ideóq; vnum propriè non debet expellere alterum, quia nihil propriè expellitur ex aliquo, nisi aliquando fuerit in illo. v. g. calor & frigus non insunt vicissim igni, nec ab eo se expellunt,

lunt, quia calor inest igni à naturâ, & est ab illo inseparabilis.

Contrariorum alia sunt immediata, alia mediata.

Arist. ibid. CONTRARIA immediata dicuntur, quæ talia sunt, ut ipsorum alterum necessario rebus ijs insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur.

Id est, quæ non habent medium, quod sit subiectum capax.

Medium, vocatur aliquid, de quo utrumque contrariorum possit negari. Talia contraria sunt ægrum & sanum, par & impar; quia nullum datur subiectum capax ægritudinis & sanitatis, nempe, animal, quod nec sit ægrum, nec sanum. Item nullus datur numerus, qui nec sit par, nec impar.

Q.3. Quare additur explicationi, quod sit subiectum capax? R. quia contraria immediata possunt habere medium incapax, ut, inter sanum & ægrum medium

est lapis, qui nec sanus est, nec æger.

Arist. ibid. CONTRARIA mediata, sunt, quorum alterum inesse necesse non est.

Id est, quæ habent medium, quod sit subiectum capax. vt, album & nigrum, quæ pro medio habent parietem rubrum.

PRIVANTIA sunt habitus & priuatio illi opposita. vt, visus & cæcitas.

Habitus, hic dicitur quæuis forma, quæ haberi potest.

Priuatio, est absentia formæ à subiecto capaci, & tempore à naturâ determinato.

Q. 4. *Quare dicitur, in subiecto capaci?*

R. quia absentia formæ à subiecto incapaci nõ dicitur priuatio, sed pura negatio. vt, lapis non dicitur priuatus visu, siue cæcus, sed tantum non visiuus, siue non habens visum.

Q. 5. *Cur non additur, tempore à natura determinato?* R. quia absentia formæ à sub-

subiecto ante tempus à naturâ determinatum non est priuatio, sed mera tantum negatio. vt, catulus ante nonum diem non est cæcus, si verum est ante illum diem naturaliter eum non videre.

Arist. ibid. CONTRADICTORIA sunt, quæ nullum habent medium.

Vt, homo & non homo, album & non album, denique omnis terminus semel affirmatus & semel negatus. Nihil enim datur quod nec sit homo nec non homo; sed quodcunque assignaueris, erit necessario homo, vel non homo. Excluduntur contraria immediata, quia licet non habeant medium quod sit subiectum capax, habent tamen aliquod medium, nempe, subiectum incapax.

At verò contradictoria nullum omnino habent medium.

..

F 8

AR-

ARTICVLVS SECVNDVS.

De modis prioris & simul.

MOdi prioris, id est, quibus vnum dicitur altero prius, ab Aristotele assignati sunt quinque.

PRIMVS, quo alterum altero dicitur prius tempore. Sic *Plato fuit prior Aristotele*.

SECVNDVS, quo id dicitur prius, quod non conuertitur essendi consequentiâ, id est, quod ab altero rectè infertur, sed non vicissim alterum infert. Sic, *vnnum est prius duobus*; quia licet bene sequatur; duo sunt, ergo vnum est; nō tamen vicissim sequitur; vnum est, ergo duo sunt. Hoc modo multæ causæ sunt priores suis effectibus. vt, *Deus creaturâ, ferrum gladio, omnis pars suo toto*. Hinc factum est, vt hic modus vocatus sit modus prioritatis naturæ, & quod hoc modo prius est, dicatur altero prius naturâ: omnis enim causa est naturâ prior suo effectui, quia effectus ab illa dependet.

TER-

TERTIO MODO ID DICITVR PRIVS
quod ordine alterum præcedit. Sic
Exordium prius est narratione.

QUARTO MODO ID DICITVR PRIVS,
quod dignius est & præstantius, siue ex
naturâ suâ, siue nostrâ æstimatione
tantum. vt, *aurum argento, anima corpo-
re, amici alienis*; quod enim pluris faci-
mus, hoc apud nos prius & antiquius
dicitur.

QVINTO MODO ID DICITVR PRIVS,
à quo licet reciprocetur essendi conse-
quentia, est tamen alteri causa vt sit,
sic prior est effectu causa reciproca,
id est, quæ ab effectu rectè infertur, &
vicissim effectū rectè infert. vt, *ortus so-
lis die, rationabile visibili.* Itaque nō que-
uis causa hoc modo est prior suo effe-
ctu, cum multæ ad secundum modum
pertineant, sed tantum causa recipro-
ca, vt expressè declarat Aristoteles. Om-
nes tamen causæ ad effectus suos cō-
paratæ sunt illis priores naturâ, & re-
ducuntur ad hunc, vel secundum mo-

dum. Isti modi prioris continentur his versiculis, qui tamen iuxta dicta exponendi sunt.

Tempore, natura, prius ordine, die, & honore;

Et causa effectus dicitur esse prior,

Modi simul, id est, quibus vnum dicitur simul esse cum altero, ab Aristotele tres assignantur.

PRIMO MODO SIMVL DICVNTVR, quorum generatio est in eodem tempore. Ita simul sunt omnia quæ simul nascuntur.

SECUNDO MODO ILLA SIMVL DICVNTVR, quæ cum conuertantur essendi consequentiâ, neutrum tamen vt sit alterum causa est. vt, *Dominus & seruus, pater & filius*, deniq; omnia correlatiua.

Q. Quomodo hoc verum est, cum pater sit causa filij? R. hominem, qui est pater, esse causam illius hominis, qui filius est, sed paternitatem non esse causam filiationis. Eodem modo is, qui est pater, præcedit eum, qui est fili⁹, non tantum
natu-

natura, sed etiam tempore; at paternitas non præcedit filiationem, neque naturâ, neque tempore: quod est dicere; non prius est aliquem esse patrem, quàm alterum esse filium.

TERTIO MODO SIMVL ESSE DICVNTVR diuersæ species eiusdem generis. vt, *homo & brutum*, Dicuntur verò tales species esse simul quoad generis diuisionem & participationem, quia æqualiter illud diuidunt ac participant. vt, *brutum* æquè perfectè est animal, & æquè illud diuidit atque homo.

Possunt alij modi simul & prioris assignari, sed hos tantùm proposuit Aristoteles. Tres isti modi simul his vulgaris versiculis continentur.

*Tempore dico simul, quorum generatio
nunc est,*

Quæ conuertuntur dicimus esse simul.

*Suntque simul species genus vnum
distribuentes,*

CAPVT QVARTVM.

De proprietatibus Prædicamentorum.

ARistoteles in quinque primis prædicamētis ponit aliquot proprietates, vt facilius singula prædicamenta ab alijs distinguantur. Quarum proprietatum explicationem etsi communiter Dialectici singulorum prædicamentorum explicationi coniungant; visum est tamen satius eas subiungere, non modò prædicamentis, sed etiam postprædicamentis; quia multæ illorū sine postprædicamentorum adminiculo à tironibus percipi non possunt. Nō est autem nobis propositum omnes illas proprietates hīc explicare, sed tantum eas, quæ celebriores sunt, & ad captum tironum accommodatiores, alijs spinosioribus prætermisissis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Proprietates Substantia.

1.

Arist. in Categ. c. 6. **C**OMMUNE est omni substantiæ in subiecto non esse.

Id est, Omnis substantia naturaliter existit sine subiecto inhæſionis. Videtur definitio substantiæ.

2.

Arist. ibid. **COMPETIT** præterea substantijs, & nihil ipsis contrarium esse.

Id est, Vna substantia non est alteri contraria per se.

Contraria per se, dicuntur ea, quæ ratione sui & non ratione alterius, sunt contraria. Talia sunt, *calor & frigus*, & quæcunque continetur definitione contrariorum tradita in postpredicamentis.

Contraria per accidens, dicuntur ea, quæ non ratione sui, sed ratione alterius sunt.

sunt contraria. vt, *aqua & ignis*: sunt enim inter se contraria ratione caloris & frigoris, quæ sunt contraria per se.

Q. 1 *Quare substantiæ non sunt inter se contrariæ per se?* R. duabus de causis 1. quia non sunt oppositæ. vt, brutum nõ opponitur homini, quia non magis illi repugnat quàm lapidi. 2. quia non insit vicissim eidem subiecto, cum substantiæ nullum habeant subiectum.

Q. 2. *Quare in explicatione proprietatis additur illa particula, per se?* R. quia substantiæ possunt esse contrariæ per accidens, vt dictum est.

Arist. ibid. 3. SUBSTANTIA non videtur suscipere gradus, vt sit magis minúsue talis.

Id est, Nomina substantiarum non prædicantur cum aduerbijs, magis & minús. vt, *non potest dici, quod Ioannes sit magis homo, vel minús, quàm Petrus, &c.* licet dici possit maior & minor.

Excipiunt aliqui ab hac proprietate
nomen

nomen generalissimū substantiæ, quia secundum Aristotelem prima substantia dicitur magis substantia quàm secunda, quia videlicet pluribus substat; vt dictum est suo loco.

4. MAXIME substantiæ hoc proprium esse videtur, idem vnumque numero permanens contrariorum esse susceptivum.

Id est, vna & eadem substantia vicissim suscipere potest cōtraria tanquam subiectum vltimum, vt eadem aqua vicissim recipit calorem & frigus.

Additur, tanquam subiectum vltimum id est, quod non est in vltiori subiecto, quia etiam quantitas recipere potest vicissim contraria; vt superficies albedinem & nigredinem, sed non tanquam subiectum vltimum, cū ipsa etiam in alio subiecto, scilicet substantiā, recipiatur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Proprietates Quantitatis.

I.

Arist. in **Q** *Antitati nihil est*
 Categ. c. 9. **Q** *uantitati nihil est*
 contrarium.

Id est, vna quantitas non est alteri
 contraria per se, vt, *vna linea non est con-*
traria alteri lineæ.

Additur, *per se*, quia per accidens v-
 na potest esse alteri contraria, vt, *super-*
ficies alba nigra.

2. **Q** *uanto magis ac minùs esse*
 non competit.

Id est, concreta quantitatium non
 prædicantur cum aduerbijs magis &
 minùs. vt, *unum bicubitum non dicitur a-*
lio magis, vel minùs bicubitum.

Q. *Quomodo vera est hæc proprietatis, cum*
 una linea dicatur magis longa quàm altera?

R. Hæc difficultas variè à varijs solui-
 tur. Facillima est eorum solutio, qui di-
 cunt hanc proprietatē non conuenire

quan-

quantitati interminatæ, id est, generali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *longum, latum, &c.* sed tantum quantitati determinatæ, id est, speciali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *bicubitum, tricubitum, &c.* Quæ expositio fundamentum habet in Aristotele, & tironum captui valdè est accommodata.

Arist. ibid 3. PROPRIUM quantitatis est maximè æqualitas & inæqualitas.

Ratio est, quia solæ quantitates dicuntur per se, id est, ratione sui æquales, vel inæquales: alia verò dicuntur æqualia, vel inæqualia ratione ipsarum quantitatum. v. g. *quantitas pedalis per se est æqualis alteri quantitati etiam pedali: lignum verò pedale est æquale alteri ligno pedali ratione quantitatis, quam habet.*

ARTICVLVS TERTIVS.

Proprietates Qualitatis.

I.

CON-

*Arist. in
Categ. c. 9*

CONTRARIETAS in qua-
litate esse videtur.

Id est, Qualitas vna est alteri contra-
ria per se, vt, *albedo nigredini, virt^o vitio.*

Conuenit hæc proprietas soli qua-
litati: omnia enim alia, quæ aliquo
modo dicuntur contraria, sunt con-
traria ratione qualitatum.

Arist. ibid. 2. **Q**UALIA ipsa gradus su-
scipiunt, ac magis talia minusue
dicuntur.

Id est, concreta qualitatis prædicari
possunt cum aduerbijs magis & minus.
vt, vnum album dicitur magis album
quàm alterum.

Arist. ibid. **S**IMILIA dissimiliaque per
qualitates solas dicuntur.

Id est, Quæcunque dicuntur similia
aut dissimilia, dicuntur talia ratione
qualitatum suarum. vt, *duo parietes albi,
sunt similes ratione suarum albedinum, paries
autem albus & niger sunt dissimiles ratione
diuersarum qualitatum.*

ARTI-

ARTICVLVS QVARTVS.

Proprietates ad aliquid.

I.

Arist. in Categ. c. 8. **V**NIVERSA quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur quæ conuertuntur.

Id est, Omnia relatiua referuntur ad sua correlatiua. vt, *pater est filij pater, dominus est serui dominus, &c.*

Arist. ibid. 2. EA quæ sunt ad aliquid simul natura esse videntur.

V.g. *dominus & seruus* sunt simul naturâ, *duplici & dimidium, pater & filius, &c.* Quæ dicantur simul naturâ, & quomodo hæc proprietas explicanda sit, patet ex c. 3. huius partis a. 2. in explicatione modorum simul.

ARTICVLVS QVINTVS.

Proprietates actionis & passionis.

I.

Arist. in Categ. c. 10. **S**VSCIPIT ipsum agere spatue contrarietatē.

Id

Id est, Actio potest esse contraria actioni, & passio passioni. v. g. contrariantur inter se *calescere & frigescere, calescere & frigescere*.

Nota secundum communem explanationem, non nisi per accidens contrarietatem conuenire actioni & passioni, scilicet ratione qualitatum, quæ per illas producuntur, & in subiecto recipiuntur, vt, *calescentia & frigescentia* ratione caloris & frigoris: absolutè tamè hæc proprietas illis tribuitur, quia illa contrarietas ipsarum nomine exprimitur, quandoquidem ab illis qualitibus contrarijs nomen sortiantur, vt patet ex nominibus *calescentia* & *frigescentia*. Quæ ratio Dialectico sufficiat, quamuis non desint aliæ grauioribus ab ipsâ rei naturâ petitæ.

Arist. ibid. GRADVS quoque suscipiunt, vt magis atque minus dicantur.

Id est. Concreta actionis & passionis quæ-

quædam possunt prædicari cum aduer-
bijs magis & minus. vt, *unum agens dici-
tur magis agere, calefacere, frigesacere,*
&c. quàm aliud.

Cæteris prædicamentis nullas assi-
gnauit proprietates Aristoteles, non
quia nullæ assignari possunt, sed quia
faciliores sunt, & minoris momenti.

TRACTATUS SECVN- DVS.

DE ENUNTIATIONE.

HACTENVS de simplicibus termi-
nis actum est: nunc de enun-
tiatione, quæ ex illis componitur, agendum.
Diuidetur hic tractatus etiam in tres
partes. In prima agetur de structura
ipsius enuntiationis, varietate, pro-
prietatibus. Secunda tradet definien-
di, diuidendiq; rationem. Tertia sup-
positionem explicabit.

TRA-

TRACTATUS SE-
CVNDI

PARS PRIMA.

*De Enuntiationis structura, varietate, proprie-
tatibus.*

Completetur hæc pars tria capita.
 In 1. agetur de partibus enuntia-
 tionis. In 2. de ipsâ enuntiatione, eiûsq;
 varietate. In 3. de quibusdam enuntia-
 tionis proprietatibus.

CAPVT PRIMVM.

De partibus Enuntiationis.

Omnis enuntiationo constat nomine
 & verbo. De his ergo duobus hoc
 capite agetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Nomine.

Nominis ab Aristotele hæc propo-
 nitur definitio.

NOMEN

S E-

Arist. de NOMEN est vox signifi-
interp. c. 2. catiua ex instituto, sine
 tempore, cuius nulla pars signifi-
 cat separata. vt, homo, candor, &c.

Significare sine tēpore, est præter pri-
 cipale significatum nullam primariam
 temporis differentiam denotare. E
 contra significare cum tempore est,
 præter principale significatum aliquã
 primariam temporis differentiam de-
 notare.

Primariæ autem temporis differen-
 tiæ sunt tres, præteritum, præsens, fu-
 turum.

Per hanc ergo partem excluditur
 verbum; nam amo v. g. præter prin-
 cipale significatum quod est amor, de-
 notat tempus præsens.

Ista nomina, hora, dies, mensis, &c.
 Significant quidem principaliter tem-
 pus, sed præter principale significatum
 non denotant vllum tempus, ideóque
 significant sine tempore. Hæc verò

NOMEN

G

præ-

prandium, cœna, &c. præter principale significatum, quod est refectio corporis, denotant quidem aliquod tempus, nempe, meridiem, aut vesperam, non tamen denotant primariam temporis differentiam, scilicet præsens, præteritum, aut futurum, & sic etiam significant sine tempore.

Per illam partem (cuius nulla pars significat separata) excluditur oratio. vt, *homo albus*, quia eius aliqua pars seorsim, & per se aliquid significat. Non tamen excluditur nomen compositum; vt *respublica*, *iuramentum*, &c. quia licet eius partes aliquid per se singule significant, si sumantur vt integræ dictiones; nihil tamen separatim significant, si sumantur vt partes vnius dictionis compositæ, sed sunt instar syllabæ, quæ propriam significationem non habet.

Addendæ sunt huic definitioni ex Aristotelis mente duæ particule, nempe, *finita*, & *recta*, vt sic reddatur integra definitio.

No-

20
Nomen
is, finita,
Vox fin
tur neg
Vox
tio, id
non hom
minis re
Vox
ui casu
tis tem
re cas
Ra
rit, est
soluere
Al

Arist. 1.
interp. c
gnif
sim f
quæ
vt, a

Nomen est vox ex instituto significatiua, finita, & recta, &c.

Vox finita dicitur, cui nulla præfigitur negatio. vt, *homo*.

Vox infinita, est, cui præfigitur negatio, id est, particula negatiua, *non*. vt, *non homo*. Tales voces à definitione nominis reijciuntur.

Vox recta, dicitur, quæ est nominatiui casus, vel indicatiui modi & præsentis temporis. Excluduntur per hanc partem casus obliqui. vt, *hominis, homini, &c.*

Ratio, cur Aristoteles illos excluderit, est, quia cum verbo non possunt absolute enuntiationem.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Verbo.

Arist. 1. de interp. c. 3. **V**ERBUM est, quod insuper tempus significat, & cuius nulla pars seorsim significat, atque semper eorundem, quæ de altero dicuntur, est signum. vt, *amo, habeo, &c.*

Insuper significare tempus, est significare cum tempore; quod superiori articulo explicatum est. Per hanc partem excluditur nomen.

Verbū esse semper notam eorum quæ de alio dicuntur, est, verbū esse semper prædicatum, quando in enuntiatione significatiuè ponitur. Dico, *quando significatiuè*, id est, pro significato, ponitur quia quando non ponitur pro significato; sed pro ipsâ met voce, potest esse subiectum. vt si dico, *amo est verbum*.

Distinguunt autem hîc Dialectici duplex prædicatum, vnum formale, quod est ipsa copula; alterum materiale, id scilicet, quod mediante copula dicitur de subiecto. vt hîc, *homo est animal*, prædicatum materiale est, *animal*, formale verbum, *est*. Cum ergò dicitur, verbum semper esse prædicatum, intelligitur vel formale tantum; vt ibi, *homo est animal*, vel formale & materiale simul; vt hîc, *Ioannes ambulat*.

Addendæ sunt etiam huic definitioni ex

ni ex Aristotelis mente duæ illæ particulae, *vox finita, & recta*. Vnde excluduntur verba infinita, vt, *non valet, nõ currit*. Item casus obliqui verborum, id est, alterius modi quàm indicatiui, vel alterius temporis quàm præsentis. Ratio, cur Aristoteles eos excluderit, est, partim, quia cum nomine non faciunt enuntiationem, vt verba infinitiui modi; partim, quia veritas enuntiationis, quam componunt, pendet à veritate enuntiationis de præsentis; vt hæc enuntiatio vera est, *Aristoteles audiuit Platonem*, quia hæc aliquando fuit vera, *Aristoteles audit Platonem*.

CAPVT SECVNDVM.

De ipsa Enuntiatione eiusq; varietate.

IN hoc capite quatuor declarabuntur. 1. quid sit oratio. 2. quæ illi species. 3. quid enuntiatio. 4. quas habeat species.

De **ARTECVLVS PRIMVS.** *De*

De **Oratione**, duabus eius speciebus imperfecta & perfecta, & hac multiplici.

Arist. 1. de Categ. c. 4. **O**RATIO est vox significatiua, cuius partium aliqua separata significat ut dictio, sed non ut affirmatio vel negatio. ut, homo est albus, homo est animal.

Significare ut dictio, est, significare siue vero, aut falso. ut, homo.

Significare ut affirmatio, vel negatio, est significare cum vero, aut falso. ut, homo est animal.

Aduerte quòd dicatur, cuius aliqua pars significat ut dictio, non verò, omnis; quia alioquin excluderetur enuntiatio còposita. v.g. homo est rationalis, & brutum est irrationale, cuius aliqua pars significat ut affirmatio, scilicet, homo est rationalis, & sic nõ omnis pars significat ut dictio. Verum est interim, quòd aliqua etiam illius pars significet, ut dictio,

nempe,

nempe, *homo rationalis, &c.* Tantum ergo ostenditur ad orationem requiri & sufficere, vt aliqua eius pars significet saltem vt dictio, & licet nulla significaret vt affirmatio vel negatio, nihilominus adhuc fore orationem.

Orationum alia est imperfecta, alia perfecta.

ORATIO IMPERFECTA est, quæ non gignit perfectum sensum in animo audientis, vt, *homo albus.*

ORATIO PERFECTA est, quæ gignit perfectum sensum in animo audientis. vt, *homo est animal.*

Perfecta diuiditur in enuntiatiuam, & non enuntiatiuam.

ORATIO PERFECTA NON ENUNTIATIVA est, in qua nec est verum, nec falsum. vt, *sis felix.*

Diuiditur in quinque species: Interrogatiuam; vt, *Est aliquid quo tendis?* Vocatiuam; vt, *Huc ades ô Melibæe.* Imperatiuam; vt, *Maturate fugam.* Deprecatiuam;

vt, *Aspice nos. Optatiuam; vt, Utinam
Philosophus euadam!*

ARTICVLVS SECVNDVS.

*De Enuntiatione, eiusque diuisione, ac subdi-
uisione.*

Arist. ibid. ENUNTIATIO est oratio, quæ
vera est, vel falsa. vt, *homo est ratio-
nalis, homo non est irrationalis.*

Vera dicitur, quæ est conformis rei
significatæ. vt prior.

Falsa, quæ est difformis rei significa-
tæ. vt posterior.

Aduerte propositionem, de qua di-
ctum est, tract. 1. p. 1. cap. 1. art. 1. idem
esse quod enuntiationem simplicem,
cum eo discrimine, quod ibidem in an-
notatione indicatum est; & ideo quæ
de propositionis partib. ibi dicta sunt,
enuntiationi debent accommodari.

Aduerte præterea prædicationem,
de qua etiam dictum est tract. 1. p. 1. c. 2.
idem esse quod enuntiationem simpli-
cem affirmatiuam; vnde quæ de præ-
dica-

ditionis varietate ibi dicuntur, etiam ad enuntiationem transferri possunt. Tantum ergo illic omissa hic proponetur.

Diuiditur enuntiatio in simplicem & compositam, siue in categoricam & hypotheticam.

Arist. 1. de ENUNTIATIO simplex est *interp. c. 4.* aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens.

Id est, quæ vnum prædicatum de vno subiecto affirmat, vel negat; siue, quæ constat vno prædicato & vno subiecto, tanquam præcipuis partibus. vt, *homo est animal.*

ENUNTIATIO COMPOSITA est, quæ constat pluribus enuntiationibus simplicibus tanquam præcipuis partibus. vt, *Si dies est, lux est.*

Subdiuiditur primò enuntiatio simplex in affirmationem & negationem.

Arist. ibid. AFFIRMATIO est alicuius de aliquo enuntiatio.

Id est, in qua prædicatū affirmatur de subiecto. vt, *Aristoteles est Philosophus.*
Arist. ibid. NEGATIO est enuntiatio, quā aliquid ab aliquo dimouetur.

Id est, in qua prædicatum remouetur à subiecto. vt, *vitium non est amandum.*

Subdiuiditur secundò enuntiatio simplex in vniuersalem, particularem indefinitam, & singularem.

Arist. 1. Prior. c. 1. ENUNTIATIO vniuersalis est, cum aliquid aut omni, aut nulli inesse significat.

Id est, cuius subiecto præfigitur signū vniuersale. vt, *Omnis homo est disciplina capax, nullus homo est irrationalis.*

Quid & quotuplicia sint signa dictum est, tract. 1. p. 1. c. 1. a. 3.

Arist. ibid. ENUNTIATIO particularis est, cum alicui, aut non alicui, aut non omni inesse significat.

Id est, cuius subiecto præfigitur signum particulare. vt, *aliquod animal est rationale.*

Illa particula, *non alicui*, inuertenda est, quasi dictum esset, *alicui non*: nam, *alicui non*, si negatio intelligatur præposita, idem valet quod, *nulli*, vt infra dicetur, & sic designaretur enuntiatio vniuersalis, non particularis. Illud ergo membrum sensu idem est cum sequenti, *non omni*.

Arist. ibid. ENUNTIATIO indefinita est, cum quid inesse, vel non inesse sine vniuersali particulariue notâ significat.

Id est, cuius subiecto communi nulum signum præfigitur. vt, *homo est animal*.

Debet esse subiectum commune; quia si sit singulare, non erit indefinita, sed singularis. vt, *Petrus est homo*.

Debet quoque illud subiectum commune sumi personaliter: si enim aliter sumatur, potius reducet ad singularem; sed hoc reseruetur in tractatum de suppositione.

ENUNTIATIO SINGULARIS est, quæ constat subiecto singulari. vt, *Petrus ambulat*,

Inter has diuisiones illud est discriminis, quod prima dicatur diuidere enuntiationem secundum substantiam, secunda secundum qualitatem, tertia secundum quantitatem. Vnde primâ diuisione respondetur quæstioni factæ per, *quæ*; secundâ, quæstioni factæ per, *qualis*; tertia quæstioni factæ per, *quanta*. Vt, *quæ*, est hæc propositio, *omnis homo est animal*? R. simplex: *qualis*? R. affirmatiua: *quanta*? R. vniuersalis.

ANNOTATIO.

Non agitur hic de enuntiatione composita, de qua tamen multa vtilia dici possent, quia cum tempus tradendæ Dialecticæ præscriptum non sufficiat ad omnia, tantum explicabitur syllogismus categoricus, id est, præcipuus. Eandem ob causam præmittuntur enuntiationes exponibiles & modales.

CAPVT TERTIVM.

De quibusdam Enuntiationis proprietatibus.

DVæ sunt proprietates enuntiationis, oppositio & æquipollentia, quæ hoc capite explicabuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplices sint oppositæ?

Arist. 1. de interp. c. 4. **O**PPOSITÆ sunt affirmatio, & negatio eiusdem de eodem non æquiuocè.

Id est, Oppositæ sunt affirmatio & negatio quæ constant eodem subiecto & prædicato non æquiuocè sumpto. vt. *omnis homo est doctus, nullus homo est doctus.*

Additur, non æquiuocè, quia si subiectum, vel prædicatum sumatur in diuersa significatione, tolletur oppositio: vnde hæc non sunt oppositæ, *canis latrat, canis non latrat*, si subiectum, *canis*, semel sumatur pro cane domestico, & semel pro constellatione.

Oppo-

CAPVT

Oppositæ sunt triplices, contrariæ, subcontrariæ, contradictoriæ.

CONTRARIÆ sunt, quarum vna de vniuersali enuntiat competere, altera non competere.

Id est, sūt oppositæ vniuersales. vt, *Omnis homo est doctus, nullus homo est doctus.*

*Arist. 1. de
interp. c. 5.*

SUBCONTRARIÆ sunt, in quibus de vniuersali, non vniuersaliter enuntiat.

Id est, sunt oppositæ particulares, vel indefinitæ. vt, *Aliquis homo est doctus.*

Arist. ibid. CONTRADICTORIÆ sunt, quarū altera vniuersaliter significat de eodem, altera verò non.

Id est, sunt oppositæ, quarum vna est vniuersalis, altera particularis, aut indefinita. vt, *Omnis homo est doctus, Aliquis homo non est doctus.*

Q. Sub quo membro continentur oppositæ singulares. vt, *Petrus est doctus, Petrus nō est doctus?* R. sub nullo mēbro ab Aristotele

tele definito comprehendit, qui tantum describit oppositas constantes subiecto vniuersali, vt patet ex definitionibus singularum specierum. Reuera tamen oppositae singulares sunt contradictoriae, quia ipsis conuenit lex contradictoriarum, vt statim patebit.

Oppositis adiungi solent subalternae, quae sic definiuntur.

SUBALTERNAE sunt duae propositiones constantes eodem praedicato & subiecto, eiusdem qualitatis, sed diuersae quantitatis: id est, vtraque est affirmatiua, vel vtraque negatiua, sed vna est vniuersalis, altera particularis. vt, *Omnis homo est animal, Aliquis homo est animal.* Vniuersalis dicitur *subalternans*, particularis, *subalternata*. Has propositiones certum est non opponi, cum non sint affirmatio & negatio.

Tabula Oppositarum.

Omnis ho- C O N T R A R I Æ. Nullus ho-
mo est do- mo est do-
ctus. ctus.

SVBALTERNÆ.

CONTRA DICTORIÆ.
CONTRA DICTORIÆ.

SVBALTERNÆ.

Aliquis ho- SVB C O N T R A R I Æ. Aliquis ho-
mo est do- mo non est
ctus. doctus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Leges subalternarum & oppositarum.

Subalternis & singulis oppositis sua
lex assignatur, ostendens quomodo
ad inuicem se habeant secundum veri-
tatem & falsitatem.

EX VERITATE SVBALTERNANTIS sequitur veritas subalternatae, non tamen ex falsitate subalternantis sequitur falsitas subalternatae. E contra ex falsitate subalternatae sequitur falsitas subalternantis, non tamen ex veritate subalternatae sequitur veritas subalternantis.

Prior pars declaratur exemplo. Quia hæc est vera, *Omnis homo est animal*, hæc etiam est vera, *Aliquis homo est animal*. Non tamen ex eo quod hæc falsa sit, *Omnis homo est probus*, sequitur etiã hanc falsam esse, *Aliquis homo est probus*.

Declaratur item pars posterior. Quia hæc est falsa, *Aliquis homo est irrationalis*, hæc etiã est falsa, *Omnis homo est irrationalis*. Non tamen ex eo quod hæc vera sit, *Aliquis homo est probus*, sequitur etiã hanc verã esse, *Omnis homo est probus*.

Q. *Quæ est ratio huius legis?* R. quia subalternans includit subalternatam, & aliquid amplius; ideoque plus requiritur

ad

Lex

SVBALTERNÆ.

Nullus homo est doctus.

SVBALTERNÆ.

SVBALTERNÆ.

Aliquis homo non est doctus.

DVS.

SVBALTERNÆ.

propositis suis
quomodo
cundum veri-

ad eius veritatem, quàm ad veritatem
subalternatæ, & minus ad falsitatem.

Lex contrariarum.

CONTRARIÆ non possunt esse simul
veræ, possunt tamen simul esse falsæ. *Om-
nis homo est probus, Nullus homo est probus.*

Q. *Quæ est ratio huius legis?* Resp. si cō-
trariæ essent simul veræ, sequeretur cō-
tradictorias esse simul veras: nam ex
veritate duarum contrariarum, quæ
sunt vniuersales, rectè sequitur veritas
duarum particularium, quarum affir-
matiuæ contradicit vniuersali negati-
uæ, & negatiuæ affirmatiuæ, vt videre
est in tabula superiori. Ex falsitate au-
tem contrariorum non sequitur falsi-
tas particularium, ideòq; non sequitur
contradictorias esse simul falsas.

Lex Subcontrariarum.

SUBCONTRARIÆ possunt esse simul
veræ, non simul falsæ. Simul veræ sunt
hæ, *Aliquis homo est doctus, Aliquis ho-
mo non est doctus.*

Q. *Quæ rursū huius legis ratio?* R. si sub-
con-

contrariæ essent simul falsæ, contradictoriæ essent etiam simul falsæ per legem subalternarum: dum autem simul sunt veræ, non sequitur contradictorias esse simul veras, vt patet ex eâdem lege.

Lex Contradictoriarum.

CONTRADICTORIÆ nec simul veræ, nec simul falsæ esse possunt.

Huius legis nulla ratio dari potest, cum sit lumine naturæ cuius notissima: æquiualeat enim his duobus axiomatibus, *Idem non potest simul esse & non esse; & Quodlibet est, vel non est.*

ARTICVLVS TERTIVS.

De Æquipollentia.

ENUNTIATIONES ÆQUIPOLLENTES sunt diuersæ enuntiationes constantes eodem prædicato & subiecto, sed diuersis signis, idem significâtes. vt hæc, *Aliquis homo non est temperans, Non omnis homo est temperans.*

Possunt

Possunt autem oppositę & subalter-
næ reddi sibi inuicem æquipollentes
appositione particule negatiuę, *non*, vel
ante subiectum, vel post subiectum, vel
ante & post subiectum; vt præscribitur
tribus his regulis.

Prima regula æquipollentia.

SI SVBIECTO enuntiationis vniuer-
salis postponatur negatio, reddetur æ-
quipollens suę contrarię. vt ista, *Omnis
homo est animal*, reddetur æquipollēs suę
contrarię, hoc modo. *Omnis homo nō est
animal*: hęc enī æquiualeat isti, *Nullus homo
est animal*, reddetur suę contrarię æqui-
ualēs, si dicas, *Nullus homo nō est animal*.

Secunda regula æquipollentia.

SI SVBIECTO alicuius enuntiationis
præponatur negatio, reddetur æqui-
pollens suę contradictorię. vt ista, *Ali-
quis homo est probus*, redditur æquiuales
suę contradictorię, si dicas. *Non aliquis
homo est probus*, quę sensu eadem est
eum hac, *Nullus homo est probus*.

Tertia regula equipollentia.

SI SVBIECTO enuntiationis præponatur simul & postponatur negatio, reddetur æquipollens suæ subalternæ. vt ista, *Aliquis homo est animal*, fiet æquivalens huic, *Omnis homo est animal*, si dicatur, *Non aliquis homo non est animal*.

Leges istę hoc versiculo vulgò comprehenduntur.

Præ contradic, post contra, præpóstq; subalter.

TRACTATVS SECVN-

DI

PARS SECVNDA.

De definiendi diuidendiq; ratione.

DEfinitio & diuisio, si præcisè sumantur, non sunt enuntiationes, sed orationes imperfectæ. Quia tamen per enuntiationes tradi solent, imò sæpè nomen definitionis ac diuisionis pro integris enuntiationibus vsurpatur, vt paulò post patebit, eas enuntiationi annectimus, Diuidemus hanc

par-

partem in duo capita. In priori agetur de definitione, in posteriori de diuisione.

CAPVT PRIMVM.

De Definitione.

Hoc capite duo explicabuntur. Vnum, quid & quotuplex sit definitio. Alterum, quæ leges definitionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex sit definitio.

DEFINITIO est oratio naturam alicuius explicans. vt hæc oratio, *Animal rationale*, respectu hominis; & hæc, *Quod de multis aptum est prædicari*, respectu vniuersalis. Itaque definitio propriè loquendo nõ est integra enuntiationis, in qua oratio rem explicans de re ipsa prædicatur, sed ipsa sola oratio, que rem explicat, siue talis enuntiationis prædicatum. vt, hoc totum non est definitio hominis propriè loquendo, *Homo est*

mo est

mo est animal rationale; nec istud totū est definitio vniuersalis, Vniuersale est, quod de multis aptū est prædicari; sed istæ imperfectæ orationes, Animal rationale, Quod de multis aptum est prædicari. Enūtiationes verò illæ magis propriè vocarentur enuntiationes definitiuæ, quam definitiones: vulgariter tamē & passim definitio etiā sumitur pro tali integra enūtiatione, quia cū definitio solitariè sūpta sit imperfecta oratio, vt integer sensus cōficiatur, quærēti definitionē respondetur per talē enuntiationē.

DEFINITIVM est id, quod oratione explicatur. vt, homo, respectu huius orationis, animal rationale.

Definitionum alia est definitio quid nominis, alia definitio quid rei.

DEFINITIO QUID NOMINIS est, quæ alicui' vocis significationem exponit. vt si dicas, *Dialectica est nomē significans artē bene differendi* Huc reuocatur definitiones petitæ ab etymologia nominis. vt, *Cōsul est, qui cōsulit patriæ.*

DE-

DEFINITIO QUID REI est, quæ rei per nomen significatæ naturam explicat. vt si dicas, *homo est animal rationale.*

Definitionum quid rei, alia est definitio propriè dicta, seu essentialis, alia descriptio.

DEFINITIO ESSENTIALIS est, quæ datur per sola essentialia definiti. vt, *animal rationale*, respectu hominis.

Definitionum essentialium vna est Physica, altera Metaphysica, seu Logica.

DEFINITIO ESSENTIALIS PHYSICA est, quæ datur per materiam & formam, vt si dicas, *homo est quoddam compositum ex corpore & anima rationali.*

DEFINITIO ESSENTIALIS METAPHYSICA SIVE LOGICA est, quæ datur per genus & differentiam. vt si dicas, *Homo est animal rationale.*

Q. 1. *Quare prior dicitur Physica, posterior Metaphysica, vel Logica?* R. Prior dicitur physica, quia materia & forma, quib⁹ cōstat, vocari solēt partes esētiales

les phyfi
gar. Pos
logica,
bus cor
tiales
de illis
Des
quid, q
vt si dic
Def
non c
De
per c
Ca
rei, cu
illa
nis, &
Ita
dupl
tem.
terra
caus
caus
mal c

les physicae, eò quòd de illis physicus agat. Posterior dicitur metaphysica, vel logica, quia genus & differentia, quibus constat, vocari solent partes essentielles metaphysicę, vel logicę, eò quòd de illis agat metaphysicus, vel logicus.

DESCRIPTIO est, quę datur per aliquid, quod non est essenziale definito. vt si dicas, *Homo est animal risibile*.

Descriptionum alia causalis, alia non causalis.

DESCRIPTIO CAUSALIS est, quę datur per causam externam.

Causa externa est, quę non est pars rei, cuius est causa.

Illa est duplex; efficiens; vt, *Sol luminis*, & finalis. vt, *sanitas deambulationis*.

Itaque descriptio causalis est etiam duplex; vna datur per causam efficientem. vt si dicas, *dies est motus solis supra terrã*: nam motus solis supra terram est causa efficiens diei. Altera datur per causam finalẽ. vt si dicas, *Homo est animal creatũ ad fruendũ aeterna beatitudine*:

H

nam

nam frui æterna beatitudine est finis hominis.

Q. 2. *An definitio cōstās partibus physicis non possit vocari causalis?* R. posse, si vim nominis attēdamus, quia datur per causas internas, quæ sunt materia & forma. Sic tamen vocari non solet, quia habet nomen dignius, nempe definitionis essentialis, & per causalem vulgò intelligitur ea, quæ non est essentialis, datúrque per causam externam.

Descriptio non causalis est etiam duplex; vna datur per genus & proprietatem conuertibilē cum definito. vt si dicas, *Homo est animal risibile*. Altera datur per genus & plura accidētia, quæ simul collecta cū definito cōuertūtur. vt si dicas, *Homo est animal bipes implume*.

Q. 3. *An possit aliquo sensu dici omnē definitionem constare genere & differentia?* R. posse dici, intelligendo per genus & differentiam illa etiam quæ subeunt vicem generis & differentię. Omnis enim definitio constat genere & differenten-

ferentiā;
id est, vt
lio, vel
definitio
bus ex
Vt.
propo
neribu
uertan
uā hur
præc
ctum
qui
lam,
subtic
est di

A
E
tres
I.
defi

ferentiâ, vel subeuntibus vicem eorû, id est, vno termino communiore, & alio, vel alijs ita restringentibus, vt soli definito conueniat, vt patet ex omnibus exemplis allatis.

Vt autem nouerint tirones in omni propositâ definitione singula suis numeribus, nominibûsque distinguere, aduertant in omni enuntiatione definitiuâ hunc esse ordinem. Id, quod sensu præcedit copulam, siue ipsum subiectum, est definitum. Terminus simplex, qui sensu immediatè sequitur copulam, est genus definiti; quod sæpissimè subicitur. Id, quod deinceps sequitur, est differentia.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quæ sunt leges definitionis?

EX multis legibus definitionis, quæ ex Aristotele, & alijs adferri possent, tres tantùm præcipuas proponemus.

1. DEFINITIVM non potest ingredi suâ definitionem. Ratio est, quia definitio

H 2 debet

debet esse clarior definito; idem verò non potest esse clarius seipso.

Hinc collige relatiua, *qui, quæ, quod*, in enuntiationibus definitiuis immediatè copulæ postposita non referre ipsum definitum; quia tunc definitum ingrederetur suam definitionem, sed genus definiti quod subicitur. vt cum dicitur: *Genus est quod de multis, &c.* relatiuum, *quod*, non refert *genus*: tunc enī esset sēsus: *Genus est quod, &c.* sed refert, *uniuersale*, & sic cōstruitur, *Genus est uniuersale quod, &c.* Idem iudicium est de cæteris.

2. DEFINITIO debet esse conuertibilis cum definito. Id est, non debet magis, aut minus latè patere. Hinc istæ definitiones hominis sunt vitiosæ: *Corpus animatum sentiens; Animal litteratum.*

3. DEFINITIO nihil contineat superfluum. Id est, nihil præter ea quæ necessaria sunt, vt definitio sit conuertibilis cum definito; nisi fortè illa non essent satis clara: tunc enim, quod illis maioris

ris expl
erit supe
minis d

E
Tur
sio; tu

D
corpus
Di
est; v
D
tur
quiu
nem
fici
Es

ris explicationis gratiâ addetur, non erit superfluû. Vitiosa ergo est ista hominis definitio, *Animal rationale bipes.*

CAPVT SECVNDVM.

De diuisione.

ETiam duo de diuisione explicabuntur, scilicet quid & quotuplex diuisio; tum quæ diuisionis leges.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex diuisio.

Diuisio est oratio totum in suas partes distribuens. vt, *hominis alia pars corpus, alia pars anima.*

Diuisio generaliter sumpta duplex est; vna diuisio nominis, altera rei.

Diuisio NOMINIS est, quâ distinguitur multiplex significatio termini æquiuoci. Hanc diuisionem, distinctionem potius, quàm diuisionem Dialectici vocare solent.

Est autem duplex; vna diuisio æqui-

H 3

uoci

uoci purè in sua æquiuocata. vt, *nomen canis aliquando significat animal latrans, aliquando sidus cœleste.* Altera, diuisio analogi in sua analogata. vt, *Hominum alius verus, alius pictus.*

DIVISIO REI, quâ res aliqua, vel terminus vniuocus in suas partes diuiditur. vt, *Animaliũ aliud homo, aliud brutũ.*

Diuisio rei est triplex, triplicis nempe totius; integralis, essentialis, vniuersalis.

DIVISIO TOTIVS INTEGRALIS est, quâ totum integrale distribuitur in partes integrantes. vt, *Hominis alia pars caput, alia brachia, alia venter, pedes, &c.*

Dicuntur autem partes integrantes, quæ suâ quantitate totius quantitatem constituunt. Hanc diuisionem multi partitionem potiùs, quàm diuisionem vocandam censent.

DIVISIO TOTIVS ESSENTIALIS est, quâ totum essenziale diuiditur in partes sibi essentielles. vt, *Hominis vna pars corpus, altera anima.*

Diuisio aliquod minus c homo, a

Diuisio varia p quadr

Prim malium reuoca differe

neris ferent

Sec cū vide

brorum lilium,

Tert pe me

diuisi

Qua quanc

sunt a Dulcin

DIVISIO TOTIVS VNIVERSALIS est, quã aliquod magis commune diuiditur in minùs communia. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio totius vniuersalis admodum varia posset assignari, sed potissimum quadruplex in vsu est.

Prima est generis in species. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.* Ad hãc reuocatur diuisio speciei in indiuidua, differentia in species, vel indiuidua generis in differentias, differentia in differentias.

Secunda est accidentis in subiecta, cũ videlicet diuisum est accidēs membrorum diuidentium. vt, *Alborum aliud lilium, aliud nix, &c.*

Tertia subiecti in accidentia, cũ nempe membra diuidentia sunt accidentia diuisi. vt, *Hominũ alij probi, alij improbi.*

Quarta accidentis in accidentia, quando diuisum & membra diuidentis sunt accidentia eiusdem subiecti. vt, *Dulcium aliud album, aliud flauum, &c.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quæ sunt leges diuisionis?

INter multas leges diuisionis quatuor sunt præcipuæ.

1. **D**IVISVM debet plus continere quàm singula mēbra diuidentia. Hinc vitiosa est ista diuisio; *Animalium aliud sensitivum, aliud homo, aliud brutum*: nam, *sensitivum*. quod est vnum è membris diuidentibus, est conuertibile cum diuiso.

2. **D**IVISVM debet adæquari membris diuidentibus simul sumptis. Vitiosa igitur est hæc diuisio; *Viuentium aliud homo, aliud brutum*, viuens enim, quod est diuisum, latiùs patet quàm homo & brutum simul, quandoquidem etiam complectatur plantam.

3. **O**MNIA membra diuidentia debent inter sese pugnare. Vnde inepta est hæc diuisio; *Hominum alius probus, alius literatus*.

4. **M**EMBRA diuidentia sint pauca. Vnde malè sic diuideretur viuens, *Viuenti-*

De p
necionis aliud
aliud canis, a
dendum est
& hec rursus
id, quod q
animal, a
homo, aliud

TRA

T Ract
de sup
hæc affectu
conueniat
nisi in orat
tiatione pe
Præmittit
tractatu
gismo, q
& vitia a
syllogismi

NDVS.

ouis?

fionis quatu-

ontinere quā

Hinc vitiosa

a aliud sensiti-

m: nam, sensi-

membris diui-

cum diuiso.

lequari mem-

nptis. Vitiosa

iuentium aliud

s enim, quod

nam homo &

uidem etiam

iuidentiā de-

Vnde inepta

a aliis probus,

tia sint pauca-

tur viuens, /

uenti-

uentium aliud homo, aliud equus, aliud, leo, aliud canis, aliud quercus, &c. sed diuidendum est prius in species generales, & hę rursus in alias, donec veniatur ad id, quod quæritur, vt, *V iuentium aliud animal, aliud planta; Animalium aliud homo, aliud brutum, &c.*

TRACTATUS SE-
CVNDI
PARS TERTIA.

De suppositione.

TRactatui de enuntiatione tractatū de suppositione subnectimus, quia hæc affectio, etsi terminis simplicibus conueniat, non tamen conuenit illis nisi in oratione, maximēque in enuntiatione positis, vt ex dicendis patebit. Præmittimus autem hunc tractatum tractatui de argumentatione & syllogismo, quia ad cognoscendas regulas & vitia argumentationis, ac præcipuè syllogismi, eius notitia prorsus est ne-

H § cessa-

cessaria. Alias autem vocū affectiones, non quia non vtilis, sed quia minus necessarię ad institutum, ob rationem alibi commemoratam prætermittimus.

Diuidetur hæc pars in duo capita. In priori agetur de generibus suppositionum. In posteriori de speciebus.

CAPVT PRIMVM.

De generibus suppositionum.

TRia genera suppositionum vulgò recensentur, quæ explicabuntur hoc capite, præmissa suppositionis in communi definitione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quomplex suppositio.

SUPPOSITIO est vsurpatio vocis in oratione positæ pro aliquo. vt, hîc, *omnis homo est animal*, vox illa, *homo*, vsurpatur pro Ioanne, Petro, & reliquis hominibus. Suppositio aliter vocari solet, *acceptio vocis*.

Q. I.

De
Q. 1. Vnd
quod vox
ponatur
alterius.
tz. Cui
ipsas ex
aut colle
mus, vo
harum l
numera
mis aut
Q. 2
cognose
exprim
ad alter
qui igno
valeat,
dum vti
telliger
nescit
ne acc
expon
sequi p
metur

Q. 1. Unde dicta est suppositio? **R.** ex eo, quod vox in oratione plerumque supponatur, id est, substituatur in locum alterius, nempe rei per ipsam significatæ. Cùm enim, ut ait Aristoteles, res ipsas expromere, aut in disputationem aut colloquium adducere non possumus, vocibus loco rerum utimur, & in harum locum illas subrogamus, sicut ad numerandum calculis æneis pro nummis aureis uti mercatores solent.

Q. 2. Estne igitur magna suppositionis cognoscendæ necessitas? **R.** maxima, tum ad exprimendos proprios conceptus, tum ad alterius intelligendos. Sicut enim qui ignorat quid quoque loco calculus valeat, nec ipse calculis ad numerandum uti, nec alium utentem potest intelligere, & facillimè decipitur; ita qui nescit pro quo vox in quaque oratione accipiatur, nec ipse mentem suam exponere, nec alterius conceptum assequi poterit, ac facillimè circumvenietur.

Q. 3. Quare dictum est plerumque vocem orationi insertã substitui in locũ alteri? R. quia, vt dicitur proximo articulo, vox interdum accipitur pro seipsã; quo casu non substituitur in locum alterius. Dicitur tamen etiam tunc supponi, extensa verbi istius significatione ad quãcumque vocis acceptionem.

Triples est generatim suppositio: Materialis, Simplex, Personalis, quæ vulgò genera acceptionis, aut suppositionis vocantur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De suppositione materiali.

SUPPOSITIO MATERIALIS est acceptio vocis pro seipsa. vt cum dico, *Homo est dictio dissyllaba*, vox, homo, accipitur pro seipsa, id est, pro ipsamet voce, non autem pro significato.

Q. 1. Quare ista acceptio dicitur materialis? R. quia per illam vox accipitur pro materia nominis seu termini, quæ sunt litteræ & syllabæ: nomen enim significati-

cauim
signifi
gnific

Q
positi
Diale
quasi
nimir
dam:
cile a
gnifi
quac
ones

Q.
positio
articu
ticulũ
terial
homo
vox
grau
tur. v
quia

catium constat duobus, ipsa voce, & significatione; vox est velut materia, significationis velut forma.

Q.2. Quo alio nomine vocatur ista suppositio? R. græco vocabulo latinis etiam Dialecticis familiari dicitur *technica*, quasi dicas, artificiosa, vel dolosa; quia nimirum ista suppositio est ad fallendum apta, eò quòd dictum de voce facile accipitur tanquam dictum de re significata; & sic *sophistæ* illà velut arte quadam & fraude ad *technas* & captiones vtuntur.

Q.3. Quibus notis Dialectici hanc suppositionem indicare solent? R. duabus. vna est articulus græcus, τὸ, id est, *illud*, quæ articulum sæpè præponunt voci, quam materialiter volunt accipi. vt, τὸ *animal*, τὸ *homo*, quasi dicas, illa vox, *animal*, illa vox *homo*: Altera est particula, *li*, quæ graues quidam authores familiariter vtuntur. vt, *li animal*, *li homo*. Quæ particula æquiualeat articulo græco, & puto esse anti-

quum

quum articulum gallicum, quo Parisienses etiam in scholis utebantur,

ARTICVLVS TERTIVS.

De suppositione simplici.

SVPROPOSITIO SIMPLEX est acceptio vocis pro suo immediato significato tantum; id est, pro natura communi, vel conceptu communi. Ita sumi dicitur subiectum huius enuntiationis. *homo est vniuersale*: non enim significatur, quod Ioannes, vel Petrus, vel quispiam alius singularis homo sit vniuersale hoc enim falsum esset, sed quod homo in communi sit vniuersale.

Dictum est, *pro natura communi, vel conceptu communi*, quia in talibus propositionibus quidam dicunt subiectum sumi pro natura communi, alij verò docent illud sumi tantum pro conceptu communi. Sed hæc difficultas altioris est considerationis, & omninò Dialecticis prætereunda, præsertim cum voces illæ, quæ dicuntur sumi simpliciter,

sumi

fumi etiam possint technicè, siue materialiter, sensu longè faciliori & Dialecticis accommodatiori: potest enim, imò & solet, apud Dialecticos subiectū allatæ propositionis fumi pro ipsa voce, vt sit sēsus, *homo est uniuersale*, id est, illa vox, *homo*, est vniuersale; quem sensum in tractatu de vniuersalibus semper secuti sumus, omnium propè Dialecticorum more. Idem esto iudicium de subiectis ceterarum propositionū, in quibus aliqua proprietas dialectica, vt aiunt, subiecto tribuitur. vt, *homo est species, animal est homo*.

ARTICVLVS QVARTVS.

De suppositione personali.

SUPPOSITIO PERSONALIS est acceptio vocis pro mediato significato; id est, pro inferiorib⁹ vel denōinatis. Sic accipitur subiectū huius propositionis, *Omnis homo est animal*; accipitur enī pro Ioanne, Petro, & ceteris, qui sūt inferiora hominis, cū sēsus sit, *Ioānes est animal*.

mal, & Petrus est animal, &c. Item subiectum huius, *Omne album est substantia*, accipitur enim pro pariete, niue, lacte, & reliquis; quæ sunt denominata, *albi*.

Q. Quomodo differunt inferius & denominatum? R. Inferius dicitur id, cui aliquis terminus magis cõmunis essentialiter & in quid tribuitur. vt, indiuidua respectu speciei, species respectu generis. Denominatum verò est id, cui aliquis terminus connotatiuus accidentaliter tribuitur. vt, *paries, nix, &c.* respectu *albi*. Huc reuocari possunt species vel indiuidua cõparatione differentie essentialis, quia differentia etsi prædicetur essentialiter, est tamen cõparatione speciei & indiuiduorum terminus connotatiuus.

Ad deprehendendam acceptionem personalem ponitur hæc regula.

OMNIS VOX, cui præponitur, vel præponi potest, manente eodem sensu, aliquod signum, accipitur personaliter. vt subiectum istius propositionis,

Omnis

Omnis homo est animal, quia illi præponitur signū, omnis: & istius, Homo est probus, quia illi præponi signū potest particulare, manente eodem sensu, hoc modo, Aliquis homo est probus.

Ex his suppositionum generibus desumitur hæc ad argumentandū regula.

IN ARGUMENTATIONE non licet mutare genus acceptionis; id est, non licet unam & eandem vocem semel accipere materialiter, & semel simpliciter, vel personaliter, &c. unde vitiosum est hoc argumentum, *Homo est dictio dissyllaba, omnis homo est animal, ergo animal est dictio dissyllaba; quia, homo, in prima propositione sumitur materialiter, in secunda personaliter.*

CAPVT SECVNDVM.

De speciebus suppositionum.

Suppositio personalis diuiditur in quatuor species, vniuersalem, copulatam, determinatam, & confusam, quæ

Item sub-
stantia,
niue, lacte,
minata, albi,
erius & deno-
ur id, cui ali-
nis essentiali-
t, indiuidua
spectu gene-
est id, cui ali-
uus acciden-
nix, &c. re-
possunt spe-
ione differē-
tia etsi præ-
men compa-
duorum ter-

ceptionem
regula.
æponitur, vel
eodem sensu,
ur personali-
propositionis,
Omnis

quę alijs nominibus vocantur distribu-
tiua, collectiua, diſiunctiua, diſiuncta.
Et ab his vox aliqua dicitur accipi vni-
uerſaliter, ſeu diſtributiue, copulatiua,
ſeu collectiue, determinatè, ſeu diſiun-
ctiue; confuſe, ſeu diſiunctim. Hæ ſup-
poſitiones etſi, vt dictum eſt, ſint ſpe-
cies ſuppoſitionis personalis; paſſim
tamen abſolutè vocantur ſpecies ſup-
poſitionis, ſicut priores genera. De ſin-
gulis hoc capite breuiter agetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De ſuppoſitione vniuerſali ſeu diſtributiua.

SVPPPOSITIO VNIVERSALIS eſt acceptio
vocis pro inferioribus, vel denomi-
natis copulatiue enumerandis.

Dicuntur autem aliqua enumerari
copulatiue, quando enumerantur per
coniunctionem copulatiuam copula-
tiue ſumptam, id eſt, connectentem in-
tegras enuntiationes. Ita ſumitur ſub-
iectum huius propoſitionis, *Omnis homo
eſt animal*, ſic enī explicatur, *Ioannes eſt
animal*,

animal, & Petrus est animal, Paulus est animal, & sic de ceteris: ubi coniunctio copulatiua, &, connectit integras enuntiationes.

Suppositio vniuersalis diuiditur primò in absolutam, & accommodam.

SUPPOSITIO VNIVERSALIS ABSOLVTA est, ubi nulla intelligitur exceptio. Ita sumitur subiectum dictæ propositionis, *Omnis homo est animal.*

SUPPOSITIO VNIVERSALIS ACCOMMODATA est, ubi aliqua intelligitur exceptio. vt hic, *Cælum tegit omnia, scilicet præter se.*

Diuiditur secundò suppositio vniuersalis in vniuersalem pro generibus singulorum, & vniuersalem pro singulis generum.

SUPPOSITIO VNIVERSALIS PRO GENERIBUS SINGVLORVM est, per quam vox accipitur pro omnibus generibus, seu speciebus, nō autē pro omnibus indiuiduis. Hoc modo sumitur subiectū istius propositionis, *Omne animal fuit in arca Noë.*

Sensus

Sensus enim est, *Omne genus seu species animalis fuit in arca Noë*, scilicet, equus, leo, elephas, &c. Non autem sic, *Omne indiuiduum animalis fuit in arca Noë*, sic enim significaretur etiam te, qui hæc legis, & cætera animalia, quæ nunc viuunt, fuisse in arca Noë. Vel sic: Significatur cuiuslibet speciei aliquod indiuiduum ibi fuisse, non verò cuiuslibet speciei quodlibet indiuiduum.

SYMPPOSITIO VNIVERSALIS PRO SINGVLIS GENERVM est, per quam vox sumitur pro omnibus suis indiuiduis. Ita sumitur subiectum istius propositionis, *Omnis homo est animal*.

Ad cognoscendam suppositionem vniuersalem multæ à Dialecticis regulæ traduntur, ex quibus duæ sunt præcipuæ.

I. SUBIECTVM enuntiationis vniuersalis affirmatiuæ sumitur vniuersaliter. vt subiectum istius, *Omnis homo est animal*.

Reducitur hæc regula ad generalio-

rem,

rem, quòd nempe signum vniuersale affirmatiuum distribuat illum terminum, cui immediatè præfigitur.

2. VTRVM QVE extremum enuntiationis vniuersalis negatiuæ, & prædicatum particularis negatiuæ sumitur vniuersaliter. vt hîc, *Nullus homo est brutum*, vniuersaliter sumitur tam *homo*, quàm, *brutum*. Hic verò, *Aliquod animal non est homo*, tantùm, *homo*, sumitur vniuersaliter, non *animal*.

Hæc enim regula reducitur ad generaliore, quòd nimirum signum negatiuum distribuat omnia sequentia, siue proximè illis præponatur, siue remotè. Eandem vim habent omnes dictiones quæ in sua significatione negationem includunt. vt particulæ, *sine*, *absque* verba significantia priuationem aut carentiam. vt, *egeo*,

careo, &c.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De suppositione copulata.

SVPPOSITIO COPVLATA est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis, copulativè enumerandis, id est, per coniunctionem copulativam copulativè sumptam, hoc est, non connectentem integras enuntiationes, sed terminos simplices. Ita sumitur subiectum huius propositionis, *Omnia elementa sũt quatuor*; sic enim explicatur, *Ignis & aër, & terra, & aqua sunt quatuor*; non autem sic, *Ignis est quatuor, & aër est quatuor, &c.*

Ad dignoscendam hanc suppositionem vna hæc notetur regula.

SVBIECTVM propositionis cuius prædicatum est vox numerum significans, sumitur copulativè. Exemplum iam est propositum.

∴

ARTI-

ARTICVLVS TERTIVS.

De suppositione determinata.

SUPPOSITIO DETERMINATA est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis disiunctiuè enumerandis: id est, per coniunctionem disiunctiuam disiunctiuè sumptam, hoc est, connectentem integras enuntiationes. Ita sumitur subiectum huius propositionis, *Aliquis homo est probus*: sic enim explicatur, *vel Ioannes est probus, vel Petrus est probus, vel Paulus est probus, &c.* sic de cæteris.

Ad cognoscendam hanc suppositionem hæc sit regula.

Vtrumque extremum propositionis particularis, aut indefinitæ affirmatiuæ, & subiectum negatiuæ, sumitur determinatè. vt in his propositionibus, *Aliquis homo est probus*. *Homo est probus*, tam prædicatum quàm subiectum sumitur determinatè. In his autem, *Aliquis homo non est probus*, *Homo non est probus*, solum subiectum

sumi-

ARTI-

fumitur determinatè, prædicatum verò
vniuersaliter per secundam regulam
de suppositione vniuersali.

ARTICVLVS QVARTVS.

De suppositione confusa.

SVPPPOSITIO confusa est acceptio
vocis pro inferioribus, vel denomi-
natis disiunctim enumerandis, id est,
per coniunctionem disiunctiuam dis-
iunctim sumptam, hoc est, connecten-
tem simplices terminos, non verò inte-
gras enuntiationes. Ita sumitur prædi-
catum huius propositionis, *Omnis homo
est animal*: sic enī exponitur, *Omnis homo
est hoc, vel istud, vel illud, vel aliud ani-
mal*, non autem sic, *Omnis homo est hoc
animal, vel omnis homo est istud animal,
&c.* Hæc enim expositio falsa est, cum
ipsa propositio sit vera.

Traduntur de hac acceptione mul-
tæ regulæ, inter quas hæc est præcipua.

Prædicatum propositionis vniuer-
salis affirmatiuæ sumitur confusè. Pa-
tet

ter

ter exemplo superiori. Reducitur hæc regula ad generaliore, quòd nempe signum vniuersale affirmatiuum confundat, id est, confuse sumi faciat, illum terminum, cui mediatè, siue remotè proponitur.

Ex his suppositionum speciebus sumitur hæc regula argumentandi & axioma celeberrimum, quo pleræque syllogismorum regulæ nituntur.

NON LICET procedere à non distributo ad distributum, id est, non licet aliquem terminum, qui in antecedente non sumitur vniuersaliter ponere in consequente vniuersaliter sumptum, vt nõ sequitur, *Omnis homo est animal, ergo omne animal est homo*, quia, *animal*, in antecedente non distribuitur, cum sit prædicatum vniuersalis affirmatiuæ; in consequente verò distribuitur, cum sit subiectum vniuersalis affirmatiuæ.

(∴)

T R A C T A T V S

T E R T I V S .

D E S Y L L O G I S M O .

EX terminis componitur propositio, ex propositionibus Syllogismus, de quo hinc nobis agendum est. Diuidetur hic tractatus in duas partes. In priori tractabitur de principijs internis Syllogismi. In posteriori de externis.

T R A C T A T V S

T E R T I I

P A R S P R I M A .

De principijs internis syllogismi.

Prinicipia interna syllogismi dicuntur, quæ sunt in ipso syllogismo.

Hæc principia duplicia sunt, materialia & formalia. Itaque hæc pars diuidetur in duo capita. In priori agetur de principijs materialibus syllogismi. In posteriori de formalibus.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

De principijs materialibus syllogismi.

P Rincipia materialia sunt, ex quibus
velut materia construitur syllogis-
mus.

Hæc principia sunt duplicia, propin-
qua, quæ sunt propositiones, & remo-
ta, quæ sunt termini. Itaque hoc capite
quatuor explicabuntur. 1. Quid argu-
mentatio in genere, & quæ eius partes.
2. Quotuplex. 3. Quid syllogismus. 4.
Quot termini & enuntiationes in syl-
logismo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit argumētatio, & quæ eius partes?

G Enus Syllogismi est argumenta-
tio, quæ præter Syllogismum alias
quasdam species complectitur, vt infra
dicetur. Itaque prius quàm de Syllogif-
mo agamus, exponendum videtur quid
sit argumentatio, & quænam illius
partes.

Argumentatio est oratio in qua vnum ex alio colligitur. vt *Omnis homo est sensituius, ergo omnis homo est animal*. Dicitur vnum colligi ex alio, quādo significatur vna propositio sequi ex altera; quod fit per particulam illam, *ergo*, vel aliam æquiualentem. Vnde non est hęc argumentatio, *Omnis homo est animal, & omnis homo est sensituius*; quia etiāsi posterior propositio rectè sequatur ex priori, non tamen illa oratione significatur sequi.

Tres ergo sunt partes argumentationis; Antecedens, Consequens, Nota illationis. (colligitur.

Antecedens est enuntiatio, ex qua alia

Consequens est enuntiatio, quæ ex alia colligitur.

Nota illationis est coniunctio significans vnā enuntiationem colligi ex alia; vt in assignata argumentatione, antecedēs est, *Omnis homo est sensituius*; cōsequens, *Omnis homo est animal*, nota illationis, ista cōiunctio, *ergo*.

Illa-

Illatio alijs nominibus vocatur *sequela, consequentia, consecutio, collectio*, quæ non est antecedens, nec cõsequens, sed cõnexio consequentis cū antecedente, designata, vt dictum est, per illam vocem, *ergo*, vel aliam æquiualentem. Sumitur etiam non rarò consequentia, & illi æquiualentia pro integra argumentatione.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quotuplex est argumentatio?

Argumentationum alia est bona, alia vitiosa.

Bona est, cuius consequens legitimè infertur ex antecedente. vt, *Homo est animal, ergo homo est rationalis*: non enī legitimè colligitur hominem esse rationalem ex eo quòd sit animal, cū brutum sit etiam animal, & tamen non sit rationale. Quando verò consequens legitimè, quando non legitimè colligatur ex antecedente, patebit ex regulis, quæ suo loco tradentur.

Nota, cum simpliciter fit mentio argumentationis, bonam intelligi, non vitiosam.

Argumentatio bona diuiditur in formalem, & materialem; siue in formaliter bonam, id est, ratione formæ, & materialiter bonam, id est, ratione materiæ.

Argumentatio formalis est, cum in nulla similis formæ dari potest antecedens verum consequente falso.

Argumentationes verò similis formæ sunt, quæ constant æquè multis terminis, eodem ordine dispositis, & æquè multis propositionibus, eiusdem quantitatis, & qualitatis; vt hæ argumentationes sunt similis formæ.

Omne animal est viuens,
 Omnis homo est animal, ergo
 Omnis homo est viuens.

Et,

Omnis arbor est planta,
 Omnis quercus est arbor, ergo
 Omnis quercus est planta.

Eædem

Eadem sunt argumentationes formales: nam in nulla argumentatione, quæ similem formam habeat, dari potest antecedens verum consequente falso.

Argumentatio materialis dicitur, cum in aliqua similis formæ dari potest antecedens verum consequente falso. vt hæc, *Omnis homo est sensitivus, ergo omnis homo est animal*; datur enim antecedens verum consequente falso in hac similis formæ; *Omnis homo est sensitivus, ergo omnis homo est brutum*.

Diuiditur iterum argumentatio bona in Syllogismum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum, de quibus deinceps per ordinem agemus. Inter

illas autem solus Syllogismus est argumentatio formalis.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quid sit Syllogismus?

Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab ijs quæ posita sunt necessario accidit, eò quòd hæc sunt.

Id est, Syllogismus est oratio, in qua duabus præmissis simplicibus in modo & figura rectè dispositis, conclusio à præmissis diuersa colligitur per necessariam & formalem consequentiam, propter legitimam præmissarum in modo & figura dispositionem. vt,

Omne animal est viuens,
 Omnis homo est animal, ergo
 Omnis homo est viuens.

Q. Quis Syllogismus hic definitur? R. Syllogismus categoricus siue simplex, id est, constans omnibus enuntiationibus simplicibus; qualis est iam assignatus. Et propterea dicitur in sensu, *duabus præmissis simplicibus.*

De Syllogismo composito, id est,
 con-

constante vna, vel pluribus enuntiationibus compositis hic non agitur. Syllogismus compositus est iste.

si dies est, lux est,
Sed dies est, ergo
Lux est.

ARTICVLVS QVARTVS.

Quot termini & enuntiationes in Syllogismo?

Termini sunt materia remota Syllogismi, enuntiationes autem propinqua; quia ex terminis prius formandæ sunt enuntiationes, ac deinde ex enuntiationibus Syllogismus.

In omni Syllogismo sunt tres termini, maius extremum, minus extremum, & medium.

Medium est terminus, qui bis in antecedente Syllogismi ponitur.

Extremum in genere est, quod semel tantum in antecedente Syllogismi ponitur.

Maius extremum est, quod in antecedente Syllogismi præstantiorem locum obtinet.

Minus extremum est, quod in antecedente Syllogismi minus præstantem locum obtinet. Illud verò dicitur obtinere præstantiorem locum, quod obtinet locum prædicati, altero obtinente locum subiecti, aut, si in hoc sit paritas, quod pronuntiatione præcedit. Prius fit in prima figura, vbi vnum extremum prædicatur de medio, alterum subijcitur. Posterius in secundâ, vbi vtrumque extremum subijcitur medio; & in tertiâ, vbi vtrumque extremum prædicatur de medio, vt, fit hic Syllogismus

Omne animal est viuens,
 Omnis homo est animal, ergo
 Omnis homo est viuens.

Ibi medium est, *animal*, maius extremum *viuens*, minus extremum, *homo*.

In omni item Syllogismo sunt tres enuntiationes, maior propositio, minor propositio, conclusio.

MAIOR PROPOSITIO est illa pars antecedentis, in quâ ponitur maius extremum.

tremum. A Cicerone & quibusdam alijs vocatur simpliciter propositio.

MINOR PROPOSITIO est illa pars antecedentis, in qua ponitur minus extremum. A Cicerone & alijs vocatur Assumptio. Duæ illæ propositiones dici etiam solent præmissæ, quia præmittuntur conclusioni.

CONCLUSIO est enuntiatio, quæ ex alijs infertur. vt in superiori Syllogismo, maior propositio est illa, *Omne animal est viuens*; minor ista, *Omnis homo est animal*; cōclusio ista, *Omnis homo est viuens*.

Q. I. Vtrū illa propositio dicēda sit maior, quæ primo loco ponitur? R. Ordinariè quidem ita est; patitur tamen exceptionem ista regula interdum in Syllogismis primæ figuræ, id est, in quibus vnū extremum prædicatur de medio, & alterum subijcitur medio, vbi semper illa est maior, in qua ponitur illud extremum quod prædicatur de medio, siue illa ponatur primo loco, quod plerumque fit, siue secundo, quod interdū accidit, vt si dicas. I 6 Om-

Omnis homo est animal,
 Omne animal est viuens, ergo
 Omnis homo est viuens.

Maiores propositio est illa, *Omne animal est viuens*, quia in eo ponitur maius extremum, id est, illud quod nobiliorum locum obtinet, in antecedente syllogismi, utpote tenens locum prædicati, cum alterum teneat locum subiecti.

Q. 2. *Quare termini syllogistici istis nominibus appellantur?* R. Duo illi termini qui semel tantum ponuntur in antecedente syllogismi, vocantur extrema, quia sunt extrema enuntiationis probandæ, siue conclusionis, id est, prædicatum eius & subiectum; ille autem terminus, qui bis ponitur in antecedente, vocatur medium, quia est velut vinculum & nexus extremorum: sicut enim extrema se habent ad illum terminum, ita colliguntur se habere ad inuicem.

ANNO-

ANNOTATIO.

In definiendo maiori & minori extremo secutus sum recentiorum communem opinionem tanquam planiorem & faciliorem. Alioquin putarem conformiorem esse Aristoteli Alexandri sententiam & aliorum, qui censent illud extremum esse maius, quod vel in antecedente, vel certè in quaestione probanda predicatur, cum alterum subijciatur. Verùm hæc sententia, tametsi solida, minùs tironum captui est accommodata.

CAPVT SECVNDVM.

De principijs formalibus syllogismi.

PRINCIPIA FORMALIA sunt dispositiones quædam principiorum materialium. Id est, terminorum & propositionum. Sunt igitur duo; vnum terminorum, quod vocatur figura, quæ triplex est; alterum propositionum quod vocatur modus. Itaque in hoc capite de his agetur. 1. de figura & modo, eorumque varietate generatim. 2. de modis primæ figuræ. 3. de modis secundæ. 4. de modis tertix.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

De figurâ & modo, eorûmq; varietate generatim.

FIGVRA SYLLOGISTICA est dispositio mediij cum extremis secundum subiectionem & prædicationem

Figura est triplex, Prima, Secunda, Tertia.

PRIMA est, in qua medium semel subijcitur & semel prædicatur.

SECUNDA in quâ medium bis prædicatur.

TERTIA in quâ medium bis subijcitur. Exempla habes Articulis sequentibus.

MODVS SYLLOGISTICVS est, triû enuntiationum Syllogismi dispositio secundum quantitatem & qualitatem. Itaque tot sunt modi, quot modis possunt enuntiationes Syllogismi variari secundum quantitatem & qualitatem; quod, vt minutius examinetur, non suaferim, cum parum vtilitatis illud exam
amen

amen habeat. Exempla modorum habes inferiùs.

Modorum alius directus, alius indirectus, siue alius directè concludens, alius indirectè. Eodem modo diuiditur Syllogismus.

MODVS DIRECTVS est, in quo maius extremum concluditur de minori. Eodem modo definitur Syllogismus directus. vt hic.

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

MODVS INDIRECTVS est, in quo minus extremum concluditur de maiori. Eodem modo definitur Syllogismus indirectus. vt hic.

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Aliquod viuens est homo.

Recensentur vulgò modi vtilis, id est, apti ad concludendum, nouendecim,

cim, singuli singulis expressi vocabulis;
quæ his versiculis comprehenduntur.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralip-ton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorū,
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferisō.

In his vocabulis hæc aduerte.

1. Nouem prima spectare ad primã
figuram: sequentia quatuor ad secun-
dam; reliqua sex ad tertiam.

2. Quod singula vocabula constent
tribus syllabis, & singulæ syllabę singu-
lis vocalibus; nam in *Baralip-ton, Friseso-*
morum, solæ tres primæ syllabæ aliquid
significant, reliquæ adduntur tantum
metri causa: vnde extra metrum voca-
ri solent, *Baralip. Frisesom.*

3. Quod tres illæ vocales significant
tres enuntiationes syllogisticas, prima
quidem maiorem propositionem, se-
cunda minorem, tertia conclusionem.

4. Quod vocalis *A*, significet vniuer-
salem affirmatiuã, *E*, vniuersalem ne-
gatiuam, *I*, particularem affirmatiuã,

O, de-

pressi vocabulis;
prehenduntur.

Ferio, Baralipton,
Fesmo, Frisefomoru,
mo, Baroco, Darapti,
isi, Bocardo, Ferisõ,
c aduerte.

pectare ad primã
uatuor ad secun-
tertiã.

ocabula content
ulx syllabę singe-
Baralipton, Frisef-
z syllabz aliquot
dduntur tantũ
a metrum voce
fom.

ocales significet
logisticas, prim
ropositionem, s
rtia conclusiones
A, significet vnuer
E, vniversalem ne-
cularem affirmatiui
O, de-

O, denique particularem negatiuam
Vnde antiquum carmen.

Aßerit A, negat E, sed vniversaliter ambe,
Aßerit I, negat O, sed particulariter ambo.

Quid verò in prædictis vocabulis si-
gnificent consonantes, S, P, & M, postea
dicetur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Modi prima figura cum exemplis Syllogis-
morum.

PRima figura, vt dictum est, habet
nouem modos, videlicet,
Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisefomorum.

Interhos, quatuor primi sunt directi,
&, vt postea dicetur, perfecti, scilicet,
Barbara, Celarent, Darij, Ferio.

Quinq; reliqui sunt indirecti, &, vt
postea dicetur, imperfecti; scilicet

----- *Baralipton,*

Celantes, Dabitis Fapesmo Frisefomorum.

Vt autem tirones exemplaria habe-
ant Syllogismorum in singulis modis,

quæ

quæ imitentur, modos omnes cum suis
Syllogismis proponemus.

*Modi directi ac perfecti primæ figure
cum Syllogismis.*

Bar Omne animal est substantia,
ba Omnis homo est animal, ergo
ra. Omnis homo est substantia.

Ce Nullum animal est planta,
la Omnis homo est animal, ergo
rent. Nullus homo est planta.

Da Omnis homo est rationalis,
ri Aliquod animal est homo, ergo
i. Aliquod animal est rationale.

Fe Nullus Æthiops est albus,
ri Aliquis homo est Æthiops, ergo
o Aliquis homo non est albus.

*Modi indirecti ac imperfecti primæ
figure cum Syllogismis.*

Ba Omne animal est substantia,
ra Omnis homo est animal, ergo
lip. Aliqua substantia est homo.

Ce Nullum animal est planta,
lan Omnis homo est animal, ergo
tes Nulla planta est homo.

Da Omnis homo est rationalis,
bi Aliquod animal est homo, ergo
tis. Aliquod rationale est animal.

Fap Omnis homo est animal
es Nullum brutum est homo, ergo
mo. Aliquod animal non est brutum.

Fris Aliqua virtus est delectabilis,
es Nullum vitium est virtus, ergo
om. Aliquod delectabile non est vitium.

ARTICVLVS TERTIVS.

Modi secundæ figuræ cum exemplis
Syllogismorum.

Modi secundæ figuræ sunt hi qua-
tuor.

Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

In singulis Syllogismorum exem-
pla subijciuntur.

Ces Nullum Brutum est rationale,
a Omnis homo est rationalis, ergo
re. Nullus homo est brutum.

Ca Omnis homo est rationalis,
mes Nullum brutum est rationale, ergo
tres. Nullum brutum est homo.

Fes Nullus homo est brutum,
ti Aliquod animal est brutum, ergo
no Aliquod animal non est homo.

Ba Omnis homo est rationalis,
roc Aliquod animal non est rationale, ergo
o Aliquod animal non est homo.

ARTICVLVS QVARTVS.

Modi tertia figura cum exemplis Syllogis-
morum.

- Da Omnis homo est rationalis,
rap Omnis homo est animal, ergo
ii. Aliquod animal est rationale.
- Fe Nullus homo est irrationalis,
lap Omnis homo est animal, ergo
ton. Aliquod animal non est irrationale.
- Dif Aliquod animal est rationale,
a Omne animal est viuens, ergo
mis. Aliquod viuens est rationale.
- Da Omnis avarus est miser,
tis Aliquis avarus est diues, ergo
i. Aliquis diues est miser.
- Bo Aliquod animal non est homo,
car Omne animal est viuens, ergo
do. Aliquod viuens non est homo
- Fe Nullum vitium est amandum,
ris Aliquod vitium est delectabile, ergo
on. Aliquod delectabile non est amandum,

TRACTATUS
TERTII
PARS SECVNDA.

De principijs externis Syllogismi

P Rincipia externa Syllogismi voco,
quæ non sunt in ipso Syllogismo.

Sunt duplicia, dirigentia, & perficientia. Hinc duo conficiuntur capita, quibus tertium addetur de argumentationibus non Syllogisticis, quæ reductione ad Syllogismum etiam perficiuntur.

CAPVT PRIMVM:

De principijs dirigentibus.

P Rincipia dirigentia sunt axiomata, id est, propositiones per se notæ, quibus nititur consequentia Syllogistica.

Sunt autem duo; unum affirmatiuum, alterum negatiuum. His annectuntur regulæ generales & speciales Syllo-

Syllogismorum . Quinque igitur hoc capite tradentur . 1. Principia dirigentia . 2. Regulæ generales Syllogismorum . 3. Regulæ speciales primæ figuræ . 4. Regulæ speciales secundæ figuræ . 5. Regulæ speciales tertiæ figuræ .

ARTICVLVS PRIMVS.

Quot & quæ sint principia dirigentia Syllogismorum.

Priusquam declarentur principia dirigentia , exponendum est quid sit prædicari , siue dici de omni , quid de nullo , ex quibus dictis illa principia desumuntur.

Arist. l. 1. Prior. c. 1. Prædicari de omni est , cū nihil sumere subiecti est , de quo alterum non dicatur.

Id est , cū prædicatum significatur conuenire subiecto vniuersaliter sumpto. Dictum ergo de omni est prædicatum vniuersalis affirmatiuæ.

Arist.

Arist. ibid. De nullo prædicari est, cū nihil sumere subiecti est, à quo alterum non remoueatur.

Id est, cū prædicatum significatur negari de subiecto vniuersaliter sumpto. Dicitur ergo de nullo est prædicatum vniuersalis negatiuæ.

Ex his duobus definitionibus sumuntur hæc duo principia lumine naturæ notissima, quæ breuitatis causa vocari etiam solent dictum de omni, & dictum de nullo; quamuis non sint propriè illa dicta, sed regulæ ex illis desumptæ.

Principium dirigens affirmatiuum.

Quidquid dicitur de subiecto vniuersè sumpto, dicitur & de quouis quod subsumitur sub illo, vt, quia viuens dicitur de omni animali, dicitur etiam de homine & alijs sub animali contentis.

Itaque hoc principio euidenter dirigitur hic Syllogismus.

Omne

Omne animal est viuens,
 Omnis homo est animal, ergo
 Omnis homo est viuens.

Eodem principio regulari debent omnes Syllogismi affirmatiui, licet quidam euidenter, alij obscurè, vt postea dicetur.

Principium dirigens negatiuum.

Quidquid negatur de subiecto vniuerse sumpto, negatur & de quouis, quod subsumitur sub illo: vt, quia, planta, negatur de omni animali, etiã negatur de homine & alijs cõtentis sub animali. Itaque hoc principio clarissimè regulatur hic Syllogismus.

Nullum animal est planta,
 Omnis homo est animal, ergo
 Nullus homo est planta.

Eodem principio regulari debent omnes Syllogismi negatiui, vel euidenter, vel obscurè, vt explicabitur infra.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Regulae generales Syllogismorum.

HÆ regulæ dicuntur generales, quia seruandæ sunt in omnibus figuris.

1. In

1. In Syllogismo tres tantum termini esse possunt.

Si ergo aliquis terminus sumatur æquiuocè, erit vitiosus Syllogismus; quia cum talis terminus significatione sit duplex, in huiusmodi Syllogismo sunt quatuor termini, vnde nullus est hic Syllogismus.

Omnis homo est animal viuum,
Aliqua pictura est homo, ergo
Aliqua pictura est animal viuum.

Nam, *homo*, in maiori sumitur pro vero homine, in minori pro picto.

2. Medium Syllogisticum non potest ingredi conclusionem. Ratio est, quia sic idem probaretur per idem.

3. In altera præmissarum medium debet distribui. Vnde non sequitur,

Aliquod animal est irrationale,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est irrationalis.

Medium enim, quod est *animal*, in neutra præmissarum distribuitur. Ratio regulæ est, quia quando medium non distribuitur, non seruetur dictum de omni, aut de nullo. K 4. Ex

4. Ex puris particularibus nihil sequitur, ut non sequitur,

Aliquod animal non est brutum,

Aliquis equus est brutum, ergo

Aliquis equus non est animal.

Aduerte Syllogismum, qui peccat contra hanc regulam, etiã peccare cõtra aliquam aliam regulam; si enim sit in prima, vel secunda figura, peccabit contra specialem regulam illarum figurarum, ut infra patebit; si autem sit in tertia figura, peccabit contra præcedentem, id est, tertiam regulam generalem, quia medium non distribuetur.

Aliquod animal est homo,

Aliquod animal est brutum, ergo

Aliquod brutum est homo.

5. Ex Puris negatiuis nihil sequitur, ut fatuus est iste Syllogismus,

Nullus homo est brutum,

Nullus equus est homo, ergo

Nullus equus est brutum.

Ratio regulæ est, quia Syllogismus constans puris negatiuis pugnat cum dictis de omni, & de nullo, in quibus præ-

præcipitur, vt medium cum altero saltem extremorum conueniat.

6. Quando altera præmissarum est particularis, cōclusio etiam debet esse particularis. Ratio est, quia aliàs procederetur à non distributo ad distributum. vt hic,

Omnis homo est rationalis,
Aliquod animal est homo, ergo
Omne animal est rationale.

7. Quando altera præmissarum est negatiua, conclusio etiam debet esse negatiua; vnde stultus est hic Syllogismus.

Nullum animal est planta,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est planta.

Ratio est, quia in tali Syllogismo directe fit cōtra principium dicti de nullo: colligitur enim duo extrema conuenire inter se, quia non conueniunt cū medio, cum oppositum sit colligēdum. scilicet, extrema non conuenire inter se, quia non conueniunt cum medio.

ARTICVLVS TERTIVS.

Regulae speciales prima figura.

DVæ sunt regulæ speciales primæ figuræ.

1. Ex minore negante nihil sequitur in prima figura, vt non sequitur,

Omne animal est viuens,
Nulla planta est animal, ergo
Nulla planta est viuens.

Ratio regulæ est, quia sic proceditur à non distributo ad distributum ex parte maioris extremi; si enim minor sit negans, maior erit affirmans, cuius prædicatum est maius extremum, prædicatum verò affirmatiuæ non distribuitur; atqui illud idem in conclusione negante distribuitur, vtpote illius prædicatum, vt patet in superiori exemplo.

2. Ex MAIORE particulari nihil concluditur in prima figura: non enim sequitur.

Aliquod animal est homo,
Omne brutum est animal, ergo
Aliquod brutum est homo,

Ratio

Ratio regulæ est, quia in tali Syllogismo medium non distribuitur.

Vtraque regula intelligenda est de Syllogismis directè concludentibus; nam indirectè concludi potest ex minore negante in Fapesmo, & ex maiore particulari in Frisesom; quia ratio regulæ in illis cessat. Comprehenditur vtraque regula hoc versu,

Sit minor affirmans, nec maior sit specialis.

ARTICVLVS QVARTVS.

Regula speciales secunda figura.

Etiam in hac figura duæ speciales regulæ assignantur.

1. Ex puris affirmatiuis nihil sequitur in secunda figura, vt non sequitur.

Omne brutum est animal,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est brutum.

Ratio regulæ est, quia in Syllogismo secundæ figuræ constante puris affirmatiuis medium non distribuitur: est enim prædicatum vtriusq; præmissæ affirmatiuæ.

K 3

2. Ex

Ratio

2. Ex maiore particulari nihil sequitur in secunda figura. vt non sequitur.

Aliquod animal non est rationale,
 Omnis homo est rationalis, ergo
 Aliquis homo non est animal.

Ratio regulæ est, quia in tali Syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte maioris extremi, quod est subiectum maioris particularis, & prædicatum conclusionis negantis. Duas istas regulas habes in hoc versu.

Vna negans præeat, nec maior sit specialis.

ARTICVLVS QVINTVS.

DVæ quoque sunt in tertia figura regulæ speciales.

1. Ex MINORE negãte nihil sequitur in tertia figura; vt non sequitur,

Omnis homo est animal.
 Nullus homo est brutum, ergo
 Aliquod brutum non est animal.

Ratio regulæ est, quia in tali Syllogismo proceditur à non distributo ad distri-

distributum ex parte maioris extremi, quod in maiori affirmatiuâ est prædicatum, & etiam in conclusione negatiuâ.

2. CONCLUSIO debet esse particularis in tertia figura. Hinc nō sequitur.

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal, ergo
Omne animal est rationale,

Ratio regulæ est, quia in tali Syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte maioris extremi, quod in maiori affirmatiuâ, cuius est prædicatum, non distribuitur; in conclusione verò vniuersali, cuius est subiectum, distribuitur. Duæ istæ regulæ comprehenduntur hoc versiculo.

Sit minor affirmans, conclusio sit specialis.

CAPVT SECVNDVM.

De principijs perficientibus Syllogismi.

PRINCIPIA PERFICIENTIA sunt, quibus Syllogismi imperfecti reducuntur ad perfectos. Sunt autem duo. Con-

uersio, & præmissarum Transpositio, quibus additur Expositio.

Quinque igitur hoc capite explicabuntur. 1. Conuersio propositionum. 2. Diuisio Syllogismi in perfectum & imperfectum. 3. Reductio ostensiva Syllogismi imperfecti ad perfectum. 4. Syllogismus expositorius & reductio per expositionem. 5. Reductio per impossibile.

ARTICVLVS PRIMVS:

De conuersione propositionum.

CONVERSIO est subiecti in prædicatum, & prædicati in subiectum, manente eadem qualitate enuntiationis, mutatio. vt, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo.*

Prior enuntiatio dicitur conuersa, posterior conuertens.

Manet eadem qualitas, cum ex affirmatiua infertur affirmatiua, & ex negatiua infertur negatiua.

Con-

Conuersio est duplex, simplex, & per accidens.

CONVERSIO SIMPLEX est, in qua seruetur eadem quantitas propositionum; id est, quando vniuersalis conuertitur in vniuersalem, vel particularis in particularem. vt, *Nullus homo est brutum, ergo nullum brutum est homo.*

CONVERSIO PER ACCIDENS est, in qua mutatur quantitas propositionum. id est, quando vniuersalis conuertitur in particularem, vel contra. vt, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo.* De conuersione sunt 4. regulæ.

1. VNIVERSALIS NEGATIVA conuertitur simpliciter, & per accidens. vt, *Nul-
lū animal est planta, ergo nulla planta est animal, vel, ergo aliqua plāta nō est animal.*

2. VNIVERSALIS AFFIRMATIVA conuertitur per accidens, non simpliciter. vt, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo, non autem sic, ergo omne animal est homo.*

Ratio est, quia procederetur à non

distributo ad distributum ex parte prædicati conuersæ.

3. PARTICVLARIS AFFIRMATIVA conuertitur tantùm simpliciter. vt, *Aliquis homo est albus, ergo aliquod album est homo.*

4. PARTICVLARIS NEGATIVA non conuertitur. vt non sequitur, *Aliquod animal non est homo, ergo aliquis homo non est animal.*

Ratio est, quia procederetur à non distributo ad distributum ex parte subiecti conuersæ.

In omni conuersione vnum est præcipuè obseruandum, vt integra extrema transponantur, id est, totum subiectum fiat prædicatum, & totum prædicatum fiat subiectum. Vnde non sequitur, *Homo videt lapidem, ergo lapis videt hominem*; sed sic deberet inferri, ergo *aliquod videns lapidem, est*

homo.

ANNOTATIO.

Egimus tantum de conuersione in terminis, non autem de conuersione in oppositam qualitatem, quæ conuenit tantum propositionibus modalibus, quia ob rationem aliàs allatam non intendimus agere de Syllogismo modali. Rursum non egimus de conuersione per contrapositionem, quia ad Syllogisticum artificium non conducit, & qua parte utilis est pertinet ad aliquem locum dialecticum. Nec putamus ista spinosa tironibus esse proponenda, nisi perceptis prius planioribus & utilioribus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De diuisione Syllogismi in perfectum & imperfectum.

Syllogismorum alius perfectus, alius imperfectus. Huc reiicienda fuit illa diuisione, quia sine principijs perficientibus intelligi commodè prius non poterat.

Arist. lib. 1. Prior. c. 1. SYLLOGISMVS perfectus, est, qui nullius alius indiget, præter ea quæ sumpta sunt, necessarium ut appareat.

Id est, qui nullo indiget principio perficienti, ut cuius sanæ mentis appareat necessaria eius consequentia. Tales Syllogismi sunt tantum in quatuor primis modis primæ figuræ, *Barbara, Celarent, Darij, Ferio*.

Arist. ibid. SYLLOGISMVS imperfectus est, qui vnus pluriumue eget.

Id est, qui indiget vno principio perficienti vel pluribus, ut cuius sanæ mentis appareat necessaria eius consequentia. Tales sunt omnes Syllogismi secundæ, & tertie figuræ, & quinque indirecti primæ.

Vt vtraque definitio melius percipiatur, aduertendum, ad omnem Syllogismum adhiberi tria principia, materialia, formalia, dirigentia. Sed dirigentia non eodem modo in omnibus adhibentur; in quibusdam enim tam clarè seruantur, ut quilibet sanæ mentis videat consequentiam esse necessariam. Et hi dicuntur perfecti. In alijs

autem

autem seruantur obscurius, ita vt radi-
diores interdum non videant conse-
quentiam esse necessariam. Et hi di-
cuntur imperfecti. Hi ergo postero-
res indigent quarto principio, scilicet
perficienti, vt per reductionem ad per-
fectos Syllogismos probetur eorum
consequentia.

Iam facilè est intelligere vtramque
definitionem. *Præter sumpta*, id est præ-
ter principia quæ in ipso seruantur. In-
diget vno, qui perfici potest sola con-
uersione. Indiget pluribus, qui præter
conuersionem indiget præmissarum
transpositione. Quinam illi sint, iam
dicetur.

ARTICVLVS TERTIVS.

*De reductione ostensiuâ Syllogismi imperfecti
ad perfectum.*

REDUCERE SYLLOGISMVM est ex Syl-
logismo imperfecto perfectum
facere, vt ostendatur imperfectus fuisse
legitimus.

Tri-

Triplicis apud Dialecticos est reductio, ostensiva, per expositionem, & per impossibile.

REDUCTIO OSTENSIVA est, cum in Syllogismo perfecto, ad quem fit reductio, infertur eadem conclusio, quæ inferebatur in imperfecto, vel certè eius conuersa, retento eodem medio. Cur addatur, *vel certè eius conuersa*, postea patebit. Dicitur, *retento eodè medio*, vt distinguatur reductio ostensiva à reductione per expositionem, in qua mutatur medium commune in singulare, vt declarabitur articulo sequenti. Quamquam latiùs sumendo nomen ostensivæ reductionis, pro illa omni, in qua infertur eadem conclusio, quæ inferebatur in Syllogismo imperfecto, reductio per expositionem vocari possit ostensiva.

Principia, vel instrumenta reductionis, vt diximus, duo sunt, conuersio & præmissarum transpositio.

Totum reductionis artificium indica-

dicatur illis vocibus, quibus supra modi sunt expressi. In quibus hæc notanda.

1. Quatuor sunt litteræ initiales, quatuor modorum perfectiorum, scilicet, B, C, D, F. Ab una istarum incipiunt reliqui modi omnes.

2. Prima littera cuiusque modi imperfecti significat illum modum reduci ad perfectum ab eadem littera incipientem. Ut omnes qui incipiunt à B, reducuntur ad *Barbara*, qui à C, ad *Celarent*, &c.

3. Duæ consonantes, S, & P, designant conuersionem propositionis significatæ per vocalem proximè præcedentem, S, quidem conuersionem simplicem, P, verò conuersionem per accidens, ut in *Cesare*, maior conuertenda est simpliciter; in *Camestres* minor & conclusio conuertendæ simpliciter; in *Darapti* minor conuertenda per accidens.

4. Littera, M, ubicumque posita significat transponendas præmissas. ut in *Camestres*, *Fapesmo*, &c.

5. Lit-

5. Littera C, in medio posita denotat modum non posse reduci ostensiuè, sed tantum per impossibile. De quibus hi versiculi circumferuntur.

S, vult simpliciter verti, P, verò per acci. M, vult transponi, C, per impossibile duci.

Vt verò horum praxim tirones videant & imitentur, subijciemus duo exempla.

Ces Nullum animal est planta,
a Omnis arbor est planta, ergo
re Nulla arbor est animal.

Reducitur ad

Ce- Nulla planta est animal,
la Omnis arbor est planta, ergo
rent. Nulla arbor est animal.

Dis- Aliquod animal est rationale,
a Omne animal est viuens, ergo
mis. Aliquod viuens est rationale.

Reducitur ad

Da- Omne animal est viuens,
ii Aliquod rationale est animal, ergo
i. Aliquod rationale est viuens.

ARTI-

ARTICVLVS QVARTVS.

De Syllogismo expositorio, & reductione per expositionem.

SYLLOGISMVS EXPOSITORIVS est, qui constat medio singulari; vt,

Ioannes est probus,
Ioannes est homo, ergo
Aliquis homo est probus.

Diuidi ergo potest Syllogismus generatim acceptus in Syllogismum constantem medio communi, de quo pleraque eorum quę hactenus diximus intelligenda sunt, & constantem medio singulari, qui dicitur expositorius.

Q. 1. Quare ille Syllogismus vocatur expositorius? R. duabus de causis. 1. quia est adeò clarus, vt rem oculis videatur exponere. 2. quia exponit Syllogismum constantem medio communi, ea ratione quę inferiùs proponetur.

Q. 2. Quę sunt principia dirigentia Syllogismi expositoriij? R. dirigitur quidem etiã principijs syllogismi constantis communi

ARTI-

muni medio ; duo tamen maximè ipsi accommodata solent assignari. Prius est affirmatiuum, posterius negatiuum, videlicet .

Quacunq; sunt eadem vni tertio , sunt eadem inter se.

Quacunque sic se habent , ut unum sit idem vni tertio.

Alterum verò ab eodem diuersum , sunt diuersa inter se.

Vbi nomine , *tertij* , intelligitur aliquod singulare & incommunicabile. Quod posterius additur propter mysterium SS. Trinitatis , in quo tres personę sunt eadem vni tertio singulari, scilicet Deitati, nec tamen sunt eadem inter se , quia DEITAS non est quid incommunicabile. Sed hæc omninò Dialecticis relinquenda sunt , & intra naturæ limites illis consistendum, vt omne singulare est planè incommunicabile , ideòque axiomata allata ibi semper verissima inueniuntur.

Q. 3. In qua figura aptissimè sit syllogismus expositorius? R. in tertiâ, quia ibi mediû bis subijcitur; singulare autem mediû, quali constat syllogismus expositorius, aptissimè semper subijcitur. Propterea ad probandam conclusionem particularem, optimum est uti syllogismo expositorio in tertiâ figura.

Uter verò sit perfectior expositorius, an primæ, an tertiæ figuræ, disputent Logici. Certum illud est, expositorium tertiæ figuræ esse valde euidens, quia clarissimè dirigitur principijs iam allatis, quæ lumine naturæ nota sunt, v. g. sit hic syllogismus,

Iudas damnatus est.

Iudas fuit Apostolus, ergo

Aliquis Apostolus damnatus est.

Hic ex eo, quòd *damnatus*, & *aliquis Apostolus*, sint eadè vni tertio, nempe Iudæ, inferuntur etiã inter se eadè esse.

REDUCTIO PER EXPOSITIONEM est, cum medio singulari substituto in locum medijs comunis, inferatur eadem

con-

conclusio, quæ inferebatur in syllogismo de medio communi.

Hoc modo reducendos docet Aristoteles Syllogismos imperfectos tertiæ figuræ. v. g. sit syllogismus.

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal, ergo
Aliquod animal est rationale.

Sumam vnum singulare contentum sub homine, illudque in eius locum substitutam, hoc modo.

Ioannes est rationalis,
Ioannes est animal, ergo
Aliquod animal est rationale.

ARTICVLVS QVINTVS.

De reductione per impossibile.

REDUCTIO PER impossibile est, cum ex contradictoria conclusionis & vna præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ.

Vt verò cognoscatur, quomodo hæc reductio facienda sit, in cuius præmissæ locum subrogari debeat contradictoria conclusionis, notandæ sunt hæc regulæ.

Pro

Pro prima figura.

*Maior fit minor, ut fit contradictio maior,
Excipe Celantes, in quo conuertitur ordo.*

Pro secunda figura.

Seruat maiorem, variatq; secunda minorē.

Pro tertia figura.

Tertia maiorē variat, seruatque minorem.

Ad quem verò modum ex quatuor perfectis reducendi sint singuli imperfecti cuiuscunque figuræ, duobus modis cognosci potest.

1. Ex dispositione præmissarum, quæ, seruatis iam dictis regulis, consurgit: si enim assumendo contradictoria conclusionis loco vnius præmissæ, & alteram retinendo, inueniantur duæ vniuersales affirmatiuæ, reducetur syllogismus ad *Barbara*, & sic de reliquis. hic est optimus & facillimus modus.

2. Obseruando significationem vocum & vocalium, quæ continentur in hoc versu in eam rem à veteribus Dialecticis confecto.

Phæbifer axis obit terras, Sphæramq; quot-
Vbi hæc obseruanda. (annis

1. Duæ primæ voces, scilicet, *Phæbi-*
fer Axis, quæ constant quinque sylla-
 bis, respondent quinque modis imper-
 fectis primæ figuræ; duæ sequentes, nē-
 pe, *Obit Terras*, constantes quatuor syl-
 labis, respondent quatuor modis secun-
 dæ figuræ. Duæ vltimæ, videlicet, *Sphæ-*
ramq; quotannis, in quibus sūt sex sylla-
 bæ, respondent sex modis tertiæ figuræ.

2. Prima syllaba, seu potius vocalis
 prima, respondet primo modo, secun-
 da secundo, & sic deinceps.

3. Vocalis cuiusque syllabæ designat
 quantitatem & qualitatem conclusio-
 nis illius modi perfecti, ad quem faci-
 enda est reductio; vt si sit vocalis, *E*, si-
 gnificat modum, ad quem reduci debet
 syllogismus, constare conclusione vni-
 uersali negatiua; qualis inter quatuor
 perfectos est *Celarent*, & sic de ceteris:
 v.g. prima vocalis istius vocis *Phæbifer*,
 quæ respondet modo *Baralip*. significat
 illum

illam
 vocali
 designa
 sic de
 empl

Bar
 ra
 lip.

Ce
 la
 re

V

classe
 fieri n
 mæ fi
 traria
 noris
 sequit
 nullum
 syllog
 ergo na
 minor

illum reducendum ad *Celarent*. secunda vocalis, quæ respondet modo, *Celantes*, designat illum reducendum ad *Darij*, & sic deinceps. Rem vno atque altero exemplo declarabimus.

Exemplum reductionis per impossibile.

Ba Omne animal est substantia,
ra Omnis homo est animal, ergo
lip. Aliqua substantia est homo.

Reducitur ad

Ce Nulla substantia est homo,
la Omne animal est substantia, ergo
rent. Nullum animal est homo.

Vbi vides 1. contradictoriam conclusionis poni loco maioris. 2. Maiorē fieri minorem, vt præscribit regula primæ figuræ. 3. inferri non quidem contrariam reliquæ præmissæ, scilicet minoris, sed eius conuersam: bene enim sequitur per conuersionem simplicem, *nullum animal est homo* (ecce conclusio syllogismi ad quem facta est reductio) *ergo nullus homo est animal* (ecce cōtraria minoris syllogismi qui reductus est.)

Alte-

*Alterum exemplum reductionis per
impossibile .*

Ces Nullus homo est irrationalis,
a Omne brutum est irrationale, ergo
re. Nullum brutum est homo.

Reducitur ad

Fe Nullus homo est irrationalis,
ri Aliquod brutum est homo, ergo
o. Aliquod brutum non est irrationale.

Vbi vides 1. maiorem seruari suo loco. 2. contradictoriam conclusionis poni loco minoris, vt præscribit regula secundæ figuræ. 3. inferri contradictoriam minoris quæ erat reliqua præmissa. Ex his reliquæ reductiones facillè formari possunt.

Q. *Ad quid inuēta est hæc reductio?* R. ad conuincendum eum, qui concessis præmissis syllogismi imperfecti, negat eius consequentiam. Assumptâ enim contradictoriâ conclusionis, & altera præmissarum, quâ cōcessit, cogitur admittere contradictoriam alterius præmissæ, quam tamen etiam concesserat.

CAPVT TERTIVM.

De speciebus argumentationis non
syllogistica.

ARgumentatio non syllogistica
diuidi solēt in tres species, En-
thymema, Inductionem, Exemplum.
Quibus adiungemus quartum articu-
lum, de Sorite.

ARTICVLVS PRIMVS:

De Enthymemate.

Arist. l. 2. Prior. c. 27. **E**Nthymema est syl-
logismus imperfect^o
ex verisimilibus & signis. Ut,
*Omne animal est substantia, ergo omnis
homo est substantia.*

*Q. I. Quis hic vocatur syllogismus im-
perfectus? R. Argumentatio, cui ad for-
mam syllogisticam deest vna præmissa.
Itaque aliter hîc accipitur syllogism^o
imperfect^o, quàm superius: ibi enim ac-
cipiebatur pro syllogismo integro qui-
dem,*

L

dem,

CA.

dem, sed ineuidenti, hinc autem pro syllogismo mutilo, & cui pars vna essentialis syllogismi deest.

Q. 2. *Quomodo distinguuntur probabile & signum?* R. quod probabile sit propositio probabilis; vt, *Omnis mater diligit filium*; signum verò est quælibet propositio apta ad probandum, seu necessaria, seu probabilis. Itaque Enthymema potest constare qualibet materia siue necessaria illa sit, siue probabilis tantum.

Q. 3. *Quomodo reducitur Enthymema ad syllogismum?* R. Additione vnius præmissæ. vt hoc, *Omne animal est substantia, ergo omnis homo est substantia*, reducitur additione huius præmissæ, *Omnis homo est animal*.

Ad quam verò figuram quodq; Enthymema reducat, & vtrius præmissæ additione, facile videbit, qui artificium syllogisticum prius benè perceperit.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Inductione.

Arist. l. 1. Inductio est à singularibus
Topic. 8. ad vniuersalia accessio.

Id est argumentatio, in qua enumeratis omnibus, vel pluribus minùs communibus, infertur vniuersale distributum. vt,

Petrus est risibilis,
Ioãnes est risibilis, & sic de reliquis, ergo
Omnis homo est risibilis.

Item, Auaritia est vituperanda,
Superbia est vituperanda; & ita de cæteris,
Ergo Omne vitium est vituperandum.

Q. 1. Quare dicitur in sensu, minùs communibus? *R.* quia Inductio non modò procedit ab indiuiduis, sed etiam à quibuslibet minùs communibus, vt patet ex secundo exemplo; vnde per singularia intelligi debent quæuis minùs communia.

Q. 2. Quare dicitur omnibus vel pluribus? *R.* quia Inductio est duplex, perfecta, & imperfecta.

PERFECTA EST, in qua enumerantur omnia singularia, vt in superioribus exemplis: omnia enim includuntur illâ clausulâ, & sic de ceteris, quæ addi solet, quando singularia nimis multa sunt.

Imperfecta est, in qua non enumerantur omnia singularia. vt,

Ioannes est risibilis,
 Petrus est risibilis,
 Paulus est risibilis, ergo
 Omnis homo est risibilis.

Quamuis autem in hac inductione verbo non exprimat relinqui idem iudicium de cæteris, tamen tacitè relinqui debet, vt valida sit.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Exemplo.

EXEMPLVM est ab vno singulari ad aliud propter aliquam similitudinem progressio.

Id est, argumentatio, in qua vnum singulare ex alio colligitur. vt, *David*
peni-

*pœnitens misericordiam impetrauit, ergo
& nos impetrabimus, si pœnitentiam ege-
rimus. Item, Absalon malè periit, ergo &
hic rebellis patri filius malè peribit.*

ARTICVLVS QVARTVS.

De sorte, siue concernatione.

SORTES est argumentatio, in qua,
continua serie multarum proposi-
tionum, de prædicato præcedentis pro-
positionis semper dicitur nouum præ-
dicatum, donec vltimum prædicatum
dicatur de primo subiecto. vt, *Omnis ho-
mo est animal, omne animal est viuens,
omne viuens est corpus, omne corp⁹ est sub-
stantia, ergo omnis homo est substantia.*

Hæc argumentatio, etsi expressè non
habeat formam syllogisticam, quando
constat pluribus enuntiationibus quàm
tribus; continet tamen implicite plu-
res syllogismos primæ figuræ, in quibus
posterior propositio sit maior, prior
verò minor, vt in allato exemplo, si
primas duas propositiones inuertas,

L 3 habe-

habebis hanc dispositionem; *Omne animal est viuens, omnis homo est animal*, que est dispositio primæ figuræ. Nititur illa consequentia hoc axioma.

Quidquid dicitur de predicato uniuersalis propositionis, dicitur & de subiecto eiusdem.

Vocatur etiam hæc argumentatio, *à primo ad ultimum.*

T R A C T A T V S

Q V A R T V S.

D E L O C I S.

DVæ sunt partes præcipuæ Dialecticæ, Iudicium, & Inuentio. Hactenus de Iudicio tantum egimus. Deinceps itaque de Inuentione agendum erit.

Diuidetur hic tractatus in duas partes. Prior erit de locis Dialecticis. Posterior de locis Sophisticis, siue de fallacijs.

T R A-

TRACTATUS
QUARTI
PARS PRIMA.

De locis Dialecticis.

HÆc pars diuidetur in 4. capita.
Primum continebit quædam præambula ad locos Dialecticos. Secundum explicabit locos dialecticos internos. Tertium externos. Quartum medios.

CAPVT PRIMVM.

Quaedam præambula ad locos dialecticos.

TRia breuiter hęc tradentur. 1. diuisio syllogismi in demonstratiuum, dialecticum, litigiosum, & pseudographum. 2. Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona. 3. Quid locus & quotuplex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diuisio syllogismi in Demonstratiuum, Dialecticum, Litigiosum & Pseudographum.

Dividitur syllogismus ab Aristotele in Demonstratiuum, Dialecticū, Litigiosum, & Pseudographum.

Arist. in Top. cap. 1. **D**EMONSTRATIO est, quando ex veris & primis syllogismus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, suæ cognitionis principium sumpserūt.

Id est, Demonstratio est syllogism^{us} cuius præmissæ sunt primò veræ, vel ex primò veris euidenter probari possunt. Prioris partis exemplum est hoc, quod procedit à causa ad effectum.

Omne animal rationale est risibile,
 Omnis homo est animal rationale, ergo
 Omnis homo est risibilis.

Posterioris illud procedens ab effectu ad causam,

Omne

Omne risibile est rationale ,
Omnis homo est risibilis , ergo
Omnis homo est rationalis .

Arist. ibid. PRIMO vera sunt, quæ non
per alia , sed per seipsa fidem ha-
bent .

Id est, Propositiones primò veræ
sunt , quæ non possunt probari per ali-
as continentes causam veritatis ipsa-
rum. vt, *Omne animal rationale est risibi-
le. Omne totum est maius sua parte, &c.*

Arist. ibid. DIALECTICVS syllogismus
est, qui ex probabilibus est colle-
ctus .

Id est cuius præmissæ sunt probabi-
les tantùm. vt ,

Omnis mater diligit filium ,
Hæc est mater , ergo
Hæc diligit filium .

Arist. ibid. LITIGIOSVS est syllogis-
mus ex ijs, quæ vidētur probabi-
lia, nō sunt autem, vel qui ex pro-

L 5 babi-

Omne

babilibus, aut ex ijs, quæ videntur probabilia, est apparens.

Id est, syllogismus litigiosus, siue sophisticus est, qui habet præmissas tantum apparenter probabiles, vel consequentiam apparenter tantum probabilem, vel vtrumque.

Primo membro continetur is, qui peccat in materia tantum. vt,

Quidquid non caret oculis habet oculos,
Lapis non caret oculis, ergo
Lapis habet oculos.

Secundo is, qui peccat in forma tantum. vt,

Omnis mater diligit filium,
Omnis pater diligit filium, ergo
Omnis pater est mater.

Tertio qui peccat in vtroque. vt,

Quidquid non perdidisti, habes,
Sed aurum habes, ergo
Aurum non perdidisti.

Arist. ibid. SYLLOGISMVS pseudographus est, qui fit ex proprijs disciplinæ sumptionibus non ueris.

Id

Id est, qui constat principijs alicuius
scientiæ malè intellectis. vt,

Omnes semicirculi sunt æquales,
Sed semicirculus maioris circuli, & semicir-
culus minoris sunt semicirculi,
Ergo sunt æquales.

Maior à mathematicis intelligitur
de semicirculis eiusdem circuli, & acci-
pitur quasi intelligeretur etiam de se-
micirculis diuersorum circulorum.

Ista diuifio, quæ à materia petitur,
hoc loco proponitur, quia loci suppe-
ditant materiam, dialectici quidē præ-
cipuè syllogifmo dialectico, sophistic
litigioso.

ARTICVLVS SECVNDVS.

*Quando argumentatio non syllogistica & materia-
lis censetur bona.*

IN locis agitur ordinariè de argumē-
tationibus, non formalibus, qualis
est syllogifmus, sed materialibus, in
quibus diximus dari posse antecedens
verum consequēte falso, seruata simili

forma, quales ordinariè sunt argumentationes non syllogisticæ. Cum autem hæ argumentationes etiam bonæ sint, videndum est quid requiratur ad eorum bonitatem.

Aduerte ergo in omni argumentatione non syllogistica inueniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est, qui ponitur tantum in consequente.

Quod si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (vt fit quoties sunt tantum tres termini) vocatur *terminus communis*. vt hic, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia*; terminus inferens est, *animal*, illatus, *substantia*, communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cum in nullis similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo

ter-

termini inferentis ad illatum. Id est, si in vna terminus inferens respectu illati fit genus, in altera etiam est genus, &c. vnde hæc argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus*; quia datur antecedens verum consequente falso in hac simili materia, *Rusticus est homo, ergo rusticus est Philosophus*; hinc enim est idem terminus inferens, & illatus.

Aduerte præterea argumentationes illas dialecticè bonas censerem, quæ vt plurimum non habent antecedens verum consequente falso, licet interdum habeant.

Aduerte tertio argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licet consequentia nulla sit sic ista argumentatio diceretur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est Philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

ARTICVLVS TERTIVS.

*Quid locus, & quotuplex, & quot modis ab eo
argumentemur.*

Locus est sedes argumenti.
Duplex est, maxima siue axio-
ma, & differentia maximæ.

MAXIMA, SIVE AXIOMA est propo-
sitio generalis, per se nota, per quam
multa argumenta probantur. vt hic.

*Quidquid dicitur de definitione, dicitur
de definito.*

DIFFERENTIA MAXIMÆ est locus
conticens plures maximas. vt, *locus à
definitione, à genere, &c.*

Triplex ille est, internus, externus,
& medius, de quibus ex ordine dicitur.

Dupliciter argumentamur à locis
dialecticis; affirmatiuè, dum antece-
dens est affirmatiuum; negatiuè, dum
antecedens est negatiuum.

Vtroque modo argumentamur tri-
pliciter.

Ex parte subiecti, dum terminus in-
ferens

ferens est subiectum. vt, *Omnis homo est risibilis, ergo Petrus est risibilis.*

Ex parte prædicati, dum terminus inferens est prædicatum, vt, *planta non est animal, ergo planta non est brutum.*

Ex parte vtriusque, dum & subiectum, & prædicatum est terminus inferens; quod accidit, quando sunt duo termini inferentes & duo illati, nullus communis. vt, *sobrietas est laudanda, ergo ebrietas est vituperanda.*

Vnde euadunt sex modi argumentandi, ex parte subiecti affirmatiuè, ex parte prædicati affirmatiuè, ex parte vtriusque affirmatiuè, & totidem modis negatiuè.

CAPVT SECVNDVM.

De locis internis .

LOCVS INTERNVS est, ex quo petuntur argumenta, quorum terminus inferens est intrinsecus illato. Hos locos sigillatim iam exponemus.

AR-

ARTICVLVS PRIMVS.

Locus à Definitione.

Quid sit definitio dictum est tractatu 2. p. 2. cap. 1. Comprehendimus etiam Descriptionem.

Argumentamur à definitione tribus modis; ex parte subiecti, prædicati, & vtriusque iuxta hæc axiomata.

1. **Q**UID QUID affirmatur, vel negatur de definitione, affirmatur, vel negatur de definito.

2. **D**E QVOCVMQVE affirmatur, vel negatur definitio, de eodem affirmatur, vel negatur definitum.

3. **S**I DEFINITIO affirmetur, vel negetur de definitione, etiam definitum affirmabitur, vel negabitur de definito.

Exemplum 1. vt, *Animal rationale est risibile, ergo homo est risibilis.*

Exemplum 2. vt, *Homo est substantia materialis, ergo homo est corpus.*

Exem-

VS PRIMVS.

Definitione.

tio dictum est tra-
i. Comprehendimur
em.i definitione tribu-
lecti, prædicati, &
axiomata.firmatur, vel nega-
affirmatur, vel ne-QVE affirmatur, vel
de eodem affirma-
finitum.affirmetur, vel ne-
e, etiam definitur
negabitur de defin-vt, Animal ratio-
mo est risibilis.
t, Homo est substantia
homo est corpus.

Exem-

Exemplum 3. vt, *Animal rationale est substantia corporea, ergo homo est corpus.*

Ad hunc locum reuocantur, locus à differentia, locus à proprietate, deniq; locus à conuertibilibus; quia ab omnibus, quæ inter se conuertuntur, eadem est argumentandi ratio, & singulis, mutato nomine, accommodari possunt dicta axiomata.

Eodem reuocatur locus ab etymologia; sed hic non est tam frequens quàm alij, quia etymologia plerumque non est conuertibilis.

Loco à definitione respondet locus à definito; quo totidem modis argumentamur, & penes eadem axiomata, mutato tantum nomine definitionis in nomen definiti, & contra.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Locus à genere ad speciem.

Accipitur hic genus pro quolibet magis communi, seu toto vniuersali;

fali; & species pro quolibet minùs cō-
muni, seu parte subiectiua.

Argumentamur vel à genere distri-
buto, vel à genere non distributo.

A genere distributo argumentamur
ad certā speciem tribus modis; ex par-
te subiecti, prædicati, vtriusque, tam af-
firmatiuè quàm negatiuè iuxta hæc
axiomata.

1. QUIDQVĪD affirmatur, vel nega-
tur de genere distributo, affirmatur, vel
negatur de qualibet eius specie.

2. DE QVOCVNVQVE affirmatur, vel
negatur genus distributum, de eodem
affirmatur, vel negatur quælibet eius
species.

3. SI GENVS distributum affirme-
tur, vel negetur de altero genere di-
stributo, quælibet eius species affirma-
bitur, vel negabitur de qualibet alteri-
us specie.

Exemplum 1. vt, *Nulla planta est la-
pis, ergo nulla quercus est lapis.*

Exem-

Exemplum 2. vt, *Nulla planta est animal, ergo nulla planta est homo.*

Exemplum 3. vt, *Nulla planta est animal, ergo nulla quercus est homo.*

Posui exempla negatiua, quia etsi argumenta affirmatiua ab hoc loco, ex parte subiecti frequentissima sint, ex parte tamen prædicati sunt rariora, rarissima ex parte vtriusque.

Huc pertinet locus à toto in quantitate ad partem, quod nihil est aliud, quam vocabulum affectum signo vniuersali. vt, *omne animal.*

Huc etiam reuocatur locus à toto in tempore, quod est vocabulum significans omne tempus. vt, *semper, nunquam.* Et locus à toto in loco, quod est vocabulum significans omnem locum. vt, *ubique, nullibi.* Exempla. vt, *Deus est ubique, ergo & in terra. Hæreses semper fuerunt, ergo & tempore Christi.*

A genere non distributo argumentatur ad speciem sub diuisione tantum. vt, *Animal est quadrupes; ergo homo*
vel

vel brutum est quadrupes, Ad certam speciem non licet argumentari.

ARTICVLVS TERTIVS.

Locus à specie ad genus.

A Specie ad genus distributum argumentari non licet. vt non sequitur, *Omnis homo est rationalis, ergo omne animal est rationale.* Si tamen enumerentur omnes species, licebit, quia tunc sufficiens erit.

A specie ad genus non distributum argumentamur tribus modis, vt supra, affirmatiuè & negatiuè. Axiomata faciliè formari possunt.

Exemplum 1. *Homo est rationalis, ergo aliquod animal est rationale.*

Exemplum 2. *Ioannes est homo, ergo est animal.*

Exemplum 3: *Aliquod corpus est album, ergo aliqua substantia est colorata.*

Huc reuocatur locus à parte in quantitate, parte in tempore, & loco; à quibus

bus ad totum non licet argumentari, nisi addita negatione, impediendo distributionem. vt, *Brutum non est rationale, ergo non omne animal est rationale. In Anglia sunt lupi, ergo non ubiq;*

ARTICVLVS QVARTVS.

Locus à toto in modo.

TOTVM IN MODO est nomen commune positum sine restrictione comparatum ad idem nomen positum cum restrictione.

PARS IN MODO est nomen restrictum comparatum ad idem non restrictum. vt, *homo, est totū in modo, homo doctus pars in modo.* Itaque à toto in modo argumentamur ad partem eodem plane modo quo à genere ad speciem. vt, *Ioannes non est Philosophus, ergo non est Philosophus eximius. Aristoteles est Philosophus eximius, ergo est Philosophus.*

Videndum ne sumatur particula alienans, vel diminuens; vnde non sequitur,

tur, *Cadaver est homo mortuus, ergo est homo. Ethiops est albus secundum dentes, ergo est albus.*

ARTICVLVS QVINTVS.

Locus à toto integrali.

Quid sit totum integrale, & quid partes integrales, dictum est tractatu 2. part. 2. cap. 2. a. 1.

Partes integrales sunt duplices, necessariae, id est, sine quibus totum esse non potest; vt *fundamentum* in domo, *caput* in homine; & non necessariae, id est, sine quibus totum esse potest; vt *fenestra* in domo, *manus* in homine.

A toto integrali ad partem argumentamur iuxta hæc axiomata.

1. Posito toto integrali ponuntur omnes partes necessariae.
2. Ablato toto aufertur aliqua pars necessaria.

A parte ad totum argumentamur iuxta hæc.

3. Positis omnibus partibus necessarijs ponitur totum.

4. Ab-

4. Ablata aliqua parte necessaria tollitur totum.

Exemplum 1. vt, *Domus est, ergo fundamentum est, tectum, parietes.*

Exemplum 2. vt, *Non est domus, ergo fundamentum non est, vel tectum, &c.*

Exemplum 3. vt, *Fundamentum, tectum, parietes sunt, ergo domus est,*

Exemplum 4. vt, *Tectum non est, ergo non est domus.*

ARTICVLVS SEXTVS.

Locus à causa materiali.

CAusæ sunt 4. materia, forma, efficiens, finis.

Materia est duplex, permanens & transiens.

Permanens, quæ manet in effectu. vt, *ferrum in gladio.*

Transiens, quæ non manet. vt, *farina respectu panis.*

Argumentamur à materia iuxta hæc axiomata.

1. Posi-

4. Ab-

1. Posita materia fieri potest effectus, supple, quantum est ex parte materiae.

2. Sublata materia fieri non potest effectus, intellige de materia necessaria.

3. Sublata materia permanente, tollitur effectus.

4. Si materia transiens non fuerit non est effectus.

Exemplum 1. *Ferrum est, ergo gladius fieri potest.*

Exemplum 2. *Non sunt ligna, ergo domus fieri non potest.*

Exemplum 3. *Non sunt ligna, ergo domus non est.*

Exemplum 4. *Non fuit farina, ergo non est panis.*

Ab effectu ad materiam quomodo argumentandum sit, facile ex dictis colligitur.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Locus à causa formali,

CAUSA FORMALIS est forma comparata ad compositum, quod constituit. vt, *anima*, ad hominem, *albedo* ad album, *nigredo* ad nigrum, &c.

Argumentamur à causa formali iuxta hæc axiomata.

1. POSITA causa formali, ponitur effectus, supple, si sit coniuncta materiæ.

2. SVBLATA causa formali, tollitur effectus. Nullam patitur exceptionem.

3. CVIVS FORMA præstantior, ipsum præstantius, supple, cæteris paribus.

Non tamen sequitur, *Animal rationale est, ergo homo est*; quia potest non esse coniuncta materiæ, vt accidit post mortem.

Exemplū 1. *Albedo est, ergo albū est.*

Exemplum 2. *Albedo non est, ergo album non est.*

Exemplum 3. *Anima humana est præstantior forma cæli, ergo & homo cælo.*

Ab effectu formali ad causam formalem argumentamur iuxta has maximas .

1. POSITO effectu formali ponitur causa formalis . Nullam patitur exceptionem .

2. SVBLATO effectu formali tollitur causa formalis , supple ; vel non est coniuncta materiæ .

3. SI EFFECTVS formalis est præstantior , forma est præstantior , supple , nisi aliunde maior illi præstantia proueniat . Exempla ex superioribus faciliè formabuntur .

ARTICVLVS OCTAVVS.

Locus ab inesse ad denominare.

ARgumentamur ab inesse ad denominare , quãdo ex eo quod forma sit , vel non sit in aliquo , colligimus cõcretũ de illo affirmari , vel negari . vt , *albedo est in pariete , ergo paries est albus.*

Pertinet itaque hic locus ad causam formalem .

Set-

Seruanda
hæ conditi

1. Vt fe
rum satis
forma op
tra medi
satis diu, E
inest calor
albedo in
extimori

2. Vt
formæ
inest vi
est conc
rendum

3. N
cè deno
Oculo in

4. V
at mo
fit ac
net ac
nomin
tur, I

Seruandæ autem potissimum sunt hæ conditiones.

1. Ut forma insit sufficienter, nimirum *satis intēsè*, id est, perfectiùs quàm forma opposita; *satis extēsè*, id est, ultra mediam partem subiecti capacis; *satis diu*, Hinc nō sequitur, *Aquæ tepidæ inest calor, ergo est calida. Æthiopi inest albedo in dentibus, ergo est albus. Homini ex timore inest pallor, ergo est pallidus.*

2. Ut sumatur proprium concretum formæ. Vnde non sequitur. *Dormienti inest visus, ergo dormiēs videt*: nam *videt* est concretum *visionis*, non visus. Inferendum erat, *ergo est visiuus.*

3. Ne sumatur concretum extrinsecè denominans. Vnde non sequitur, *Oculo inest visio, ergo oculus videtur.*

4. Ut modus denominādi respondeat modo inexistenti, id est, si forma insit accidentaliter, concretum denominet accidentaliter: si essentialiter, denominet essentialiter. Hinc non sequitur, *In albedine est color, ergo albedo est*

colorata. In bursa est aurum, ergo bursa est aurea: nam aurū est in bursa extrinsecè, id est, non per modum partis. Illud verò concretum, aurea, denominat intrinsecè, id est, per modum partis, cum significet id, quod ex auro componitur.

A denominare ad inesse argumentamur, quando ex eo quòd concretum denominet, colligimus formam inesse. *vt, paries est albus, ergo ipsi inest albedo.*

Duo hic specialiter seruanda.

1. Ne concretum extrinsecè denominet. Vnde non sequitur. *Paries videtur, ergo parieti inest visio.*

2. Vt sit proprium concretum formæ. Hinc nulla est consequentia, *Dormiens non videt, ergo illi non inest visus.*

ARTICVLVS NONVS.

Locus ab efficiente.

CAUSA EFFICIENS est, à quâ aliquid fit, *vt, artifex, respectu domus.*

Hęc causa duplex est, vna necessaria, id est, sine qua non potest esse effectus,

nec

nec contra. v
Altera suffi
ne effectu e
fectus sine
mortis. l
ris, sed n
Argum

iuxta hæc

1. Pos
effectus

2. S
litur eff

3. P
effectus

4. S
tollitur

Exer
est; & c

Exe
dies ne

Ex
vii; r

Ex
lat, er

go non

nec contra. vt, *ortus solis*, respectu diei. Altera sufficiens tantum, id est, quæ sine effectu esse non potest, sed benè effectus sine ipsa. vt, *iugulatio*, respectu mortis. Non agitur hic de causis liberis, sed naturaliter agentibus.

Argumentamur à causa efficiente iuxta hæc axiomata.

1. POSITA causa necessaria, ponitur effectus, & contrà.

2. SVBLATA causa necessaria, tollitur effectus, & contrà,

3. POSITA causa sufficienti ponitur effectus, non tamen contrà.

4. SVBLATA causa sufficienti, non tollitur effectus, sed benè contrà.

Exemplum 1. *Sol ortus est, ergo dies est; & contrà, dies est, ergo sol ortus est.*

Exemplum 2. *Sol ortus non est, ergo dies non est; & vice versa.*

Exemplum 3. *Iugulatus est, ergo interijt; non sic, Interijt, ergo iugulatus est.*

Exemplū 4. Nō sequitur, Nō est iugulatus, ergo nō interijt, sed sic, Nō interijt, ergo non est iugulatus. M 3 Ar-

Argumentamur item penes hæc axiomata.

CVIVS causa efficiens bona, ipsum bonum; cuius mala, ipsum malum.

CVIVS causa interimens bona, ipsum malum; cuius mala, ipsum bonum.

Exempla facilè occurrent.

ARTICVLVS DECIMVS.

Locus à potentia ad actum.

ARgumentamur à potentiâ ad actum, & contrâ, penes hæc axiomata.

1. **D**E QVOCVNQVE negatur potentia, de eodem negatur actus, non contrâ.

2. **D**E QVOCVNQVE affirmatur actus, de eodem affirmatur potentia, non contrâ.

3. **F**RVSTRA est potentia, quæ non reducitur ad actû, nec in se, nec in simili.

Exemplum 1. *Christus nunquam potuit peccare, ergo nunquam peccavit.*

Exem-

Exempl
renocavit
renocare.
Exem
runt mira

ART

FINIS
M
aliquid
Ab h
has ma
1. C
cuius ma
2. Si
possibili
3. O
tamen
4. P
sunt m
Exc
studium
ergo &

Exemplum 2. *Deus quosdam ad vitam reuocauit, ergo potest mortuos ad vitam reuocare.*

Exemplum 3. *Hæretici nunquam fecerunt miracula, ergo non possunt ulla facere*

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Locus à causa finali.

FINIS est, cuius gratia aliquid fit.
MEDIVM est, quod ordinatur ad aliquid assequendum.

Ab hoc loco argumentamur iuxta has maximas.

1. **C**VIUS finis bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

2. **S**I FINIS sit possibilis, media sunt possibilis, & contrà.

3. **O**BTENTO fine cessant media; nisi tamen iisdem medijs conseruandus sit.

4. **P**OSITA intentione finis, eligenda sunt media.

Exemplum 1. *Scientia est bona, ergo studium bonum. Item, Occidere malum est, ergo & insidias struere.*

Exemplum 2. *Potes saluari, ergo potes diuinam legem seruare.*

Exemplum 3. *Pax est, ergo pugnandum non est, Non tamen sequitur, Hic est doctus, ergo non amplius studet; quia doctrina conseruatur studio.*

Exemplum 4. *Vis esse doctus? ergo tibi studendum est.*

Possunt ex istis formari axiomata comparantia.

Cuius finis melior, ipsum melius; cuius peior, ipsum peius; cuius optimus, ipsum optimum; cuius pessimus, ipsum pessimum.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

Locus ab appositione.

ARgumentamur ab appositione, siue adiunctione, cum aliquam denominationem de aliquo colligimus, ex eo quòd ipsam alteri tribuat. Duo sunt axiomata.

I. PRO-

1. PRO
est tale, et

2. PRO
est tale, &

Exemp
ergo est cal

gis calidus.
Requirunt

bet sumi c
ctus: nò e

propter an
magis bo

2. Si
sumi cau

ciei cum e

Terra est
calidus, ve

3. Ut
beat, de

mittit n
tur. Lu

magis e
al

1. PROPTER quod vnumquodque est tale, etiam illud est tale.

2. PROPTER quod vnumquodque est tale, & illud magis; supple, est tale.

Exemplum 1. *Ignis calefacit aquam, ergo est calidus.* 2. *si inferas, ergo est magis calidus quàm aqua.*

Requiruntur hæ conditiones. 1. non debet sumi causa intrinseca respectu effectus: nõ enim sequitur, *Ioannes est homo propter animam, ergo anima est homo, vel magis homo.*

2. Si sumatur causa efficiens, debet sumi causa vniuoca, id est, eiusdem speciei cum effectu. Vnde non sequitur, *Terra est calida propter solem, ergo sol est calidus, vel, magis calidus.*

3. Vt secundum axioma locum habeat, debet sumi denominatio quæ admittit magis & minùs. Hinc non sequitur. *Lumen existit propter solem, ergo sol magis existit.* Vsu deprehendes quædam alia requiri; sed hæc sunt potissima.

ARTICVLVS DECIMVS TERTIVS.

Locus à generatione, corruptione & vsu.

A Generatione, corruptione, & vsu argumentamur iuxta has maximas.

1. **Cvivs** generatio per se bona, ipsum bonum; cuius mala, ipsum malum.

2. **Cvivs** corruptio per se bona, ipsum malum; cuius mala, ipsum bonum.

3. **Cvivs** vsus per se bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

Exemplum 1. Natiuitas Christi bona, ergo ipse bō. Lutheri mala, ergo ipse mal^o.

Exemplum 2. Mors furum bona, ergo ipsi mali. Mors patris filio nocet, ergo proderat pater.

Exemplum 3. Impugnare hæresim est bonum, ergo bona sciëntia. Cōmercium habere cum dæmone malum est, ergo magia mala.

Additum est (*per se*) quia si ista non sint

sint bona per
deus, locum
Non enī se
bona, ergo i
sus pro vsu
briari mala

ARTI

Locus

A Nt
lat

ANT
id, quoda
ctu anima

CONS
tero. vt, a

ANTE
quod ter
dere. vt

CON
pore se
florum

sint bona per se, sed tantum per acci-
dens, locum non habebunt istæ regulæ.
Non enim sequitur. *Mors Christi fuit nobis
bona, ergo ipse malus.* Sic si sumatur abu-
sus pro usu, nihil concludetur. vt, *Ine-
briari malum est, ergo vinum malum est.*

ARTICVLVS DECIMVS QVARTVS.

Locus ab antecedente & consequente.

ANtecedens dupliciter dicitur, il-
latione & tempore.

ANTECEDENS ILLATIONE est
id, quod alterum infert. vt, *homo respec-
tu animalis.*

CONSEQUENS quod infertur ab al-
tero. vt, *animal, respectu hominis.*

ANTECEDENS TEMPORE est id,
quod tempore debet alterum præce-
dere. vt, *flores respectu fructuum.*

CONSEQUENS, quod alterum tem-
pore sequi debet. vt, *fructus respectu
florum.*

Dialectici potissimum agunt de antecedente & consequente quoad illationem, de quibus hæc sunt axiomata.

1. POSITO antecedente ponitur consequens; non tamen posito consequente ponitur antecedens.

Ex OPPOSITO consequentis sequitur oppositum antecedentis; non tamen ex opposito antecedentis sequitur oppositum consequentis.

Exemplum 1. Bene sequitur; *Si homo est, animal est, sed homo est, ergo animal est;* non tamen sic, *sed animal est, ergo homo est.*

Exemplum 2. Bene sequitur, *Si homo est, animal est, sed nullum animal est, ergo nullus homo est,* non tamen sic; *sed nullus homo est, ergo nullum animal est.*

Ab antecedente & cōsequente quoad tempus contraria est argumentandi forma. Et ratio est, quia antecedens tempore est consequens illatione, & consequens tempore est antecedens illatione. vt non sequitur, *Sunt flores, ergo erunt*

De
etiam fructus, se
non erunt fructus

ARTIC

Locu

COM
sunt, e
stant. Horu
dam cōcon
A quibus
hoc axiom

POSITO
tium, verifi
Intellige, e
cōiungi sole
riva. Ille e
consciens. I
ergo b

erunt fructus, sed sic, Non sunt flores, ergo non erunt fructus.

ARTICVLVS DECIMVS QVINTVS.

Locus à communiter accidentibus.

COMMUNITER ACCIDENTIA sunt, quæ rem ordinarij circumstant. Horum quædam præcedunt, quædam cõcomitantur, alia subsequuntur. A quibus argumentamur secundum hoc axioma.

POSITO VNO communiter accidentium, verisimiliter ponitur & alterum. Intellige, ordine & tempore, quo illi cõiungi solet. vt, *Sunt encænia, ergo erũt rixæ. Ille expallescit, ergo est sibi malè conscius. Hic est coramodis moribus, ergo bene est educatus.* Hæc de locis inter-

nis.

CAP-

CAPVT TERTIVM.

De locis externis.

LOCUS EXTERNVS est, ex quo sumuntur argumenta, quorum terminus inferens est extrinsecus illato. De his locis iam sigillatim agemus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Locus ab Authoritate.

Authoritas duplex est, diuina & humana. Ab vtraque argumentamur affirmatiuè, sed à diuina ifallibile, non dialecticum argumentum ducitur.

Ab humana argumentamur iuxta hoc axioma.

Vnicuique experto in sua arte credendum est. vt, *Aristoteles dicit terram quiescere, ergo quiescit.*

Ab authoritate negata non valet argumentum. vt, *Aristoteles hoc non dicit, ergo non ita est.*

AR-

ARTIC

Similia
Smilem
parem vt
nem car si
licet, quia
Petrus in b
similem c
titui, qua
ancilla,
ratio & c
Argum
dum hanc
Similiu
debet imper
petui, Ioan
A diffin
do argu
maximan
Diffin
Sed h

RTIVM.

ernis.

v s est, ex quo lo-
ta, quorum ter-
extrinsecus illano
latim agemus.

PRIMVS.

horitate.

ex est, divina &
que argumenta-
divina ifallibile,
nentum ducitur.
mentamur iuxta

o in sua arte cro-
Aristoteles dicit term-
it.

negata non vic-
t, Aristoteles in-
ergo non ita

st.

AR-

ARTICVLVS SECVNDVS.

Locus à simili & pari.

Similia sunt que alicuius attributi si-
milem causam habent; paria, que
parem. vt, Ioannes parem habet ratio-
nem cur sit mortalis, quam Petrus, sci-
licet, quia est homo; idcirco Ioannes &
Petrus in hoc sunt pares. Ratio habet
similem causam ad imperandum appe-
titui, quam domina ad imperandum
ancillæ, nempe, quia est superior; ideo
ratio & domina sunt in hoc similes.

Argumentamur ab hoc loco secun-
dum hanc maximam.

*Similium similis est ratio. vt, Domina
debet imperare ancillæ, ergo & ratio ap-
petitui, Ioanes est mortalis, ergo & Petr⁹.*

A dissimili & dispari contrario mo-
do argumentamur secundum hanc
maximam.

Dissimilium dissimilis est ratio.

Sed hic locus à dissimili rarò
est in vsu.

AR-

ARTICVLVS TERTIVS.

Locus à maiori & minori.

MAius hîc est, quod est verisimilius. Minus verò, quod est minùs verisimile. Itaque maius & minus sunt integræ propositiones. Sumuntur tamen etiam pro simplicibus terminis, qui propositiones, in quibus sunt, reddunt magis, vel minùs verosimiles.

Argumentamur à maiori ad minus ex parte subiecti, prædicati, vtriusque negatiuè tantùm. iuxta hoc axioma.

Si quod verisimilius videtur verum non est, nec id, quod minùs verisimile videtur, verum erit.

Exemplum 1. *Rex non potuit arcem expugnare, ergo nec dux poterit.*

Exemplum 2. *Non potes pati verbum iniuriosum, ergo multò minùs mortem.*

Exemplum 3. *Aristoteles non potuit vnâ rem perfectè cõprehendere, ergo nos multo minùs possum⁹ cõprehendere omnes.*

Affirmatiuè non argumentamur.

Non

Non enim
illud pondus
A min
uè tantum
Si, qu
verum e
verisimil
illud pond
robustus

AR

A C
a posit
uè tantum
Non est b
Cau
tur imp
sumpto
pro min
prado est
Proce

TERTIVS.

i & minori.

quod est verisimili-
 o, quod est minus
 aius & minus sunt
 s. Sumuntur ta-
 licibus terminis,
 quibus sunt, re-
 s verosimiles.

maiori ad mino-
 edicati, vtriusque
 a hoc axioma.
 us videtur verum
 minus verisimil

x non potuit acci-
 lux poterit.

on potes pati verio-
 lto minus mortem.
 Aristoteles non pot
 prehendere, ergo
 cōprehendere iues.
 on arguamur.
 Non

Non enim sequitur, *Vir robustus potest
 illud pondus ferre, ergo & puer.*

A minori argumentamur affirmati-
 uè tantum per hoc axioma.

Si, quod minus videtur verisimile,
 verum est; multò magis, quod videtur
 verisimilius, verum erit. vt, *Puer potest
 illud pondus ferre, ergo multò magis vir
 robustus.*

ARTICVLVS QVARTVS.

Locus à comparatione.

A Comparatio ad positium ar-
 gumētatur affirmatiuè tantum;
 à positio ad comparatiuum, negati-
 uè tantum. vt, *Est melior, ergo est bonus:
 Non est bonus, ergo non est melior.*

Cauendum, ne comparatiuus sumat-
 tur improprie, id est, pro opposito
 sumpto cum aduerbio, *minus*. vt, *melior,
 pro minus malo* Non enim sequitur: *Iste
 prædo est melior illo, ergo est bonus.*

Proceditur etiam à duobus positi-
 uis

uis ad duos comparatiuos, & contra.
vt, *Docti sunt honorandi, ergo doctiores
sunt magis honorandi.*

ARTICVLVS QVINTVS.

Locus à repugnantibus.

A Quibusuis repugnantibus argu-
mentamur ex affirmatione vnus
inferendo negationem alterius, per
hoc axioma.

DE QVOCVNQVE affirmatur vnum
repugnantium, de eodem negatur al-
terum. vt, *Æthiops est niger, ergo non est
albus. Ioannes est homo, ergo non est equus.*

Disparata nullum alium habent si-
bi proprium modum argumentandi.

ARTICVLVS SEXTVS.

Locus ab oppositis.

Specialiter argumentamur à relatiuè
oppositis per hoc axioma.

RELATIVA se mutuo ponūt & tol-
lunt. vt, *Est præceptor, ergo est discipulus.
Non est præceptor, ergo nec discipulus.*

A con-

A contrarijs argumentamur iuxta has maximas.

1. **C**VI CONVENIT vnum contrariorum, potest & alterum conuenire. Subaudi; nisi insit natura.

2. **S**I DE ALIQUO subiecto capaci negatur vnum contrariorum immediatorum, de eodem affirmabitur alterum.

Exemplum 1. *Hic agrotat, ergo potest sanus esse.*

Exemplum 2. *Ioannes non agrotat, ergo est sanus.*

A priuantibus argumentamur etiam à negatione vnius de subiecto capaci ad affirmationem alterius. vt, *Hic homo non est cæcus, ergo est visiuus.*

A contradictorijs argumentamur à negatione vnius de quocumque subiecto, ad affirmationem alterius, iuxta hanc maximam.

De quolibet est affirmatio, vel negatio vera. vt, *Brutum non est homo, ergo non est homo.*

Argu-

Argumentamur rursus ab oppositis iuxta hanc maximam.

OPPOSITORVM opposita sunt cōsequētia. Valet in relatis. vt, *Præceptoris est docere, ergo discipuli est discere.*

In contrarijs. vt, *Omnis virtus est laudanda, ergo omne vitium est vituperandū.*

Cauenda duo. Vnum in contrarijs, ne sumantur contraria, quæ opponuntur per excessum & defectum. Vnde non sequitur. *Auaria est vituperanda, ergo prodigalitas est laudanda.*

Alterum utrobique, ne sumatur propositio per accidens vera. Vt non sequitur, *Album est dulce, ergo nigrum est amarum.*

Hæc consequentia vocatur cōsequētia oppositorum contra seipsa, vel, eiusdem ordinis: quia nēpe subiectū consequentis opponitur subiecto antecedentis, & prædicatum prædicato.

In alijs oppositis, maximèq; in contradictorijs, non vtimur consequentia eiusdem ordinis, sed inuersi. vt, *Omnis homo*

homo est an
non homo
ad locum
opposit
prædic
conseq

CA

L
ferens
omnino

C
rum ab
& in
CAS
wantur

homo est animal, ergo omne non animal est non homo. Sed hæc cōsequentia refertur ad locum ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis; semper enim prædicatum vniuersalis affirmatiuæ est consequentis subiectum.

CAPVT QVARTVM.

De locis medijs.

Locus medius est, ex quo sumuntur argumenta, quorum terminus inferens non est omnino intrinsecus, nec omnino extrinsecus illato.

ARTICVLVS PRIMVS.

Locus à coniugatis & casibus.

Coniugata sunt plura, quorum vnum ab altero deriuatur; nimirum abstractum & concretum. vt *inustus & iustitia.*

CASVS sunt plura, quæ ab eodẽ deriuantur; nimirum plura concreta & de-

nomi-

nominatiua eiusdem formæ . vt, *sapiens & sapienter, iustus & iuste.*

Argumentamur ab illis primò ex parte vnius extremi, tribuendo aliquid denotans bonum, vel malum, iuxta hoc axioma.

CUM QVO cohæret vnum coniugatorum, vel casuum, cum eo cohæret & alterum . vt, *Sobrietas est laudanda, ergo sobrius est laudandus.*

Argumentamur secundò ex parte vtriusque, à duobus abstractis, ad duo concreta; vel à duobus concretis ad duo abstracta. vt, *Albedo est color, ergo albū est coloratum. Album est coloratum, ergo albedo est color. Iustum est bonum, ergo quod iuste fit benè fit.*

Obseruandæ sunt Duæ conditiones potissimum.

1. Vt sumantur coniugata significatione conuenientia. Vnde non sequitur, *Turpitude est forma, ergo turpis est formosus.*

2. Vt

2. Ut sumantur propositiones essentielles, non prædicationes per accidens. Vnde non sequitur, *Album est dulce, ergo albedo est dulcedo.*

Terminus inferens in hoc loco dicitur partim intrinsecus, partim extrinsecus illato, quia coniugata & casus sumuntur ut significatione formali conuenientia, sed differentia in modo significandi.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Locus à diuisione.

DE diuisione dictum est tract. 2. p. 2. c. 2. Agimus autem præcipuè de diuisione totius vniuersalis, quia illa maximè est in usu; à qua argumentamur iuxta hæc axiomata.

1. **AFFIRMATO** diuiso, & negatis omnibus membris diuidentibus, excepto vno, concluditur quod est reliquum.

2. **A QVO** remouentur omnia membra diuidentia, ab eodem remouetur diuisum.

Exem-

Exemplum 1. *Equus est animal, & non est homo, ergo est brutum.*

Exemplum 2. *Planta non est homo, nec brutum, ergo non est animal.*

Argumentum ab affirmatione unius membri ad negationem alterius potius confirmari solet per locum à repugnantibus. Hæc de locis Dialecticis.

T R A C T A T V S
Q V A R T I
P A R S P O S T E R I O R.

De locis Sophisticis.

LOCVS SOPHISTICVS est sedes argumenti sophistici, id est, ex quo sumuntur argumenta fallacia.

Nota hîc nomen fallaciæ tribui aliquando ipsi loco sophistico, sæpius vero fallaci argumentationi; & in hac posteriori significatione illo utemur.

Diuidetur hæc pars in duo capita.

Prius

Prius explicabit fallacias in dictione.
Posterius fallacias extra dictionem.

CAPVT PRIMVM.

De fallacijs in dictione.

IN hoc capite ita procedetur. 1. age-
tur de metis sophisticis. 2. de fallacia
in communi, eiusque diuisione. 3. de
singulis in dictione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quot sunt meta sophistica?

Meta sophistica est scopus, ad quã
sophista fallaci argumento re-
spondentem conatur deducere. Sunt
quinque. Redargutio, Falsum, Inopi-
nabile, Solœcismus, Nugatio.

Meta Redargutionis est prænegati
concessio, vel præconcessi negatio, in
eadem disputatione; vt, si respondens
negauerit dormientem videre, & po-
stea cogatur concedere, quia dormi-
ens habet visum.

META FALSI est concessio manife-
stè falsi, vel negatio manifestè veri, vt

N

§ CO-

t. 1. Cap. 4.

us est animal, &
rutum.
ita non est homo, sed
animal.

affirmatione vni-
onem alterius po-
t per locum are-
de locis Diac-

A T V S
T I
E R I O R.
histicis.

ricus est sede
tici, id est, ex quo
fallacia.
fallaciz tribui al-
histico, sapius
tationi; & in lu-
one illo vtetur
ars in duo capit
Prius

si cogatur respondens admittere hominem habere alas, quia eas non amisit.

META INOPINABILIS est cōcessio eius, quod cōmuni hominum opinionioni repugnat, vel saltem circumstantium. ut, si apud imperitos sophista cogeret respondentem admittere solem esse maiorem tota terra, apud peritos verò minorem.

META SOLOECI'SMI est incongrua locutio. ut, si respondens cogatur admittere hanc locutionem, *Omnis mulier est sensitivus*, propter hoc argumētum.

Omnis homo est sensitivus,
 Omnis mulier est homo, ergo
 Omnis mulier est sensitivus.

Meta nugationis est eiusdem vocis inutilis repetitio. ut, si quis cogatur sic loqui, *Aliquis nasus est nasus simus*; ubi inutiliter, *nasus*, repetitur propter hoc argumentum.

Omnis simus est nasus simus,
 Aliquis nasus est simus, ergo
 Aliquis nasus est nasus simus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De fallacia in communi, eiusq; diuisione.

AD omnem fallaciam duo concurrunt. 1. causa apparentiæ. 2. causa defectus.

CAUSA APPARENTIÆ est id, ratione cuius valida videtur argumentatio. vt in fallaciâ æquiuationis, identitas vocis æquiucæ.

CAUSA DEFECTVS est id, ratione cuius inuvalida est argumentatio. vt in eâdem fallaciâ, diuersa significatio vocis æquiucæ.

Causa defectus etiam vocatur causa non existentiae.

Diuiditur fallacia in fallaciam in dictione, & fallaciam extra dictionem.

FALLACIA IN DITIONE est, quæ causam apparentiæ habet in dictione, seu voce.

FALLACIA EXTRA DITIONEM est, quæ causam apparentiæ habet in rebus per voces significatis.

Fallaciæ in dictione sunt quinque,
fallacia Æquiuocationis, Amphiboliæ,
Compositionis & Diuisionis, Accen-
tus, Figuræ dictionis.

ARTICVLVS TERTIVS.

*De fallacia Æquiuocationis ; Amphibolia
& Accentus.*

FALLACIA ÆQVIVOCATIONIS
est quæ prouenit ex voce æqui-
uocâ æquiuocè sumptâ. vt,

Omnis canis latrat,
Sidus cæleste est canis, ergo
Sidus cæleste latrat.

Mutatur significatio nominis, *canis.*

FALLACIA AMPHIBOLIÆ est, quæ
prouenit ex oratione in vario sensu
acceptâ. vt,

Qui arat littus scindit terram,
Sed operam perdens arat littus, ergo
Operam perdens scindit terram.

In vario sensu accipitur illa oratio ;
arat littus.

FALLACIA ACCENTVS est quæ pro-
uenit ex accentu vnius vocis mutato.

Sub

Sub accentu comprehenditur quantitas, & spiritus, vt,

Qui lepores venatur, canibus indiget,
Poëta lepores venatur, ergo
Poëta canibus indiget.

Mutatur accentus vocis, lepores.

ARTICVLVS QVARTVS.

De fallacia Compositionis, & Diuisionis.

NOta quasdam propositiones, & potissimum eas, quę constant terminis connotatiuis, seu denominatiuis, habere duplicem sensum, compositum & diuisum, Talis est hæc propositio, *Possibile est album esse nigrum.*

SENSVS COMPOSITVS est, si formale significatum prædicati applicetur formali significato subiecti.

DIVISVS, si applicetur tantum materiali. vnde prædictæ propositionis sensus cõpositus est hic *possibile est album manens albū esse nigrū*, siue, vt albedo & nigredo simul in eodem sint. Diuisus sēsus est hic: *Possibile est id, quod est albū, non tamen manens album, esse nigrum.*

FALLACIA COMPOSITIONIS est, cum propositio vera in sensu diuiso, falsa est in sensu composito. vt,

Possibile est omnem parietem esse album,
Sed aliquis paries est niger, ergo
Possibile est aliquod nigrum esse album.

Hoc argumentum, vt legitimum sit, debet sumi conclusio in sensu diuiso; sic enī vera est & rectè sequitur ex antecedente; si autem sumatur in sensu composito, est fallacia compositionis.

FALLACIA DIVISIONIS est, cum propositio vera in sensu composito, falsa in diuiso, sumitur tamen in sensu diuiso. vt,

Impossibile est album esse nigrum,
Hic paries est albus, ergo
Impossibile est hunc parietem esse nigrū.

Maior vera est in sensu composito, sed in diuiso falsa, in quo tamen deberet sumi, vt illud consequens falsum ex ea colligeretur.

ARTICVLVS QVINTVS.

De fallacia figura dictionis.

FALLACIA FIGURÆ DITIONIS est, que

que pro
multitudi
Fit d
tates g
generis
prietat
dis. 1.
cament
implic
te sub
vel qu
Sig
carne
quanta
qualis

Hic
per, q

FA
FE

quæ prouenit ex uocum diuersarum similitudine.

Fit dupliciter. 1. secundum proprietates grāmaticas. vt, *Pons est masculini generis, ergo & frons.* 2. secundum proprietates dialecticas, idque duobus modis. 1. explicitè. vt, *Coloratum est predicamenti qualitatis, ergo & lineatum.* 2. implicitè, cum sub vno signo significante substantiam subsumitur quantitas, vel qualitas, aut contrà.

Significant substantiam, *quidquid, omne, quodcumque, &c.* Quantitatem, *quantus, quantuscumque, &c.* Qualitatem, *qualis, qualiscumque &c.* Exemplum est, *Quidquid heri emisti comedisti, Carnem crudam heri emisti, ergo Carnem crudam comedisti.*

Hic enim sub substantiâ significatâ per, *quidquid*, subsumitur qualitas.

CAPVT SECYNDVM.

De fallacijs extra dictionem.

Fallaciæ extra dictionē sūt septem. Fallacia accidentis, Dicti secundum

N 4 quid,

quid, & dicti simpliciter, Ignorationis elenchi, Consequentis, Petitionis principij, Non causæ vt causæ, Plurium interrogationum vt vnius.

ARTICVLVS PRIMVS.

De fallacia accidentis

ACCIDENS hîc dicitur quidquid aliquo modo distinguitur ab altero, de eo tamen prædicari potest, siue essentialiter, siue accidentaliter. Itaque accidentia respectu hominis sunt, *animal, risibile, album*, reliqua ipsius prædicata. Cum verò omne id, quod de altero prædicatur, debeat esse aliquo modo idem cum illo, vt patet ex tractatu de prædicatione, fit vt accidens aliquo modo sit idem cum eo, cuius dicitur accidens. vt, *animal*, est aliquo modo idem quod, *homo*, quia homo comprehenditur in significatione animalis, & est aliquo modo diuersum, quia animal præter hominem includit etiam brutum. Ex hac aliquali vnitatem & diuersitate accidentis cum subiecto oritur hæc fallacia.

Igitur

Igitur fallacia accidentis est in qua malè infertur aliquid conuenire rei ex eo, quod conueniat eius accidenti. vt, *Animal est quadrupes, ergo homo est quadrupes.* Ratio est, quia accidens non sumitur quatenus est idem cum re, cuius est accidens, sed quatenus diuersum. vt ibi, *animal*, sumitur pro bruto, quod est diuersum ab homine.

Huc pertinent omnia argumenta procedentia à non distributo ad distributum, à genere non distributo ad certam speciem, Syllogismi vitiosi, modò in re ipsa, & non in sola voce apparentiam habeant, &c.

ARTICVLVS SECVNDVS

De fallacia dicti secundum quid, & dicti simpliciter.

NOta in hoc loco vsum esse duplicis determinationis potissimum, alienantis, & diminuentis.

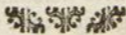
DETERMINATIO ALIENANS est, quæ planè tollit significationem vocis, cui coniungitur. vt, *mortu^o*, respectu vocis *homo*.

DIMINVENS est, quæ non quidem planè tollit significationem vocis; eam tamè ita minuit, vt ei possit tribui, cui sine ista determinatione tribui non posset. vt, *secundū dentes*; respectu *albi*; dicitur enim *Æthiops alb⁹* secundū dentes, qui simpliciter *alb⁹* dici non potest.

Igitur **DICTVM SIMPLICITER** est vox absolutè posita. vt, *albus*.

DICTVM SECVDVM QVID est vox sumpta cum determinatione alienante vel diminuēte. vt *albus secundū dentes*.

FALLACIA ergo **DICTI SECVDVM QVID, ET DICTI SIMPLICITER** est, in qua proceditur à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter, vel contrà. vt, *Æthiops est albus secundū dentes, ergo est albus*. Vide locum à toto in modo ad partem; argumenta enim, quæ contra regulas illius loci peccant, sunt fallaciæ huc pertinentes.

ARTICVLVS TERTIVS.

De fallacia ignorationis Elenchi.

ELenchus idem est quod redargutio, id est, contradictorij admissio.

FALLACIA IGNORATIONIS ELENCHI est, in qua colligitur id quod apparet esse contradictorium eius, quod assertum est, re vera tamen non est cō-
tradictorium. Ut autem aliquæ propositiones sint contradictoriæ, requiritur, vt extrema illarum in eadem planè significatione sumantur. Vnde si quis defendat Platonem fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo in rebus diuinis, alius verò inferat Platonem non fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo in rebus humanis, erit fallacia ignorationis elenchi.

ARTICVLVS QVARTVS.

De fallacia positionis principij.

PETERE PRINCIPIVM est probare idem per idem, vel per aliud obscurius, aut æquè obscurum, vt si probes aliquem hominem esse iustum,

quia aliquis homo est iustus, vel quia omnes homines sunt iusti. Sepè committitur hæc fallacia, cum obscurioribus verbis, & per ambages idem per se ipsum probatur.

ARTICVLVS QVINTVS.

De fallacia Consequentis.

FALLACIA CONSEQUENTIS est, in qua ex consequente inferitur antecedens, vel ex opposito antecedentis oppositū consequentis. vt, *Si homo est, animal est, sed animal est, ergo homo est.* Item, *Si homo est, animal est; ergo si homo non est, animal non est.*

Directè opponitur hæc fallacia loco ab antecedente & consequente, ad quē idcirco erit recurrendum.

ARTICVLVS SEXTVS.

De fallacia non causæ vt causæ.

FALLACIA NON CAUSÆ VT CAUSÆ est, cum falsitas conclusionis, proueniens ex vna præmissa falsa, attribuitur alteri præmissæ veræ, que causa non

fa nō est. Hinc dicitur fallacia nō causæ
 vt causæ, quia illa propositio, quæ non
 est causa falsitatis cōclusionis, sumitur
 tāquā illi⁹ causa, vt si quis ita discurrat,
Omnis virtus est laudanda, sed omnis pro-
digalitas est virt⁹, ergo omnis prodigalitas
est laudanda; atqui cōsequens illud est fal-
sū, ergo falsa est maior, scilicet, Omnis
virt⁹ est laudanda. Inferendū erat mino-
rem esse falsam.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De fallacia plurium interrogationum vt vnius.

FAllacia plurium interrogationū vt
 vnius est, cū ad plures interroga-
 tiones petitur responsio vna, tanquam
 si esset vna interrogatio, vt si sic petat
 sophista, *Homo & lapis sūntne animal? Sē*
 affirmes, inferet lapidem esse animal, sē
 neges, inferet hominem non esse ani-
 mal. Ad vitandam fraudem pluribus
 responsionibus vtendum est, dicendo.
Homo est animal, lapis non est.

PRÆ-

N TVM

E.

ari. 1.

I.

Corpus 4.

&c.

matum 3.

Planta 4.

rutum 5.

ina, &c.

6. Piscis 6.

bo, &c. 7.

hæc 2.

Ani-

Animal quadrupes 6.

Equus, Leo, Porcus, &c.

Piscis 6.

Salmo, Gobiis, Rhombus, &c.

Animal reptile 6.

Lumbricus, Vipera, Coluber, &c.

Planta 4.

Arbor 8. Frutex 8. Herba 8.

Arbor 8.

Quercus, Malus, Corylus, &c.

Frutex 8.

Genista, Vepres, Arundo, &c.

Herba 8.

Beta, Thymus, Hyssopus, &c.

Inanimatum 3.

Simplex 9.

Mistum 9.

Simplex 9.

Elementum 10.

Cæleste 10.

Elementum 10.

Terra, Aqua, Aër, Ignis.

Cæleste 10.

Cælum empyreum, Primum mobile,

Nona Sphæra, &c.

Mif-

Mistura 9.

Lapis 11. Metallum 11. Horum me-
dia 11.

Lapis 11.

Silex, Iaspis, Sardonyx, &c.

Metallum 11.

Aurum, Argentum, Ferrum, &c.

Horum medium 11.

Gluten, Gummi, Sulphur, &c.

FINIS.

x/1900

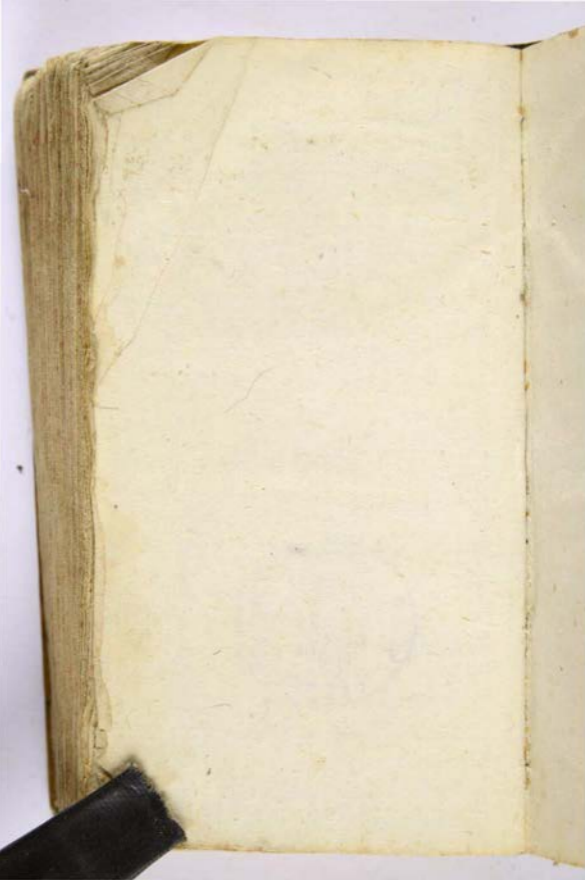
rum me-

&c

i.

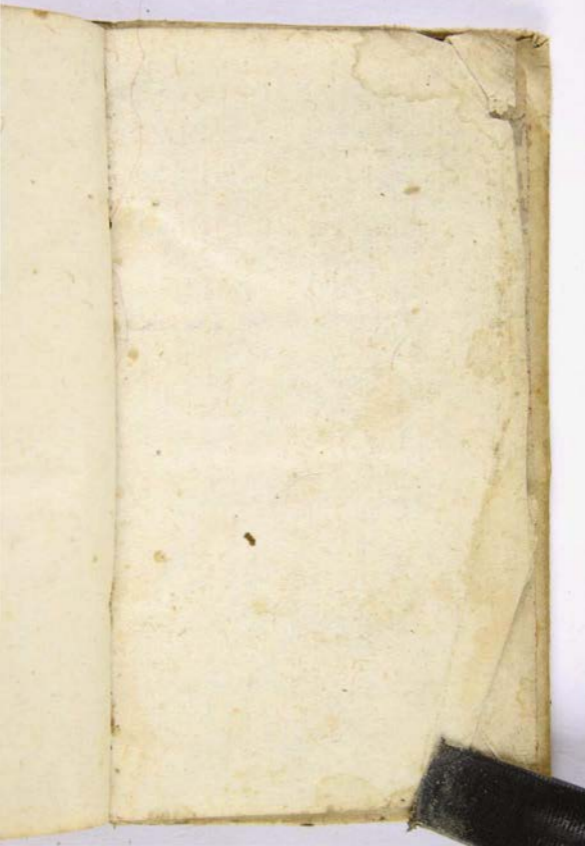
c.

RENT

51

T. I. 2. 1. 1.

Handwritten: *Handwritten:*

BIBLIOTECA
COMUNALE
TRENTO

TT

I

k

158

x-rite

colorchecker

MSCPPCC0613

